

T.C
FATİH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÂRİA SÛRESİ, GRAMATİK, EDEBÎ VE ANALİTİK YORUMU

İzzet DOĞAN

Aralık 2014

ONAYLAMA SAYFASI

Enstitüsü : Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı : Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Tez Konusu : Kâria Sûresi, Gramatik, Edebî ve Analitik Yorumu
Tez Danışmanı ; Yrd. Doç. Dr. Ali İhsan Sait Karamanlı
Tez Tarihi : Aralık 2014

Bu tezin şekil ve içerik açısından Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Klavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Prof. Dr. Muhit MERT

Anabilim Dalı Başkanı

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı 511912007 numaralı öğrencisi İzzet DOĞAN tarafından hazırlanan bu tezin Yüksek Lisans Tezinde bulunması gereken yeterliliğe, kapsama ve niteliğe sahip olduğunu onaylıyorum.

Yrd. Doç. Dr. Ali İhsan Sait KARAMANLI

Tez Danışmanı

Tez Sınavı Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Muhit MERT

Prof. Dr. Suat YILDIRIM

Yrd. Doç. Dr. Ali İhsan Sait KARAMANLI

Yrd. Doç. Dr. Cemal ÖZEL

Yrd. Doç. Dr. Faleh Mohammed Zaky ABDELMEGED

Bu tezin Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Klavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Prof. Dr. Mehmet KARAKUYU

Müdür

ÖNSÖZ

En şerefli varlık olarak dünyaya gönderilen insanoğluna ezeli ve ebedî Kitab'ını göndererek, iki dünyanın mutluluğunu gösteren yüce Rabb'imize (c.c) kâinatın zerrelere adedince hamd ve sena olsun!

Kur'ân-ı Kerîm, yeryüzünde insanlık var olduğu müddetçe onu muhatap alır. İlahî beyan, Kıyamet saati gelmediği sürece bütün insanlığa yol göstermeye devam edecek, insanlar da ondan istifade etmeye gayret edeceklerdir. O, sadece indirdiği dönemi değil, sonraki asırları da nuruyla ışıktırmış; kalpleri aydınlatıcı ışığa ma'kes olan her asrın sakinleri de birçok problemini onun sayesinde çözmüştür. Zamanın ihtiyarlamasıyla ilahî beyanın tazelenmesi söz konusudur. Onun işaret ettiği gerçekler asrın ilim ve tekniği ile daha iyi anlaşılmakta, bir kez daha Allah kelâmı olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasında ilk dönemden günümüze kadar büyük özverilerle ortaya konan tefsir faaliyetlerinin büyük katkısı bulunmaktadır.

Tefsir, edebî değer taşıyan bir sözün, metnin veya eserin muhtevasına uygun olarak aksettirebilme, söylenen sözden muradın ne olduğunu anlamaya çalışma ameliyesidir. Şayet anlamak istediğimiz metin, Allah (c.c) kelâmı Kur'ân-ı Kerîm ise daha titiz çalışmalar gerekmektedir. Onun metni; dilbilgisi, belâgat kuralları, Şâri'in açıklamaları, aynı metin üzerinde, İlahî beyanı en hassas şekilde kavramaya çalışan ilklerin anlayışları başta olmak üzere, her devrin ilim ve medeniyetine söz söylettirilerek, genişçe ve titiz bir çalışma içerisinde ele alınarak incelenmelidir.

Müslümanlar ellerindeki bu mucizevî kitabı anlamakla yükümlüdürler. Onu en güzel şekilde anlamanın yolu kendisi hakkında yazılmış tefsir faaliyetlerine müracaat etmekle mümkündür. Bu mütevazı çalışma, Mushaf'taki sıralamaya göre 101. Sırada yer alan ve 11 âyetten müteşekkil Kâriâ sûresinin tefsiri olup, söz konusu sûrenin indirdiği zamanda anlaşıldığı bağlamında, farklı asırların müfessirlerince nasıl anlaşıldığının analizinden ibaret bir çalışmadan ibarettir.

Tez konusunu belirlemede bana yardımcı olan değerli hocam **Prof. Dr. Muhit Mert** hocama, danışman hocam **Yrd. Doç. Dr. Ali İhsan Sait Karamanlı** hocama şükranlarımı arz ediyorum.

İzzet DOĞAN, Aralık 2014

İÇİNDEKİLER

ONAYLAMA SAYFASI	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	viii
KISA ÖZET.....	ix
ABSTRACT.....	x
GİRİŞ	1
1. ARAŞTIRMANIN AMACI	3
2. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ	3
3. YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	4
4. ÇALIŞMANIN PLANI	4
5. SÛRE TEFSİRLERİNİN ÖNEMİ VE KÂRİA SÛRESİNİN EKSENİ.....	5
BİRİNCİ BÖLÜM	9
KÂRİA SÛRESİNİN FİLOLOJİK AÇIDAN İNCELENMESİ.....	9
1.1. SÛRENİN TANIMI VE İSİMLENDİRİLMESİ	9
1.2. ESÂBU’N- NÜZÛL BAĞLAMINDA KÂRİA SÛRESİ.....	12
1.3. MÛNÂSEBÂTU’L-KURÂN BAĞLAMINDA KÂRİÂ SÛRESİ	14
1.4. FEZÂİLU’L-KUR’ÂN BAĞLAMINDA KÂRİÂ SÛRESİ	18
1.5. SÛREDE GEÇEN BELLİ BAŞLI KELİMELEİN İNCELENMESİ.....	20
1.5.1. ‘EL-KÂRİAH’ (القارعة) KELİMESİ:.....	21
1.5.2. ‘EL-FERAŞ’ (فراش) VE ‘EL-MEBSÛS’ (مبثوث) KELİMELEİRİ	23
1.5.3. ‘EL-IHNÛ’L- MENFÛŞ’ TERKİBİ (العین المنفوش)	24
1.5.4. ‘MEVÂZÎN’ (موازين) KELİMESİ	25

1.5.5.	‘ÎŞETİN RÂDİYETİN’ (عِشَّة راضية) TERKİBİ:	27
1.5.6.	‘EL-UMM’ (الأم) KELİMESİ.....	28
1.5.7.	‘HÂVİYEH’ (هاوية) KELİMESİ.....	29
1.5.8.	‘HÂMİYEH’ (حامية) KELİMESİ.....	30
1.6.	SÛRENİN İ’RABİ.....	31
1.6.1.	SURENİN DİL AÇISINDAN İNCELENMESİNİN ÖNEMİ.....	31
1.2.2	BİRİNCİ ÂYET: (القارعة)	33
1.2.3	İKİNCİ ÂYET: (مالقارعة؟)	33
1.2.4	ÜÇÜNCÜ ÂYET: (وما ادراك مالقارعة؟)	34
1.2.5	DÖRDÜNCÜ ÂYET: (يوم يكون الناس كالفراش المبثوث)	35
1.2.6	BEŞİNCİ ÂYET: (وتكون الجبال كالعهن المنفوش).....	36
1.2.7	ALTINCI ÂYET: (فاما من ثقلت موازينه)	36
1.2.8	YEDİNCİ ÂYET: (فهو في عيشة الراضية).....	37
1.2.9	SEKİZİNCİ ÂYET: (واما من خفت موازينه).....	38
1.2.10	DOKUZUNCU ÂYET: (فأما هاولية)	38
1.2.11	ONUNCU ÂYET: (وما ادراك ما هية).....	39
1.2.12	ONBİRİNCİ ÂYET: (ناثر حامية).....	39
1.7.	SURENİN BELAGAT ÖZELLİKLERİ	40
1.8.	SÛREDEKİ BELLİ BAŞLI KIRAAT FARKLILIKLARI.....	46
İKİNCİ BÖLÜM.....		51
SURENİN TEFSİRİ		51
2.1	SÛRENİN METNİ.....	51
2.1	SÛRENİN MEÂLİ:	51
2.2	KİYAMET KAYRAMINA GENEL BAKIŞ.....	52
2.2.1	ETİMOLOJİK VE LUGAVÎ OLARAK KİYAMET KELİMESİ	52
2.2.2	İSTİLÂHÎ OLARAK KİYAMET	53
2.3	KUR’ÂN-I KERÎM’DE KİYAMET	56
2.4	ÂYETLERİNİN TEFSİRİ.....	61
2.4.1	BİRİNCİ ÂYET: (القارعة)	63
2.4.2	İKİNCİ ÂYET: (مالقارعة؟)	70
2.4.3	ÜÇÜNCÜ ÂYET: (وما ادراك مالقارعة).....	72
2.4.4	DÖRDÜNCÜ ÂYET: (يوم يكون الناس كالفراش المبثوث)	75
2.4.5	BEŞİNCİ ÂYET: (وتكون الجبال كالعهن المنفوش)	83

2.4.6	ALTINCI ÂYET: (فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ)	95
2.4.7	YEDİNCİ ÂYET: (فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ)	98
2.4.8	SEKİZİNCİ ÂYET: (وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ)	100
2.4.9	DOKUZUNCU ÂYET: (فَأُمَّهُ هَاوِيَةٌ)	102
2.4.10	ONUNCU AYET: (وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَتْ)	104
2.4.11	ONBİRİNCİ ÂYET: (نَارٌ حَامِيَةٌ)	106
SONUÇ		109
KAYNAKÇA		113

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.s	: Aleyhisselam
b.	: Bin, binti
c.	: Cilt
c.c	: Celle Celâluhu
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
h.	: Hicrî
Hz.	: Hazreti
İFAV	: İlahiyat Fakültesi Vakfı
m.	: Miladî
md.	: Madde
nşr.	: Neşriyat
ö	: Ölüm
r.a	: Radıyallahu Anhu
s.	: Sayfa
s.a.s	: Sallahu Aleyhi ve Sellem
Ter.	: Tercüme Eden
Thk.	: Tahkik eden
Ths.	: Tarihsiz
v.b	: Ve bunun gibi...
y.y	: Yayın yeri yok

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalı : Temel İslam Bilimleri

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Ali İhsan Sait Karamanlı

Tez Tarihi: :11.12.2014

KISA ÖZET

KÂRIA SÛRESİ: GRAMATİK, EDEBÎ VE ANALİTİK YORUMU

İzzet DOĞAN

Bu tez, bir *sûre tefsiri* olup Kâria sûresini dil, belâgat ve analiz yönünden inceleyen bir çalışmadan oluşmaktadır. Giriş ve iki bölümden müteşekkildir.

Giriş bölümünde Kur'ân-ı Kerîm'in tefsirinin önemi kısaca anlatılmıştır. Aynı zamanda çalışmanın kaynakları, amacı ve metodları konularında bilgilendirme yapılmıştır.

Birinci bölümde sûre dil açısından inlenmiş olup, kelimeler filolojik ve edebî açıdan ele alınmıştır. Aynı zamanda sûrenin tüm kelimeleri i'rab açısından tahlil edilmiş, kıraat farklılıkları ve edebî sanatları ayrıntılı şekilde incelenmiştir.

İkinci bölümde ise sûrenin tefsirini yapılmış, sayıca fazla denilebilecek müfessirlerin görüşlerine yer verilerek analitik yorum çalışması ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler:

Kıyamet, Kâria, Sûre, Kur'ân, Tefsir

Institute : Institute of Social Sciences
Department : Islamic Studies
Thesis Supervisor : Asst. Prof. Dr. Ali İhsan Sait Karamanlı
Thesis Date :11.12.2014

ABSTRACT

SURAT AL KARIAH

GRAMMATICAL, LITERATURE AND ANALYTICAL ANALYSIS

İzzet DOĞAN

This thesis is a “Surat” work covering a specific subject (Judgement Day and fruit of people’s labor). Studying Surat-al Qariah in terms of linguistics, eloquence and analysis. Consists of introduction and three chapters.

In the first part; Sûrat-al Qariah has been analyzed in terms of linguistics, and the words has been evaluated in terms of grammatical and literature. At the same time, all words of the Sûrat-al Qariah has been analysed in terms of i’ğrab and kıraat differences and literary arts has been examined in detail.

In the second part; analytical commentary work has been expressed by executing commentary work of the Surat Al-Qariah and giving place to views of various interpreters.

Keywords:

Judgment Day, Kariah, Surat, Qur’an, Tafsir

GİRİŞ

Hükümlerinin kıyamete kadar devam edeceğini ifade eden Kur'an'ı Kerim, insanın dünya ve ahiret mutluluğu adına ihtiyaç duyduğu bütün konularda apaçık beyanlarda bulunmuştur. Beyanıyla muarızlarını acziyete düşüren Allah (c.c) kelamı, beşerin bütün hayatını kuşatmıştır. İctimai, ahlâki, ferdi, âilevi, iktisadi... kısaca hayatın her safhasında gerek doğrudan ve açık; gerekse dolaylı ve mecazî üsluplar ile hükümler vâz etmiştir. Müslümanlar, onun nüzûlünden bu yana, asırlar boyu kendisine müracaat etmişler ve hayatlarını onunla şekillendirmişlerdir. Bu müracaatlarda zaman zaman yorum sapmaları olmuş ise de Kur'an, saf niyet ve doğru metotlarla kendisine yönelen herkesin kurtuluş ve mutluluğa ereceğini, her türlü kötü akıbetten, dünyevi sıkıntılardan kurtulacağını açıklamıştır. Layıkıyla kendisine tabi olanları kıyametin dehşetinden ve cehennem azabından kurtulmayı vaat etmiştir. Kur'an, bu amaçlara yönelik maksadını bazı surelerde dile getirmiştir. Örneğin, Yüce Allah, iman edip salih amel işleyenler için cennet vaat ederken (*Nahl,16/97*), tartıları hafif gelenler için ise '*haviye*' diye isimlendirdiği kızgın bir ateşten bahsetmiştir. (*Karia 101/11*).

Kur'an'ın her asırda sayfalar dolusu tefsîri yapılmıştır. Bütün bu çalışmalar, Kur'an'ın doğru anlaşılması, İslam kültürünün diğer yabancı milletler tarafından öğrenilmesi açısından feyizli eserler addedilmiştir. Müfessirlerimiz, rivayet veya dirayet tefsir metotlarıyla Kur'an'ın binlerce cilt tefsirlerini o günün şartlarında kaleme almışlardır. Elbette bu bereketli çalışmaların artıları olduğu kadar üzerinde hala araştırılmaya ihtiyaç duyulan yönleri de mevcuttur. Hz. Peygamber de (s.a.v) bazı ayetlerin tefsirlerini geleceğin ilim ve teknolojik gelişmelerine bırakmış, tefsîri belli bir zamana, asra münhasır kılmamak için o ayetlerle ilgili beyanlarını gereği kadar ifade etmiştir.

Bu çalışmamızda konulu tefsir metotlarını kullanarak klasik tefsirle mukayeseli, Karia sûresinin gramatik, edebi ve analitik yorumu (tefsîr) yapılmıştır. Konulu tefsir ele aldığı konuyu Kur'an'ın tamamı içinde ele alır. Konulu tefsirin çeşitli şekilleri vardır. Onlardan bir

tanesi de sûre bütünlüğüne münhasır konulu tefsir çeşididir. Sûre en ince noktasına varıncaya kadar araştırılır. Gayesi, özel hedefleri, maksadı, anlattığı konuların birbiriyle irtibatı vs. ele alınır. Biz de konulu tefsir çerçevesi içerisinde -alt başlık olarak sure tefsiri bağlamında- Kâria suresini ele alıp her yönüyle incelemeye çalıştık.

Çalışmamızın etraflıca anlaşılabilmesi analitik yorum dediğimiz tefsir kısmında için kıyamet kavramını üzerinde bir araştırma yaptık. Kıyamet kelimesini etimolojisinden, ıstılah ve mecazî anlamlarına kadar ele aldık. Ardından Kıyamet anında insanların, yerlerin, denizlerin, yıldızların ve Güneş'in durumunda ortaya çıkan değişikliklere ayrıntılı denilebilecek şekilde, Kur'ân-ı Kerîm'den âyetler ışığında ortaya koymaya çalıştık. Sonraki aşamada ise muhtemel kıyamet senaryolarına işaret ederek, kıyametin yeryüzünde ve semada ne tür değişikliklerle başlayacağı ihtimallerini, bilimsel verilerle anlatmaya çalıştık.

Konumuzla ilgili yaptığımız literatür araştırmalarında konulu tefsir çeşitleri içerisinde yer alan sûre tefsiri çalışmalarında, hemen bütün araştırmacıların neredeyse gelenek haline getirmiş oldukları metotları kullanmamaya özen gösterdik. Benzerlerinden farklı bir çalışma ortaya koyabilmek için, *sûrenin tanımı*, *tefsir çeşitleri*, *surenin önemi* v.b gibi araştırmalarda hacimce önemli bir yer tutan kısımlara değinmedik. Zira bu doğrultuda yapılan onlarca çalışmanın yeterli olabileceğini düşündük. Onun yerine Kâriâ suresinde ele alınan kıyamet kavramı üzerinde durarak, genelde anlaşılan bu kavram ile özelde, sûrenin daha iyi anlaşılabilmesini ümit ettiğimiz bir çalışmaya niyet ettik. Bu kısmı ikinci bölümde genişçe ele aldık. Yani kıyamet kavramını genel olarak ele aldıktan sonra, Kâria sûresinde kıyamet kavramları üzerinde durarak çalışmamızı şekillendirmeye gayret ettik. Bu sûredeki konu bütünlüğünü de muhafaza etmeye çalıştık. Âyetler arasındaki söz ve anlam uyumunu gözeterek çalışmamızı sürdürdük. Bu amaçla müfessirlerin konusu belli olan bu sûre hakkındaki görüşlerini dile getirdik. Çünkü konulu tefsirlerde, aynı pasajda yer alan âyetler arasındaki söz ve anlam bütünlüğünü tefsire egemen kılmak esastır.

Araştırmamızı benzer çalışmalardan farklı kılan diğer bir özellik de giriş bölümünde sûre ile ilgili bilgiler verirken, Tefsir usûl ilimlerinden istifa etmiş olmamızdır. Sûrenin sebebi-i nüzulünden bahsederken, esbabü'n-Nüzûl ilmine kısaca işaret ettik. Yine sûrenin önceki ve sonraki sûreler ile ilişkisini incelerken münâsebât ilmine değindik. Sûrenin faziletinden bahsederken de fedâilü'l-Kur'ân ilmine işaret ettik. Konusu belli olan bir sûre ulûmu'l-Kur'ân ile birlikte ele alınca karşımıza zengin bir içerik ortaya çıktı.

1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Söz konusu sûre ile ilgili Arab dünyası dâhil müstakil bir çalışmaya rastlamak mümkün olmadı. Çalışmalar 30. cüz ya da sûre grupları adı altında karşımıza çıktı. Bunun bir eksiklik olduğu anlayışından yola çıkarak bu sûrenin tefsirine karar verdik. Kısa sûrelerde, Kur'ân-ı Kerîm'in mucize yönlerini keşfetme arzusu da bizi bu çalışmaya iten sebeplerden oldu. Yani Kâria sûresinde Kur'ân'ın mucizevî olan hangi yönlerine değinildiği merakı, bu sûreyi araştırmamızın bir başka nedenidir. Diğer taraftan Kur'an, üslûbu ve edebi olması yönüyle muarızlarına meydan okumaktadır. Hangi yönüyle meydan okuduğunu tespit etmek, O'nun edebi bir eser olarak ele alıp inceliklerini keşfetme iştiağı bizi çalışmaya sevk eden etkenlerdendir. Kâria sûresinde kıyamet nasıl tasvir edilmiştir? Öldükten sonra insanları bekleyen amellerinin neticeleri, muciz bir kitap olan Kur'ân'ın hacimce küçük bu sûresinde nasıl ele alınmıştır? şeklindeki sorular bizi bu araştırmaya iten diğer etkenlerdir.

2. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Çalışmamızda klasik veri toplama yöntemlerinden genelden özele, bütünden parçaya giderek bir yargıya ulaşma metodu olan tümdengelim metodunu kullandık. 'Kur'ân-Kerîm birçok yönden mucize bir kitaptır; Kâria sûresinde de mucize yönleri bulunmaktadır' anlayışından yola çıktık. Sûrenin, kelime tahlillerinde, kullanılan edebi sanatlarda, nazmında, ses ve mana uyumu gibi birçok boyutunda Kur'an'ın mucize olduğu gerçeğini isbat etmekte olduğu gerçeğinden hareketle *'bütünün ifade ettiği anlamı, parçası olan söz konusu sûre de dile getirmektedir'* prensibinden hareket ettik. Kaynak taramasından sonra tezimizi ispat edecek ilgili ve benzer sonuçları bir arada; müfessirlerin farklı ya da yakın görüşlerini bir arada sıraladık. Kelime, kavram ya da terkiplerin lügavî manalarına işaret etmeden, metinde ifade ettiği manalara geçmedik. Her bir âyetin meâlinin yanında orijinal metnini de araştırmamıza ekledik.

3. YARARLANILAN KAYNAKLAR

Sûrenin kelime tahlillerini yaparken, İbn Manzur'un (711/1311) *Lisanü'l-Arab*'i, Râgıb Isfehânî'nin (502/1108) *Müfredatü'l-Kur'ân*'i, Fîrûzâbâdî'nin (817/1414) *Kâmûsu'l-Muhît*'i Zebîdî'nin (1205/1791) *Tâcu'l-Arûs* gibi lügavi eserlerden bolca istifade ettik.

Ulûmu'l-Kur'ân, Tefsir Usulü ve Tefsir Tarihi sahasında kaleme alınan eserlerden, Suyûtî'nin (911/1505) *el-İtkan fî Ulûmu'l-Kur'ân* adlı eserinden, Muhsin Demirci'nin *Tefsir Usulü ve Tarihi, Kur'ân ve Yorumu, Konulu Tefsir'e Giriş*, Bikâî'nin *Nazmü'd-Dürer fî Tenâsibi'l-Âyâtı ve's-Sûver* gibi eserlerinden istifade ettik.

Kur'ân-ı Kerîm'in edebî yönüne ağırlık vermeleri sebebiyle yararlandığımız klasik tefsir eserlerinden bazıları da şunlardır: Fahrüddin Râzî'nin (606/1209) *Mefâtihu'l-Gayb*'i, Zemahşerî'nin (538/1143) *Keşşaf*'i, Ebussuud'un (982/1574) *İrşâd- Aklî Selîm*'i, Alûsî'nin (1270/1854) *Ruhu'l-Meânî'si*, Elmalılı Hamdi Yazır'ın (ö.1942m.) *Hak Dini Kur'ân Dili* adlı eserlerinden yararlandık.

4. ÇALIŞMANIN PLANI

Bu çalışmayı bir giriş ve iki ana bölümde inceledik. Giriş bölümünde araştırmamızın amacı, plan ve kaynaklarına değinmeye çalıştık.

Birinci bölümde sûreyi tamamen gramatik incelemeye tabi tuttuk. Suredeki belli başlı kelimeleri inceledikten sonra sûrenin i'ğrabına geçtik. Hemen ardından belagât özelliklerine temas ederek, aynı bölümün son kısmında sûrede görülen belli başlı kıraat farklılıklarına işaret ederek birinci bölümü sonlandırdık. Çalışmamızın ikinci bölümünde analitik diye tabir ettiğimiz tefsirini yaptık. Geniş açıklamalar ile modern ve klasik tefsirlerden mukayeseli olarak murad-ı İlahîyi anlamaya gayret ettik. Sonuç bölümünde günümüze bakan yönlerine işaret ederek, çıkarılması gereken somut neticelere işaret ettik. *Tevfîk Allah'tan (c.c) dır.*

5. SÛRE TEFSİRLERİNİN ÖNEMİ VE KARIA SÛRESİNİN EKSENİ

Kur'ân'ı Kerîm indirildiği zamandan günümüze kadar hemen her devirde çeşitli şekillerde yorumlanarak ilâhî maksadın ne olduğu anlaşılmağa çalışılmıştır¹. Zamanla müstakil bir ilim dalı haline gelen '*Tefsir Usûlü*' ilminin gayesi, ebedî bir mesaj olan Kur'ân'ın doğru anlaşılmasının sağlanmasıdır. Bu yüzden Kur'ân'ın hayata tatbik edilmesi, onun özenle ve tefsir usûlünde belirtilen kaidelere riayet edilerek tefsir edilmesine bağlıdır.

Tefsir bir bakıma Allah (c.c) adına söz söylemektir. Allah'ın kelimından muradın ne olduğun tayin edilmesi mesuliyetli bir iştir. Bu mesuliyeti Hz. Peygamber (s.a.v) sarâhaten ifade ederek, ihtiyâtî bir tedbir koymuştur². Bu hadislerden bir kaç aşağıda zikredilmiştir.

'Kur'ân hakkında ilmi olmaksızın söz söyleyen, Cehennem'deki yerini hazırlasın'³

'Kendi re'yiyle Kur'ân hakkında söz söyleyen kimse, isabet etse bile hata etmiştir'⁴

Müslümanların, ebedî saadet kitabı olan Kur'a'nı tefsir ederlerken çok titiz olmaları gerektiği anlaşılan yukarıdaki rivayetlere bakılarak, tefsirin caiz olmadığı anlamı çıkarılmamalıdır. Zira asırlardır bu sahada kaleme alınan eserler re'yin mutlak olarak men edilmediğini göstermektedir. Çünkü Kur'ân'ın manasını beyan, hükmünü istinbat, lafzını tefsir etmek ve muradını anlatmak lazımdır⁵. Sahabe efendilerimizin de Kur'ân ile ilgili bildikleri konularda söz söyledikleri, bilmedikleri konularda ise fikir beyan etmedikleri rivayetlerde mevcuttur⁶.

Karia sûresinin gramatik, edebi ve analitik yorumu başlığı altındaki araştırmamız, Kur'ân yorumunda yaklaşımlar başlığı altındaki *sûre tefsirleri* çerçevesinde incelemekteyiz.

¹ Demirci, Muhsin, *Tefsir Usûlü*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları, İstanbul, 2013, s. 293

² Yıldırım, Suat, *Peygamberimizin Kur'ân'ı Tefsiri*, Işık Akademi Yayınları, İzmir, 2001, s. 17

³ Tirmizî, *Tefsîru'l-Kur'ân* 1

⁴ Ebu Dâvud, *İlim*, 5 ;Tirmizî, *Tefsîru'l-Kur'ân* 1

⁵ Yıldırım, a.g.e., s. 18

⁶ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, VII/17

Konulu-yorumcu tefsir kısaca: ‘Kur’ân’ın tümünü ya da herhangi bir konusunu ele alıp, ilgili âyetleri bir araya toplamak suretiyle Kur’ânî bakış açısını ortaya çıkarmak’ demektir⁷.

Konulu tefsir metodunun klasik tefsir metodundan bazı farklılıkları vardır. Konulu tefsirlerde âyetler iniş sırasına göre ele alınarak aynı konu ya da kavram farklı surelerden tespit edilmeye çalışılır. Klasik tefsir metodunda âyetler mevcut tertibe göre ele alınır. Konulu tefsir çeşidinde amaç yüce Allah’ın (c.c) bir konu hakkındaki muradını anlamaya çalışmak olduğu halde, klasik tefsirlerde ise ele alınan âyetlerden yüce Allah’ın muradını bulmaya çalışmak esastır. Sûre tefsirlerini esas alan tefsirler de konulu tefsir çeşitleri içinde ele alınır⁸.

Sadece bir surenin incelendiği tefsir çalışmaları günümüzde ayrı bir önem kazanmıştır. Kur’ân’ın tamamını ayrıntısıyla incelemek bugünün insanına çok zor gelmekte, ayrı ayrı bölümler halinde veya sûreler halinde inceleme yapmak ele alınan konunun anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda ele alınan sûre tefsirleri birçok müfessir tarafından dikkate alınarak bu sahada çalışmalar ortaya konmuştur.

Sûre tefsiri çalışmalarında uyulması gereken bazı kurallar bulunmaktadır. Bunlar şöyle sıralanabilir: 1) Sûreye giriş yapmak, 2) Sûrenin temel hedefini ve eksenini belirlemek, 3) Sûreyi bölümlere ayırarak işlemek, 4) Pasajlardaki konular arası bağlantıyı kurmak.⁹

Kâria sûresinde Allah’ı (c.c) tanımayan ve O’nun (c.c) nimetlerinin kadrini bilmeyenler uyarılmıştır. Amelleri sevap yönden ağır gelenler haricinde insanları mutlaka kötü bir âkıbetin beklediği keskin bir üslûb ile ifade edilir. Sûre, geleceğinden mutlak haber verilen kıyametin sarsıntıyla başlayacağını, dağların parçalanacağını, insanların panik sebebiyle sağa sola kaçışacağını ve korkunç atmosferden etkileneceklerini anlatır¹⁰.

⁷ El-Hicazî, Mahmut, *et-Tefsîru’l-Mevdûi fi’l-Kur’âni’l-Kerim*, Kahire, 1970, s. 402, 403; Demirci, a.g.e., s. 296

⁸ Kaplan, Abdullah, *Adiyat Suresi, Gramatik, Edebî ve Analitik Yorumu*, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014, s. 13; Güngör Mevlüt, *Kur’ân Araştırmaları, Kur’ân Kitaplığı*, İstanbul, 1995, I/12; Ahmet Muhammed Zahranî, *et-Tefsîru’l-Mevdûiyyu li’l-Kur’âni’l-Kerîm ve Nemazicu Minhu*, Çev. Fatih Kesler, *Örneklerle Konulu Tefsir*, Ankara, 2002, s.12; İbn Haldun, *Mukadime*, II/786

⁹ Güven, Şahin, *Çağdaş Tefsir Çalışmalarında Konulu Tefsir Metodu*, Şura Yayınları, İstanbul, 2001, s. 169,172

¹⁰ Duman, Zeki, *Beyânü’l-Hak*, Fecr Yayınları, Ankara, 2006, I/181

Kâria sûresi, kıyamet ve öldükten sonra dirilerek hesap verme olaylarını anlatan sûrelerin sonuncusudur¹¹. Sûrenin başlangıcı Hâkka sûresi gibi insanları korkutarak ve dehşete sevk ederek başlar¹². Kur'ân-ı Kerîm'de kıyamet ve onun dehşetinden bahseden birçok sûre bulunmaktadır. Bunlardan ikisi Kâria sûresi ile yakından ilgilidir. Vâkıa ve Hâkka sûreleri kıyametten bahsetmesi ve aralarındaki münasebât incelendiğinde çalışmamıza fayda sağlayacağı kanaatindeyiz.

Her üç sûre Mekkî olmakla birlikte birbirinin fezlekeleri hükmündedir. İniş sırası tertibi olan (Vakıa, Hâkka, Kâria) bu surelerde anlatılan hakikatler, bir sonraki sûrede daha veciz şekilde ele alınmıştır. Yani Vâkıa suresinde anlatılan kıyamet ile ilgili hâdiseler, Hâkka sûresinde, bu sûrede anlatılanlar da Kâria sûresinde özet olarak fakat değişik yönleri ele alınarak anlatılmıştır. Ayrıca bu surelerde, Mekkî sûrelerin özelliği gereği tevhit, nübüvvet ve kıyamet bahisleri anlatılmaktadır¹³.

Fahrudin Razî, Kâria suresi ile Hâkka sûresi arasındaki ilişkiden bahsederken her iki sûrenin, başlangıçta aynı tarz ile başlamasından dolayı (el-Hâkkatu me'l-Hâkka) birbirine benzerlik gösterdiğine değinir. (الْحَاقَّةُ) ifadesinin (الْقَارِعَةُ) 'dan daha ileri bir ifade olduğunu beyan eden Râzi, Kâria sûresinin Hâkka sûresinden sonra geldiğini belirterek sonra gelenin mutlaka daha belîğ ve ileri derece olması gerektiğini ifade eder. O'na göre maksat alabildiğine dikkat çekmektir. Kâria kelimesi kalplere çok korkunç şeylerle baskı yaptığı için ileri derece bir ifadedir. Hâkka kelimesi adalet kavramıyla da ilgilidir¹⁴. Müfessir Said Havva da (ö.1409/1989), Kur'ân-ı Kerîm'deki bazı sûrelerin, insanlardaki olumsuz bazı davranışların izalesi amacını taşımaları sebebiyle gruplar oluşturduğundan bahseder. Söz konusu sûre gruplarından herbirinin insanların eğitim-öğretim amaçlarına hizmet ettiğini ve

¹¹ El-Cezâirî, Ebubekir Câbir, *Eyseru't-Tefâsir*, Trc. Ziya Eryılmaz, Salih Uçan, *Kur'ân-ı Anlamanın en Kolay Yolu*, Miraç Yayınları, İstanbul, Thz, XX/418

¹² Zuhayli, Vehbe, *et-Tefsîru'l- Münîr fî'l-Âkide ve's-Şerîati ve'l-Menhec*, Dârü'l-Fikr, 1991, Dimeşk, 29-30/374

¹³ Tuncer, Faruk, *el-Hâkka Sûresi Tefsir Denemesi ve Bu Suredeki Kıyamet Sahneleri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1991, s.116

¹⁴ Râzî, Ebu Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer b. Hüseyin, (606/1209), *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihi'l-Gayb*, Ter. Suat Yıldırım, Lütfullah Cebeci, Sadık Kılıç, Sadık Doğru, Akçağ Yayınları, Ankara, 1995, XXIII/361

bazı konular ile ilgili izahlarda bulunduğundan bahseden Havva, bu yönüyle sûre ya da sûre gruplarının insan nefsinde bıraktığı olumlu tesire işaret eder¹⁵.

Tefsir usulü için ortaya konan önemli kaidelerden biri de, Kur'ân'ın yine kendisiyle tefsir edilmesi gerektiği görüşüdür. Kur'ân'ın bir kısmı diğer bir kısmını tefsir eder. Bundan dolayı Cenab-ı Hak (c.c) el-Hâkka sûresinde geçen 'Kâria' kelimesini müstakil bir sure olan Kâria sûresinde tefsir etmiştir.

¹⁵ Havva, Said, *el-Esas fî't-Tefsîr*, Ter. Abdüsselam Arı, Şamil Kitapevi, İstanbul, 1992, XVI/342

BİRİNCİ BÖLÜM

KÂRİÂ SURESİNİN FİLOLOJİK AÇIDAN İNCELENMESİ

1.1. SÛRENİN TANIMI VE İSİMLENDİRİLMESİ

Kâriâ sûresi, adını ilk ayette geçen el-Kâriâ kelimesinden almıştır. Müfessirlerin ekseriyeti el-Kariâ kelimesini, şiddetle çarpan, çarpma sonucu çıkan ses, korkunç gürültü, şiddetle çarpan bela, büyük felaket, feci musibet/kıyamet günü şeklinde tefsir etmişlerdir. Lafzî tercümesi ‘çarpan’ dır. Lügat yönünden bu kelime ile korkunç olayı büyük felaket anlatılır¹⁶.

Sûre kelimesi, sözlükte yüksek makam, üstün derece, şen, şeref, binanın katları anlamlarına gelmektedir. Çoğulu ‘süver’dir. Istılahta ise, ‘ayetlerden meydana gelen başı ve sonu belli olan müstakil Kur’ân bölümü’ demektir¹⁷.

Kur’ân’da 114 sûre bulunmaktadır. Bunların en kısası 3 ayetten oluşan ‘el-Kevser’, en uzun olanı ise 286 âyetten oluşan el-Bakara sûresidir¹⁸.

Sûreler, isimlerini, kısassını ihtiva ettikleri şahsiyetlerden (Nûh, hûd, İbrahim, Yusuf, Âli İmran, Muhammed gibi) veya topluluklardan (Cin, Melâike, Münâfikûn, Mutaaffifîn gibi) konulardan birinden veya ilk kelimelerinden (Kad semi’a, E.L.M, Tenzîl, Subhan, Lem yekûn) veya başlarındaki hurûf-i mukattaadan (Tâhâ, Yâsîn, Kaf, Sâd gibi) almışlardır¹⁹.

¹⁶ Ayıntâbî Mehmet Efendi, Mehmed b. Hamza ed-Debbâğ, Tıbyan Tefsiri, Ter. Süleyman Fâhir, *Kur’ân-ı Kerim Meali ve Tefsîri*, Bütün Kitabevi, İstanbul, 1963, III/1283; Yadsıman, Leyla, 30. *Cüz Tahlili*, Cemre Kitap Yayın Dağıtım, İzmir, 2012, s. 375

¹⁷ Demirci, Muhsin, *Tefsir Usûlü*, s. 103

¹⁸ Demirci, a.g.e, 103

¹⁹ Yıldırım, Suat, *Kurân İlimlerine Giriş*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1983, s. 53; Suyûtî, Celaleddin Abdurrahman, *el-İtkan fî Ulumi’l-Kur’ân*, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 1987, I/111; Kılıç, Sadık, *İslama Giriş Evrensel Mesajlar Kur’ân*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2008, s. 21

Karia sûresi Kur'ân-ı Kerîm'in 101. Sûresidir. Nüzul sırası konusunda farklı değerlendirmeler bulunmaktadır. Suat Yıldırım da 'Kur'ân'da Ulûhiyet' adlı eserinde sûrelerin nüzul sırasını gösterir bir cedvel yayınlamıştır. Cedvelde sûrelerin iniş sırasına göre üç değişik sıralama biçimi mevcuttur. Birinci sütunda islamî sıralamayı ele almıştır. İkinci sıralamayı Nöldeke'ye göre, Blachêre'nin sıralamasını²⁰ da üçüncü sırada eserinde yer vermiştir. Kâria suresi bu sıralamalara göre şu şekildedir: İslamî sıralama 30. sıra, Nöldeke göre 24. sıra, Blachêre göre ise 12. sıra.

Sûre elimizdeki tertibe göre 101. sıradadır. İniş sırasına göre 30. sıradadır²¹. Bazı müfessirler 29. Sırada inmiş olabileceğini söylemişlerdir. İniş sıralaması ile ilgili görüşlerin her ikisine göre bu sûre, Kureyş suresinden hemen sonra indirilmiştir. Avusturya asıllı müfessir Muhammed Esed ise surenin 95. sûre olan Tîn sûresinden sonra indirildiğini söyler²². Mufasssal sûreler kısmının on dördüncü grubunun ikinci suresidir.

Sûrenin Âyet sayısı 11 dir²³. Çok nadir müfessirler 9 âyet olduğunu beyan etmişlerdir²⁴. 10 âyetten müteşekkildir diyen bir müfessir de mevcuttur²⁵. Hicaz ve Küfe ekolü 11 âyettir derken, Şam ve Basra ekolü sekiz âyet olduğunu söylemişlerdir²⁶. Âyet sayılarındaki ihtilafın sebebi Küfe, Hicaz, Basra ve Şam ekollerinin kırât farklarından kaynaklanmaktadır. Diğer sebebi ise sûrenin ilk 3 âyetinin bir âyet olarak kabul edilmesinden dolayıdır²⁷. Mekki sûreler olduğu hususunda görüş birliği vardır. Çünkü Mekke'de inen sûrelerin genel özelliklerinden

²⁰ Yıldırım, Suat, *Kur'an'da Ulûhiyet*, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 1987, Giriş Bölümü; Ayrıca bkz, kitabın müellifi Mekki Sûrelerdeki İsimler başlığı altında bir uzunca bir bölüm kaleme almıştır.

²¹ Eriş, Zehra, *Kısa Sûrelerin Tefsiri*, Kampanya Kitapları (Erkan Yayınları) İstanbul, 2012, s. 237

²² Esed, Muhammed, *The Message of the Qur'an*, Ter. Cahit Kaytak, Ahmet Ertürk, *Kurân Mesajı*, İşaret Yayınları, İstanbul, 1996, III/1299

²³ Cabiî, Muhammed Âbid, *Fehmul-Kur'âni'l-Hakim et-Tefsîru'l Vadîh Hasebi Tertibi'n-Nüzûl*, Çev. Muhammed Coşkun, *Fehmu'l- Kur'an* (Nüzul Sırasına Göre Hikmetli Kur'ân'ın Anlaşılır Tefsiri), Mana Yayınları, İstanbul, 2003, I/167

²⁴ Semerkandî, Ebü'l-Kasım b. Ebi Bekr el-Leysî (ö.883) *Tefsîru'l Kur'ân*, Çev. Mehmet Karadeniz, *Tefsîru'l Kurân*, Sezgin Neşriyat, İstanbul, 1996, VI/464

²⁵ Vehbi, Mehmet, *Hülâsat'ül-Beyân*, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1969, XV/6547

²⁶ Taberî, Ebu Ma'ser Abdülkerim b. Abdussamed b. Muhammed Kattan, (h.478v.) *et-Telhis fi'l-Kıraati's-Seman*, thk, Muhammed Hasan Akil Musa, Cemaatü'l-Hayriyye li't-Tahfîz, Cidde, 1992, s.478

²⁷ Tabersi, Ebu Ali Fazl b. Hasan b. Fazl (548.h), *Mecmeu'l-Beyan fi Tefsîri'l-Kur'ân*, Müessesetü'l-İlam li'l-Matbua, Beyrut, 1995, XX/426

biri de, âyet ve sûreler kısa olup ifade veciz, tabirler hararetli şekilde vurgulanmasıdır²⁸. Adını kıyametin isimlerinden biri olan el-Kâriâ kelimesinden almıştır²⁹. El-Kâriâ kelimesine el-Hâkka, el-Gâşiye, et-Tâmme, gibi Kıyamet'in ismidir³⁰ diyen müfessirlerin yanında, Kıyamet'in sıfatı olduğunu beyan eden müfessirler de mevcuttur³¹.

Sûrenin ismi olan 'el-Kâriatu' kelimesinin ebcedi değeri 40, sûredeki kelime adedi de 40'dır. Sûretü'l-Kâriati (سورة القارعة) terkinin ebcedi değeri 58 olarak tesbit edilmiştir. Sûredeki noktalı harf adedi 58 olup, resm-i Osmânî'de sûrenin ismi olan Kâria'nın harfleri sûre içinde 58 defa geçmektedir. Sûrede âyet başı ve âyet sonlarındaki harflerin ebced değeri ve sûredeki hece sayısı 113'tür³².

Sûrede iki kıyamet sahnesi bir filmde canlandırılmış gibidir. Birinci sahnede korkunç bir çarpma sonucu, yaşanan bir şok ile şaşkınlık içinde kontrolsüzce davranan insanların durumu tasvir edilmiştir. Yine birinci bölümde kıyamet anında dağların durumu tasvir edilerek onların şekil değiştirmiş yün parçaları şeklinde tasviri yapılmıştır. İkinci sahnede ise Allah Teâla'ya hesap veren insanlardan terazisi ağır çeken mutlu insanlar ile hafif çeken mutsuz insanlardan bahsedilmiştir³³. El-Esâs fi't-Tefsîr adlı eserin sahibi Said Havva da söz konusu sûrede kıyamet sahnelerinin canlandırıldığını beyan eder. Havvâ, sûrede sunulan kıyamet sahnelerinin etkisiyle, insanları ve dağları saracak müthiş bir olayın burada tasvir edildiğini açıklar³⁴. Sûreyi iki ana başlığa taksim ederek tefsir etmeye çalışan müfessirler İlk 5 âyete kadar kıyametin dehşetli sahnelerinin nazara verildiğini, bundan sonraki bölümlerde ise insanların dünyadaki fiillerinin Âhîret'teki neticelerine dikkat çekildiğini ifade ederler³⁵.

²⁸ Yıldırım, *Kurân İlimlerine Giriş*, s. 50; Ayrıca Suat Yıldırım, eserinin bu bölümünde Mekkî âyetlerin genel karakteristik özelliklerini detaylı şekilde açıklamıştır.

²⁹ Küçük, Ali, *Besâiru'l-Kurân*, Adım Yayınları, Konya, 2006, 20/174; M. İzzet Derveze, *et-Tefsîru'l-Hadis*, Çev. Şaban Karataş, *Nüzul Sırasına Göre Kur'an Tefsiri*, Ekin Yayınları, İstanbul, 1997, I/296-297

³⁰ İbn Kesîr, Ebu'l Fidâ İsmail b. Kesîr ed-Dimeşki (v.774) *Tefsîru'l-Kurân'il Azîm*, Thk. Muhammed Ali Sâbûnî, Dâr'ul-Fîkr, Beyrut, 1401, I/541

³¹ Aydüz, Davut, *Kısa Sûrelerin Tefsîri Fâtîha, Duhâ-Nâs*, Yeni Akademi Yayınları, Mayıs, 2009, s.118; Yıldırım, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, s.849

³² Maraşlı, Ahmet, *Kur'an'da Sırlı Diziliş*, Okul Yayınları, İstanbul, 2003, s. 57,58

³³ Yılmaz, Hakkı, *İşte Kur'an Tebyin'ul-Kur'an*, İşaret Yayınları, İstanbul, 2007, I/589

³⁴ Havva, Said, (1409/1989), *el-Esas fi't-Tefsîr*, Çev. Abdüsselam Arı, *el-Esas fi't-Tefsîr*, Şamil Kitapevi, İstanbul, 1992, XVI/341

³⁵ Küçük, Ali, *Besâiru'l-Kurân*, s. 176; Ünal, Ali, *Allah Kelamı Kur'an'ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, Define Yayınları, İstanbul, 2007, s.1319

1.2. ESBÂBU'N- NÜZÛL BAĞLAMINDA KÂRIA SÛRESİ

Bu bölümde, sûrelerin iniş sebeplerini kısaca açıklamaya çalışarak Kâriâ suresinin sebab-i nüzûlü hakkında bilgi vermeye çalışacağız.

Bilindiği gibi tanımlar yapılırken önce ele alınan kavramın kelime anlamları üzerinde durulur, ardından da terim olarak ifade ettiği manalar verilir³⁶. Biz de geleneksel usûl çerçevesinde hareket ederek esbâbu'n-nüzûlü önce lügat, sonra da terim anlamı yönünden inceleyerek Kâria sûresinin nüzûl sebabini açıklamaya çalışacağız.

Arapça izafet terkibi olan esbâbu'n-nüzûl, esbâb ve nüzûl kelimelerinden meydana gelmiştir. Terkipte yer alan 'esbâb', sebab kelimesinin çoğuludur. Sözlükte 'kendisiyle bir şeye ulaşılan her şeye' denir³⁷. Nüzûl kelimesi de (نَزَلَ) N-Z-L fiilinin masdarı olup, 'iniş, yukarıdan aşağıya inme' gibi manalarına gelir³⁸.

Kısaca âyetlerin iniş sebepleri manasına gelen bu ifadeyi, Hz. Peygamberin (s.a.v) risalet döneminde vukû bulan ve Kur'ân-ı Kerîm'in bir veya birkaç âyetinin yahut bir sûresinin inmesine yol açan olay, durum ya da herhangi bir şey hakkında Resûlullah'a sorulan soru şeklinde tanımlayabiliriz³⁹. Selef'in 'bu âyet şu hususta inmiştir' veya buna benzer 'şu âyet Mekke'de müşriklerden falanca kavim hakkında', ya da 'Ehl-i Kitaptan falancalar hakkında nazil olmuştur' şeklindeki beyanları, âyetlerin iniş sebeplerine işaret eden beyanlardır⁴⁰.

Yukarıdaki tanıma göre âyetlerin iniş sebepleri zikredilmiştir. Genel tanım içerisinde âyetlerin özel bir durum, olay ya da Hz. Peygamber'e sorulan bir soru neticesinde indirildiği

³⁶ Demirci, Muhsin, *Kur'ân ve Yorumu*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2006, s. 214

³⁷ Rağıp el-İsfahanî, *el-Müfredat*, SBB md., s. 473, Çıra Yayınları, Ter. Abdülbaki Güneş, Mehmet Yolcu, *Kur'an Kavramları Sözlüğü*, 3. Baskı, İstanbul, 2012; Fîrûzâbâdî, Ebü't-Tahir Mecdüddin Muhammed bin Yakub bin Muhammed, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, S-B-B. Md, Dâru'l-Hadîs, 1. Baskı, Kahire, 2008, s.736

³⁸ Fîrûzâbâdî, a.g.e., N-Z-L. md. s. 1602; İsfahânî er Râğıb, *el-Müfredât*, NZL. Md. s. 1046

³⁹ Suyûtî, *el-İtkan fî Ulûmi'l-Kur'ân*, I/61; Demirci, Muhsin, *Tefsîr Usûlü*, s. 219; Demirci, Muhsin, *Esbâb-ı Nüzûl*, DİA., XI, 360; es-Salih, es-Subhi, *Mebâhis fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Dâru'l-İlmi lilmelâyin, 5.Baskı, 1967, Beyrut, s.127-164; Baltacı, Burhan, *Müstakil Âyet Tefsirleri*, Emin Yayınları, Bursa, 2013, s. 227

⁴⁰ İbn Teymiye, Ebu'l-Abbas Takıyyuddîn Ahmet b. Abdulhalîm b. Mecdiddîn b. Adüselam, *Mukaddimetun fî Usûli't-Tefsîr*, Ter. Cemal Güzel, *Tefsîr Usûlü*, Tevhid Yayınları, İstanbul, 1999, s. 35,36

anlaşıyor. Fakat Kur'ân'daki bütün âyetler için bu durum söz konusu değildir. Bazı âyetler insanların muhtaç oldukları konularda onları bilgilendirmek, haktan ve hakikatten ayrıldıklarında onların yollarını aydınlatmak, suskunluk ve durgunluk dönemlerinde yeniden dirilişlerini temin etmek, beşerî ihtiyaçlarını karşılamak, istikâmetlerini kaybettiklerinde onları doğru yola yönlendirmek için indirilmiştir. Nüzulü herhangi bir sebebe bağlı âyetlerin sayısının 600 civarında olduğu ifade edilir⁴¹. Diğer âyetlerin inişi herhangi özel bir sebebe bağlı değildir.

İşte Kâriâ sûresinin iniş keyfiyeti de bu şekildedir. Yaşanan özel bir durum, olay ya da Hz. Peygamber' (s.a.s)'in kendisine sorulan bir olay karşısında inmiş değildir. Yaptığımız araştırmalarda bu sûrenin müstakil bir sebab-i nüzûluna rastlayamadık.

Bunun yanında sûrenin, risaletin Mekke döneminde sayıca az, güç olarak zayıf bulunan Müslümanlara bir teselli, kâfirlere de bir tehdit amacıyla gönderildiğini belirten müfessirler bulunmaktadır⁴². Müfessir Ebubekir Câbir el-Cezâirî de Eyseru't-Tefâsir adlı eserinde bu doğrultuda görüş bildirerek, Kâriâ sûresinin müşriklere ve kâfirlere bir tehdit için indirildiğini ifade eder. el-Cezâirî, kıyametin kopacağına ve öldükten sonra dirilmenin vukû bulacağına müşriklerin inanmadıklarını belirterek, söz konusu sûrenin, kıyamet günü gerçekleşecek dehşetli olayları anlatarak onlara bir gözdağı verdiğini beyan etmektedir⁴³. Biz bu beyanları sûrenin genelinde görülen iniş sebepleri değil de sûrenin hedefini teşkil eden sebep olarak anlayabiliriz. Yoksa özelde yaşanan özel bir olay, savaş veya sahabe davranışları neticesinde inmiş değildir.

Mekke'de indirilmiş ayetlerin diğer bir özelliği de, ilahi hitabın insanları imana davet etmesi, cennet ve cehennem tasvirlerinin çokça işlenmesidir⁴⁴. Zîra, Karia sûresinde kıyamet

⁴¹ Karamanlı, Durmuş Ali, *Tarihsellik ve Evrensellik Bağlamında Kur'ân Hitânının Tabiatı*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2008, s. 129, 130; Demirci, Muhsin, *a.g.e.*, s.222

⁴² Küçük, Ali, *Besâiru'l-Kurân*, s. 174

⁴³ El-Cezâirî, Câbir, Ebubekir, *Eyseru't-Tefâsir*, Trc. Ziya Eryılmaz, Salih Uçan, *Kur'ân-ı Anlamanın en Kolay Yolu*, Miraç Yayınları, İstanbul, thz, XX/418

⁴⁴ Kutub, Seyyid, *Mealim fi't-Tarîk*, Ter. Salih Karataş, *Yoldaki İşaretler*, Dünya Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1997, s.26; Yıldırım, *Kurân İlimlerine Giriş*, s. 51

tasvirleri yapılarak amellerin neticelerinden yani cennet ve cehennem gerçeğinden bahsedilmiştir.

1.3.MÜNÂSEBÂTU'L-KURÂN BAĞLAMINDA KÂRİÂ SURESİ

Kâriâ sûresinin kendinden önceki ve sonraki sûrelerle irtibatının yanında kendi içindeki tenasübünü incelemeye çalışacağımız bu bölümde, Kur'ân-ı Kerîm'in anlamıyla ilgili bilimlerden olan münâsebatu'l-Kur'ân ilmiyle ilgili kısa bilgi vermek istiyoruz. Kavramların ifade ettiği manalar anlaşıldığı takdirde çalışmamızın daha verimli olacağına inanıyoruz.

Münâsebat kelimesi, sözlükte 'yakınlık, benzerlik' manalarını ifade etmektedir⁴⁵. Terim olarak ise, birbirini takip eden kelime ve cümleler veya arka arkaya anlatılan hadiseler arasındaki irtibat ilişkisi demektir. Buna göre münâsebat ilmi, konu itibariyle kelime veya cümleler arasındaki anlam benzerliğini, irtibat ve insicamı; bir usûl terimi olarak münâsebatu'l-Kurân ilmi de âyet ve sûreler arasındaki mana ilişkisini ortaya koymaktadır⁴⁶.

Kur'ân-ı Kerîm'deki âyet ve sûreler değişik zamanlarda indirilmiştir. Fakat farklı zamanlarda indirilmiş olması aralarındaki anlam bütünlüğünü bozmamaktadır. Çünkü bu durum Kur'ân'ın tertibi ile ilgili bir durumdur⁴⁷. Kur'ân-ı Kerîm'in tertibî yönü, onun mucizevî yönlerinden biridir.

Kur'ân-ı Kerîm'in gerek Arapça gerekse başka bir dilde meydana getirilmiş eserlerden, ilk anda dikkat çeken yanı i'cazıdır. İ'caz, kelime olarak âciz bırakma bir eş ve benzerini ortaya koyma konusunda muhatabını başarısızlığa mahkûm etme demektir.

⁴⁵ Fîrûzâbâdî, *el-Kâmus*, NSB. md. S 1603

⁴⁶ Ebû Zeyd, Nasr Hâmid, *Mefhûmun-Nâs Dirâsetun fî Ul'umi'l-Kur'ân*, Ter. Mehmet Emin Maşalı, *İlâhî Hitabın Tabiatı*, Kitâbiyât Yayınları, Ankara, 2001, s. 196-207; Demirci, Muhsin, *Tefsîr Usûlü*, s.201

⁴⁷ Bkz. Sûrelerin tertibi ile ilgili Suat Yıldırım Kur'ân İlimlerine Giriş adlı eserinde geniş yer vermiştir. Sûrelerin tasnifi konusunda da ayrıntılı bilgiler Yıldırım, tertibi konusunda başlıca üç görüşün olduğunu söyler. Sıralamanın bizzat Hz. Peygamberin (s.a.v) bidirdiğini beyan eden birinci görüşe göre tevkîfidir der. İkinci görüşe göre sûrelerin sıralamalarında Hz. Peygamber'in yanında sahabe önemli rol oynamıştır der. Üçüncü olarak da sahabe bizzat kendileri tertib etmişlerdir der.

İnsanların Kur'ân'ın eşini benzerini ortaya çıkaramaması konusundaki duruma mucize diyoruz⁴⁸.

İşte münâsebâtü'l-Kur'ân ilmi de Kur'ân-ı Kerîm'in i'cazına işaret eden bir ilim dalıdır. Yani âyetler ve sûreler 23 yıllık bir zaman diliminde inmesine rağmen sûreler kendi içinde uyumlu olmakla beraber, kendinden önceki ve sonraki diğer sûrelerle de uyumlu ve insicam içindedir.

Ayrıca Kur'ân-ı Kerîm'den tam olarak istifade edebilmek için de onu bütüncül, tertîb ve tenziline riayet ederek okumak gerekmektedir. Yani onu konu bütünlüğü içinde ve sûrelerin iniş sırasına göre okumaya çalışmak, âyet ve sûrelerin kendi içindeki insicamını ortaya çıkaracak, murad-ı ilahinin anlaşılmasını kolaylaştıracaktır⁴⁹.

Kur'ân-ı Kerîm'de münâsebât konusunda ilk akla gelen eserlerden biri el-Bikâî'nin kaleme aldığı *Nazmü'd-Dürer* adlı eseridir. Bu eserde müellif, Kâria sûresini tafsilatlı bir şekilde incelemiş, aynı zamanda sûreyi tenasüb açısından incelemiştir. Müfessir, Âdiyat suresinin 9 ve 10. Âyetlerinde⁵⁰ öldükten sonra dirilmeye işaret edildiğini belirterek, hemen arkasından Sayha'nın habercisi olan 'Kâria' kelimesinin kullanıldığına dikkat çeker. Sûrenin devam eden âyetlerinde önceki surede belirtilen, insanların akıbeti ve sahip oldukları mallarının geleceği ile kabirlerde olanın dışarıya atılması olaylarının kıyamet gününde vukû bulacağı dile getirilmiştir⁵¹.

Bu konuda *el-Itkan fî Ulûmi'l-Kur'ân* adlı eser kaleme alan Suyûtî, âyet ve sûre arasındaki münâsebetleri ayrıntılı şekilde incelemiştir. İlk olarak âyetler arasındaki münâsebetin şartlarını ele alan müfessir, sûrelerin başı ve sonu ile irtibatını, sûrenin ismiyle

⁴⁸ Özcan, İsmail, *Kur'ân-ı Kerîm ve Özellikleri*, Ufuk Matbaası, İstanbul, 1985, s. 16

⁴⁹ Zülaloğlu, Fevzi, *Temel Kaynağımız Kur'ân*, Ekin Yayınları, İstanbul, 2002, s.377-390

⁵⁰ Âdiyât, 100/9-10; Bu âyetlerin meali: Peki o insan kendisinin ve malının akıbetini hala anlamayacak mı? Kabirlerde olanlar diriltilip dışarı atıldığı zaman, Sinelerin içinde bulunan her şey derlenip ortaya konduğu zaman.

⁵¹ Bikâî, İbrahim b. Ömer b. Hasan Rabîb b. Ali b. Ebi Bekir, (v.885h.) *Nazmü'd-Dürer fî Tenâsibi'l-Âyâtî ve's-Sûver*, Dârü'l-Kütüb'il-İslamiyye, Kahire, ths., XXII/225

irtibatını ve âyetler arasındaki münâsebetini incelemiştir⁵². Bütün sûrelere bu nazarla bakıldığında bir önceki sûre ile aralarında büyük bir münâsebet olduğu görülür. Bu ilgililik hali bazen kapalı bazen de açıktır. Kevser sûresinin letafeti önceki sûrenin mukabilinde gelmesindendir. Mâun sûresinde Cenâb-ı Hak, münafıkları; cimrilik, namazı terk etmek, namazı riya ile kılmak ve zekat vermemek gibi dört sıfatla resmetmiştir. Kevser sûresinde ise; cimriliğin mukabili olan çok hayır manasında (إِنَّا عَطَيْنَا كَالْكُوثَرِ) âyetiyle namazı terketmenin mukabilinde namaza devam et manasında olan (فصل) ile, riyanın mukabilinde, insanlara değil Rabbin rızası için namaz kıl manasında (لِرَبِّكَ) ile, zekat vermeme mukabilinde, kestiğin kurban etini tasadduk et şeklinde (وَالنَّحْرُ) âyetiyle mukabil olarak getirilmiştir⁵³.

Kâriâ sûresinin de önceki sûre olan Âdiyât sûresi ile ilişkisi vardır. Fahrüddin er-Râzi Tefsîr-i Kebîr’inde münâsebât’ul-Kur’ân meselesine örnek olarak Âdiyât sûresinin son âyeti ile Kâriâ sûresinin ilk âyetini örnek göstererek der ki: ‘Bil ki Allah (c.c) önceki sûreyi, *O gün Rab’leri onlardan tamamıyla haberdardır*’ âyetiyle bitirmiş, adeta *o gün, nasıl bir gündür?* denilmiş de bunun üzerine *o gün Kâriâ’dır şeklinde cevap verilmiştir*⁵⁴. Burada sûreler arası insicam ve irtibat açık şekilde göze çarpmaktadır.

Celal Yıldırım da İlmin Işığında Asrın Kur’ân Tefsiri adlı eserinde Kâria sûresi ile Tekâsür sûresi arasındaki bağa dikkat çeker. Kâria sûresinde kıyametin çarpıcı, şaşkına çeviren safhaları konu edinerek başladığını, ardından Ahiret gününde iyi ve kötü amellerin durumuna göre ilahî adaletin tecelli edeceğini söyleyen Yıldırım, konu bütünlüğü sağlanarak surenin noktalandığını beyan eder. Tekâsür sûresinde ise, Kâria suresinde cehennemden şiddetle bahseden âyetlere bir açıklama getirildiğini açıklar. Zira sûrede cehennemin oranının sakinleri tarafından açıkça görüleceği, her kişiden dünyadaki nimetlerden hesaba çekileceği

⁵² Suyûtî, İmam Celaleddin, *el-Itkan fî Ulûmi’l-Kur’ân*, Ter. Sakıp Yıldız, Avni Çelik, *Kur’an İlimleri Ansiklopedisi*, Hikmet Neşriyat, İstanbul, 1987, s. 287-300

⁵³ Suyûtî, *el-Itkân*, s. 295

⁵⁴ Râzî, Ebu Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer b. Hüseyin, (606/1209), *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihi’l-Gayb*, Ter. Suat Yıldırım, Lütfullah Cebeci, Sadık Kılıç, Sadık Doğru, Akçağ Yayınları, Ankara, 1995, XXIII/360; Eriş, Zehra, *Kısa Sûrelerin Tefsiri*, Kampanya Kitapları (Erkan Yayınları) İstanbul, 2012, s. 237

bildirilir. Bu yönüyle Tekâsür sûresinde, Kâria sûresinde anlatılan konularla ilgili tamamlayıcı ve açıklayıcı bilgilere yer verilmiştir⁵⁵.

El-Esâs fi't-Tefsir adlı eser sahibi Sâid Havvâ, bu sûrenin tefsirini yaparken el-Kâria Sûresi ve Ekseni başlığı altında sûreyi münâsebâtü'l-Kur'ân ilmi çerçevesinde incelemiştir. Müfessir sûreyi ses ve mana bakımından ele almış, sözlerin (âyetlerin) oluşturduğu mana, seslerin oluşturduğu ses düzeninin el-Kâria kelimesinin insanlar ve dağlar üzerindeki etkisiyle uyum sağladığını beyan etmiştir. Sâid Havvâ, Kâriâ sûresini bir önceki sûre olan Âdiyât suresi ile ilişkisine de değinmekle kalmamış, söz konusu sûrenin Bakara sûresi ile irtibatına da değinmiştir. Havva, konu ile ilgili sözlerine şöyle devam eder: 'el-Bakara sûresinin mukaddimesi, takva sahiplerinden, münafıklardan ve kâfirlerden bahseder. Sonuçta münâfıklar da bir kâfirdir. El-Kâria sûresi ise takva sahiplerinin ve kâfirlerin Kıyamet günündeki hallerinden söz eder. Bu, el-Kâria sûresinin el-Bakara sûresinin mukaddimesi ile ilişkisini gösteren ilk işarettir. Sonra el-Bakara sûresinin mukaddimesi: 'Ve onlar Ahiret'e de yakinen inanırlar' (el-Bakara,2/4) buyurarak takva sahiplerinin Âhiret'e inandıklarını "Ve onlar için büyük bir azap vardır" (el-Bakara, 2/7) buyurarak da kâfirleri anlatmaktadır. El-Kâria sûresi de Ahiret gününden ve o gün salih amel işleyenlerin kurtuluşa ereceklerinden, inkârcıların da uğrayacakları zarar ve görecekları azaptan bahsetmektedir. Bunların da el-Bakara sûresinin mukaddimesi ile ilişkisi vardır⁵⁶.

Kâriâ sûresinin kendi içindeki ses ve mana uyumuna dikkat çeken müfessirlerden biri de içtimâi-edebî tefsir alanında eser kaleme alan Seyyid Kutub'tur. Kutub, söz konusu sûrenin kıyamet sahnelerinden sadece bir sahneyi canlandırıdığına işaret ederek, kıyametin Kâria olarak nitelendirildiğini, bu kelimenin ifade ettiği mana ile ses tonunun ve harflerin söyleniş tarzının, kıyamet gününde dağlara insanlara yapacağı tesirle insicam sağladığını ifade etmektedir⁵⁷.

Sûrenin ses ve manâ bütünlüğünü inceleyen batılı araştırmacılardan biri de Michael Sells'tir. "Kâria Sûresi'nin Ses ve Mana Uyumu" adlı eserinde âyetler arasındaki fonotiksel

⁵⁵ Yıldırım, Celal, *İlmin ışığında Asrın Kur'â Tefsiri*, Anadolu Yayınları, İstanbul, ths., XIII/6966

⁵⁶ Havva, *el-Esâs fi't-Tefsir*, XVI/ 341,342

⁵⁷ Kutub, Seyyid, Seyyid b. Kutub b. İbrahim, (1386/1966) *fi Zılâli'l-Kur'ân*, Dârü's-Şurûk, y.y., 1985, VI/3960

uyuma, kelimeler arasındaki etimolojik benzerlik durumuna dikkat çeker. Sells, İlk üç âyet ile son iki âyet arasındaki ritmik uyumluluğun bulunduğunu ifade eder. Kısa âyetlerle başlayıp, orta uzunluktaki âyetlerle devam eden sûrenin, tekrar kısa âyetlerle bittiğini ifade eden Sells, bu yönüyle sûrenin şekilsel olarak piramite benzediğini söyler⁵⁸.

Araştırmamızın bu bölümünde Kâriâ suresinin önceki sûre olan Âdiyât sûresi ile irtibatını incelemeye çalışırken, kendi içinde de ses ve mana uyumuna dikkat çekmeye çalıştık. Allah Teâla, kısa 11 âyetten müteşekkil bu sûrede kıyameti tüm dehşetiyle tasvir ederken, aynı zamanda sûrenin kendi içinde insicamlı ve konu bütünlüğünün sağlandığına şahit olduk. Bu durum şüphesiz O'nun eşsiz i'cazına delalet etmektedir.

1.4.FEZÂILU'L-KUR'ÂN BAĞLAMINDA KÂRİÂ SÛRESİ

Fazilet kelimesi kök itibarıyla (فضل) F,D,L harflerinden türemiş olup, iki şeyden birinin diğerinden fazla, üstün oluşuyla ilgili kullanılır⁵⁹. Fîrûzâbâdi bu kelimeyi, noksan sıfatların zıddı olarak beyan ederek, faziletli keyfiyetin yüksek bir derecesi olarak ifade eder⁶⁰. Kur'ân-ı Kerîm'in anlamıyla ilgili bir terim olan Fezâilu'l-Kur'ân terkîbi ise, Kur'ân-ı Kerîm'in yüceliği, üstünlüğü, meziyet ve şerefi demektir⁶¹.

Tefsir kitaplarının birçoğunda Kur'ân-ı Kerîm'in faziletiyle ilgili bölümlere rastlamak mümkündür. Bu tür bölümler bazı hadis eserlerinde de karşımıza çıkar. Kaynakları taradığımız zaman söz konusu hadislerin Kur'ân'ın tamamının faziletine dair rivayetlerin yanında sûrelerinin de faziletlerine işaret eden haberlere rastlamaktayız. İşte bu Fezâilu'l-Kur'ân tabiri ile hem sûrelerin faziletlerini hem de Kur'ân'ın faziletlerini kastetmiş bulunmaktayız.

⁵⁸ Sells, Michael, *Sound and Meaning in surat Al-Qariah*, İn Arabica, Vol. 40, Cairo, 1993, s. 410; Bellamy, James A, *Fa Ummuhu Hâviyeh: A Note on Surah 101:9*, in Journal of the American Society, vol. 112, no.3, 1992, s.485; Ghazâlî, Shaykh Muhammed, *a Thematic Commentary On The Qur'an surahs: 1-9*, International Institute Of İslamic Thought, Herndon, 1999 s.748; Bu kitabın orijinal adı: *Nahve Tefsîr'i Mevzûi li-Suveri'l-Kur'âni 'l-Kerîm*.

⁵⁹ El-İsfehânî, *el-Müfredât*, FDL. Md. S. 798

⁶⁰ Fîrûzâbâdi, *el-Kâmus*, FDL. Md. s. 1252

⁶¹ Es-Suyûtî, *el-İtkan fî Ulûmi'l-Kur'ân*, II/331; Demirci, *Tefsir Usûlü*, s. 205

Araştırmacılar, Kur'ân-ı Kerîm'in faziletleriyle ilgili hadislerin tamamının sahih olduğu ile ilgili görüşlerini beyan etmişlerdir. Fakat sûre faziletleri ile ilgili rivayetlerin bazılarına zayıf hatta uydurulmuş olabileceğini söylemişlerdir. Kur'ân ile daha çok irtibatın hedeflendiği bu tür zayıf rivayetler ile insanların, Kur'ân'ın anlamından ziyade lafzî cihetine yöneldikleri tesbiti yapılmıştır⁶².

Fîrûzâbâdî, *Besâir* adlı eserinde Kâria sûresinin faziletleri ile ilgili varid olan üç hadisin zayıf ve uydurma olabileceğini beyan eder. Naklettiği hadislerin kaynağını belirtmeyen Fîrûzâbâdî, şu hadisleri eserine almıştır⁶³. '*Bir kimse Kâria sûresini okursa kıyamet günü Allah, onun terazisini bu sûreyle ağırlaştırır*', '*Ya Ali, kim Kâria suresini okursa Rukn ve Makam arasında yüz deve kurban etmiş sayılır*', '*Onun her bir ayeti için okuyan kişiye murabıt sevabı verilir, Her bir harfî için cennette bir derece verilir, Allah katında hâşîinden sayılır*'. Biz de yaptığımız kaynak taramasında söz konusu yukarıdaki hadisin kaynağına ulaşamadık.

Kâriâ sûresinin fazileti ile ilgili yaptığımız araştırmalarda çok fazla rivayete ulaşamadık. Diğer sûrelerin faziletine dair birçok rivayet mevcut olduğu halde söz konusu sûre ile ilgili birkaç rivayete ulaşabildik. Tabersî'nin *Mecmeu'l-Beyan fî Tefsîri'l-Kur'ân* adlı eserinde naklettiği hadis, Ebû Cafer'den Amr İbni Sabit yoluyla şu şekildedir: '*Bir kimse Kâria sûresini okursa kıyamet günü Allah, onun terazisini bu sûreyle ağırlaştırır*'⁶⁴. Müfessir Şeyhülislam Ebussuûd Efendi ise eserinde Kâriâ suresinin sonunda aynı hadisi, kaynak göstermeden nakletmiştir. Bilindiği gibi Ebussuûd Efendi her sûre sonunda o sûrenin faziletiyle ilgili hadisleri nakletmekle meşhurdur⁶⁵.

⁶² Demirci, *a.g.e.*, s.209; Yafiî, Ebu Muhammed Abdullah b. Esad el-Yemânî, *ed-Dürrü'n-Nazım fî Havassî'l-Kur'âni'l-Azim*, Ter. Hami Erin, *Kur'ân-ı Kerîm'in Havas ve Esrarı*, Pamuk Yayınları, ths, İstanbul, s.560,561; Ayrıca bkz, bu dipnotta bazı surelerin faziletiyle ilgili genişçe bilgiler bulunmaktadır.

⁶³ Fîrûzâbâdî, *Besâir Zevî't-Temyiz fî Letâîfî'l-Kitabi'l-Aziz*, Thk. Ali en-Neccâr, Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut, t.y., VI/539

⁶⁴ Tabersî, *Mecmeu'l-Beyan*, XX/426

⁶⁵ Ebussuûd Efendi, *İrşâd'u-Aklî's-Selîm ilâ Mezâyây-ı Kitâbi'l-Kerîm*, Ter. Ali Akın, *Ebussuûd Tefsiri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2007, XXII/5845

1.5.SÜREDE GEÇEN BELLİ BAŞLI KELİMELERİN İNCELENMESİ

Geniş anlamda çeşitli anlaşma vasıtalarını kapsayan bir enstrüman olan dil, dar anlamda, ses, kelime ve kavram üzerine kurulmuş işaretler sistemidir⁶⁶. Dil, düşüncenin tercümanıdır ve bir milletin yaşam biçimidir⁶⁷. Şayet bir toplumun bir milletin dili doğru bir şekilde öğrenilmek isteniyorsa dilin tüm özellikleri, yapıları bilinmelidir. Diller içerisinde maksadın en iyi ifade edildiği dil de Arapça olduğunu düşünmekteyiz.

Geniş ve zengin İslam kültürünün tabî netice ve meyvesi olan ölmez eserler, bütün dünya kütüphanelerine değer katmaktadır. Bu kültür zenginliğimizin anahtarı da Arapçadır. Özellikle din hayatımızda bu dilin bambaşka bir yeri vardır. Bu sebeple atalarımız bu dili sahipleri kadar benimsemiş ve incelemişlerdir⁶⁸.

Arapça Kur'ân-Kerîm'in indirildiği dil olmasının yanında bugün dünyada en çok konuşulan dillerden biridir. Söz konusu lisan, araştırmacıların maksatlarını en iyi şekilde anlattıkları bir dil olmasının yanında diğer lisanslar, onun câmiyetine ulaşmazlar⁶⁹. Yüce kitabı yorumlamaya çalışanların bu dili her bakımdan bilmesi gerekir. Araştırmacılar, Arapçanın dilsel özelliklerini, yani sarf ilmini, nahiv ilmini ve belâgat ilmini en iyi derecede bilmesi gerekmektedir. Bu durum, Kur'ân'ın anlaşılmasını kolaylaştıracak, zor olan bu vazifenin kolaylaşması anlamına gelecektir.

Bir metnin anlam boyutundaki en küçük yapı taşı kelimedir. Kelimelerin de tıpkı canlılar gibi bir hayatları vardır. Onlar da kültür ve dil ortamında bir gelişim ve değişim seyri takip ederek zaman zaman anlamlarını muhafaza ederek uzun süre bozulmadan korurlar; bazen de zamanın ilerlemesiyle anlam kaymasına uğrarlar. Bu bakımdan kelimelerin dildeki konumları oldukça önemlidir. Bu yüzdendir ki Kur'ân yorumcuları ve araştırmacıları ilâhi kelimeleri ele alırken öncelikle kelime, kavram ve terkiplerden hareket etmek durumundadır.

⁶⁶ Üçok, Necip, *Genel Dilbilim*, Ankara Üniversitesi Dil Ticaret Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara , 1947, s. 1

⁶⁷ Demirci, *Tefsir Usûlü*, s. 260

⁶⁸ Topaloğlu, Bekir, Karaman Hayrettin, *Arapça Dilbilgisi Sarf-Nahiv Kitabı*, Nesil Yayınları, İstanbul, 1995, s. 1 (önsöz)

⁶⁹ Nursi, Said, *Mektubat*, Şahdamar Yayınları, İzmir, 2007 s. 442

Çünkü Kur'ân'ı doğru anlamının temel şartlarından biri, onu indiği dönemdeki Arap dilinin özellikleri çerçevesinde incelemektir⁷⁰.

Sûrede geçen kelimelerin incelenmesinin önemine işaret eden âlimlerden biri olan Emin el-Hûlî, söz konusu sözcüklerin nüzul ortamındaki manalarının tespitine büyük önem vermiş, eldeki mevcut lügatlerin ise kelimelerin anlamlarını kronolojik olarak veremediklerini beyan etmiştir. Tefsir Usûlü alanındaki çalışmalarıyla tanınan el-Hûlî, lügatlerin yetersiz olduğunu, dolayısıyla Kur'ân'daki bir kelimenin kronolojik manalarını öğrenmek isteyen bir araştırmacının, bizzat kendisinin araştırması gerektiğini ifade etmiştir⁷¹. Bu doğrultuda bir araştırma yaparken araştırmacı veya müfessir, Arap kültürünün Kur'ân'dan sonra temel kaynaklarından biri olan şiire, ilk dönem kültür tarihi kaynaklarına; ayrıca müfret kelimelerle ilgili lügat, sarf ve iştikak ilmine; mürekkep lafızlarla ilgili olarak nahiv, belâğat ve diğer ilimlere müracaat etme durumundadır⁷².

Biz de bu bölümde Kâria sûresinde öne çıkan bazı kelime ve terkipleri tahlil ederek, âyetlerin, küçük birer parçacıkları olan kelimeleri iyice anlaşıldığında, sûrenin anlaşılmasının kolaylaşacağını düşünüyoruz. Yüce Allah (c.c) insanları dehşete düşüren kıyamet sahnelerini hangi kelimelerle anlattığını öğrenmek açısından bu konuyu incelemek istedik.

1.5.1. 'el-Kâriah' (القارعة) Kelimesi:

Kâria kelimesi (ق ر ع) kökünden müştak, kıyametin ismi⁷³ olarak tanımlanmıştır. (قرع) bir şeyle bir şeyi vurmaktır⁷⁴. Fîrûzâbâdî bu kelimenin mazî sîgasının kapı çalmak

⁷⁰ Demirci, Muhsin, *Konulu Tefsîr'e Giriş*, Ensar Neşriyat, I. Baskı, İstanbul, 2006, s.124,125

⁷¹ El-Hûlî, Emin, *Menâhîcu Tecdidin fi'n-Nahvi ve'l-Belagâti ve't-Tefsîri ve'l-Edeb*, Ter. Mevlüt Güngör, *Kur'an Tefsîri'nde Yeni Bir Metod*, Bayrak Matbaası, İstanbul, 1995, s. 84

⁷² Gümüş, Sadreddin, *Kur'ân Tefsîri'nin Kaynakları*, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 1990, s. 104

⁷³ Muhammed Hasan, Osman, *İ'râbu'l-Kur'ân'il-Kerîm ve Beyânî Meânihi*, Dâru'r-Risale, Kahire, 2012, XXII/554; Tabersî, Mecmeu'l-Beyân, XX/427; İsmail, Muhammed Kasım, *İğrâbu'l-Kur'ân'il-Kerîm*, Dâru'n-Nemîr, Dimeşk, III/464; Muhammed, Tayyib İbrahim, *İğrâbu'l-Kur'ân'il-Kerîm'il-Müeyesser*, Dâru'n-Nefâis, 5. Baskı, Beyrut, 2012, s.600; Huseyin Muhammed Mahlûf, *Kelimâtu'l-Kur'ân Tefsîr'u ve'l- Beyân*, Dâru't-Teblîğ, İstanbul, 1981, s. 600; Nuhbetun mine'l-Ulemâ, *et-Tefsîru'l-Müeyssere*, y.y yok, s. 600.

⁷⁴ El-İsfehânî, *el-Müfredât*, KRA md. s. 839;

manasına geldiğini söyler⁷⁵. Önceleri yaşlandıkça saçların dökülmesi başın kelleşmesi anlamına gelen (القرع) sözcüğünün ism-i faili olan (القارعة) kelimesi, saçı döken başı kel eden demektir. Zamanla çok şiddetli vuran, çok şiddetle yüklenen şeyler, insanlara şok yaşatan felaketler anlamında kullanılır olmuştur⁷⁶.

Bu sözcük, haddi zatında çarpan bir şeyin bir şeye çarpmasından ortaya çıkan ses⁷⁷, korkunç olay, büyük felaket ve eziyet manalarına gelir. Ayıca (قارعة الدار) ‘evin sahası’, (قارعة الطريق) ‘yolun üst tarafı’ örneklerinde olduğu gibi isim tamlaması durumunda kullanıldığı zaman çeşitli anlamlara gelebilir.⁷⁸

Râzi, Tefsîr-i Kebîr’inde (القرع) kelimesinden hareketle bu kelimenin alabildiğine yüklenmek ve vurmak manalarına geldiğini açıklar. Müfessir, daha sonra zamanın büyük hadiselerinin ‘Kâria’ olarak adlandırıldığını beyan eder. Eserde, Arapların, (العبد) ‘köle değnekle dövülür’ şeklindeki kullanımına işaret edilir. Kamçı manasına gelen ‘mikra’ kelimesinin; (قوارع القران), ‘Kur’ân’ın Kâriaları’ ve (قرع الباب) ‘kapıyı çalmak’ deyimlerinin kullanımlarının da bu şekilde olduğunu belirtilir. (تقارعوا) fiili de ‘vuruştular’ manasına kullanılmış olup ‘Kâria’ kelimesi ile ilgili diğer kullanımlara örnektir⁷⁹.

Mevdûdî’ye göre Kur’ân-ı Kerim’de başka bir sûrede kullanılan bu kelime bir kavme büyük bir azap ve musibetin indiğini belirtmek için kullanılır. Bu âyet Râd sûresi 31. Âyettir:

وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا تُصِيبُهُمْ بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةٌ...

...) ‘...Yaptıkları yüzünden inkar edenlerin başlarına bir bela gelecek...’⁸⁰.

⁷⁵ Fîrûzâbâdî, *el Kâmus*, KRA. Md. s. 1309

⁷⁶ Yılmaz, Hakkı, *İşte Kur’ân Tebyînu’l-Kur’ân*, İşaret Yayınları, İstanbul, 1/590;

⁷⁷ Yadsıman, 30. *Cüz Tahlili*, s. 375

⁷⁸ Küçük, *Besâiru’l-Kur’ân*, s. 175

⁷⁹ Râzî, *Mefâtihu’l-Gayb*, XXIII/359

⁸⁰ Râd, 13/31

Hâkka sûresinde de Kıyamet yerine kullanılan⁸¹ bu kelime ile ‘korkunç olay, büyük felaket’ anlamında Kıyamet nazarlara verilmiştir⁸². El-Kâria kelimesi, ‘et-Tâmme, as-Sâa, el-Hâkka ve el-Gaşiye’ gibi kıyamet anlamına kullanıldığı gibi, çarpma ve vurma manalarıyla da kıyametin salacağı korkuyu kalplerde hissettirir⁸³.

1.5.2. ‘el- Feraş’ (فراش) ve ‘el-Mebsûs’ (مبثوث) Kelimeleri

‘El-Ferâş’ (فراش) kelimesi ateşin içinde uçuşan canlılar demektir⁸⁴. Bunlara yayılıp da kendilerini ateşe attıkları için bu ad verilmiştir. Küçük kelebekler şeklinde de tefsir edilmiştir⁸⁵. Bu kelimenin pervanelere benzetilmesinin sebebine gelince, bu ‘ferâş’ın uçmak için kalktıkları zaman aynı yöne yönelmeyip de başka başka taraflara yönelmelerindendir⁸⁶.

Pervaneler, (el-ferâş) ateşe ve kandillerin üzerine düşen aynı zamanda uçan canlı mahlûklardır. Tekili ‘ferâşe’dir. Bunlar sivrisinek ve buna benzer küçük uçan canlı varlıklardır. Es-Semerkandî bu kelimeyi sağa sola gidip gelen karınca sürüleri şeklinde tefsir etmiştir⁸⁷. Çekirgeler de bu türden varlıklardır. Deyim olarak, ‘O, bir ferâşeden (pervaneden) bile daha akılsızdır’ denilir. Şair şöyle der: (طَوَيْشٌ مِنْ نَفَرٍ أَطْيَاشٍ، أَطْيَاشٌ) ‘Çok kıt akıllı akılsız bir topluluktandır, O uçan bir pervaneden bile kıt akıllıdır’⁸⁸.

⁸¹ Hâkka, 69/ 4

⁸² Mevdûdî, Seyyid Ebû'l Âlâ, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, Ter. Muhammed Han Kayani, Ali Ünal, Hamdi Aktaş, Nazife Şişman, Yusuf Karaca, İsmail Bosnalı, *Tefhîmu'l-Kur'ân Kur'ân'ın Anlamı ve Tefsiri*, İnsan Yayınları, İstanbul, 1988, VII/210

⁸³ Havva, *el-Esâs fî't-Tefsîr*, XVI/341; Kutub, *fî Zılâli'l-Kurân*, XVI/333

⁸⁴ Huseyin Muhammed Mahlûf, *Kelimâtu'l-Kur'ân*, s. 433

⁸⁵ Fîrûzâbâdî, *el-Kâmus*, FRŞ. Md. S. 1334; Neseî, Hâfizuddîn Ebu'l-Berekât Abdullah b. Ahmed b. Mahmud, (ö.1310) *Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vîl*, Trc. Seyfettin Şenaslan, Faruk Haznedaroğlu, *Neseî Tefsiri*, Ravza Yayınları, İstanbul, 2012, XX/694

⁸⁶ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXIII/362

⁸⁷ Es-Semerkandî, *Tefsîru'l-Kur'ân*, s. 465

⁸⁸ Kurtubî, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr, (671/1273) *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kurân ve'l-Mubeyyinu limâ Tedammenehû mine's-Sunneti ve Âyi'l-Furkân*, Ter. M. Beşir Eryarsay, *Kurtubî Tefsiri*, Buruç Yayınları, İstanbul, 2003, XIX/300-301

Bu kelime Karia sûresinde (كالفراش المبتوث) tamlaması ile birlikte ele alınmıştır ve çekirgelerin (veya kelebeklerin) birbirlerine girmeleri anlamları verilmiştir. (المبتوث) kelimesi de dağılmış, saçılmış demektir. Nitekim birisi bir şeyi dağıtıp saçtığında (بثه) ‘onu dağıtıp saçtı’ ifadesi kullanılır. Bu kelime (المبتوث) müzekker halde gelmiştir, çünkü bir terkeb olan kelime (فراش) kelimesi de müzekker olarak kullanılmıştır⁸⁹. Râgıb bu kelimeye yaymak, ortaya çıkarmak manasını vermiştir⁹⁰. İnsanların çekirgelere benzetilmesinin sebebi de çokluk açısından yapılmıştır. Yani kıyamet gününde insanların seller gibi ortaya çıkacağına işarettir. Cenâb-ı Hak (c.c), burada insanların öldükten sonra dirilme anındaki durumlarını, Ferâş kelimesinin bu anlamlarından dolayı hem saçılmış çekirgelere, hem de yayılmış pervanelere benzetmiştir⁹¹.

1.5.3. ‘El-Ihnü’l- Menfûş’ Terkibi (العهن المنفوش)

(العهن) renkli ve boyanmış yün demektir⁹². Bu terkeb (منفوش) kelimesiyle birlikte kullanılmıştır. El-Menfûş (منفوش), yünü sermektir. (نفس الغنم), koyunun yayılmasıdır. (الابل النوافش) ‘geceleyin merada çobansız yayılan develer’ anlamlarında kullanılmıştır⁹³. Elmalılı Hamdi Yazır, el-Ihn-i Menfûş terkibinin ihtiva ettiği manayı açıklarken, insanların serilmiş pervaneler gibi, dağların da atılmış renkli yün gibi olmaları, yeryüzünün bir volkan gibi patlamasına işaret ettiğini söyler⁹⁴. Semerkandî kıyamet anında dağların kimi siyah kimi kırmızı renge dönüşeceğini belirtir⁹⁵. Şiddetli bir şekilde kapıyı çalarak kıyametin başladığını belirten ses ortaya çıktığında, yeryüzünün lavları dışarıya

⁸⁹ Kurtubî, *a.g.e.*, s. 301

⁹⁰ İsfehânî, Râgıb, *el Müfredât*, BSS. md. s. 121; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmus*, BSS. Md. S.92

⁹¹ Râzi, *a.g.e.*, s. 362

⁹² Râgıb, *el Müfredât*, AHN. Md. S. 735; Kurtubî, *a.g.e.*, s. 302; Hüseyin, Muhammed, *Kelimâtu 'l-Kur'ân*, s.433

⁹³ İsfehânî, Râgıb, *el Müfredât*, NFŞ. md. S. 1077-1078

⁹⁴ Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Akçağ Yayınları, Ankara, 9/64; Ayrıca Hamdi Yazır, bu kelimeye uzunca bir mana vererek şöyle demiştir: Menfûş didilmiş yani parçaları parmaklarla birbirinden ayrılıp dağılmakta veya hallaçla atılan demektir ki zerre zerre uçtuğu haldir. Zira dağlar önce ufalanacak, sonra yumuşak kum yığını haline gelecek. Sonraki aşamada bulut gibi geçerek atılmış renkli yün gibi olacak. Son olarak da serap olacaktır.

⁹⁵ Semerkandî, *a.g.e.*, s. 465

fırlar, dağlar hallaç pamuğu gibi atılır. Çıkan lavların ışığı, dağların toz duman bulutuna karıştığında aynen renkli yünlerin atılışı gibi bir manzara ortaya çıkacaktır⁹⁶. Yün haline gelecek olan dağların renkli oluşları, dağların yapısındaki elementlerin farklı renklerinden ileri gelmektedir⁹⁷. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de bu manayı işaret eden âyet Fâtır sûresinde bulunmaktadır:

(أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيضٌ وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ)

‘Görmez misin ki Allah gökten bir su indirir. Onunla rengârenk, çeşitli meyveler yetiştiririz. Dağlardan da beyaz, kırmızı, siyah ve türlü türlü renklerde yollar varetmişizdir⁹⁸.

Kur'ân-ı Kerîm, bu terkible kıyamet anında dağların atılmış ve didilmiş yün haline gelerek parçaları birbirinden ayrılacağını, toz haline geleceğini tasvir etmiştir. Bu özelliği ile kıyamet sahnelerinden birini tasvir etmektedir⁹⁹.

1.5.4. ‘Mevâzin’ (موازين) Kelimesi

Mevâzin kelimesi, bir şeyin değerini, ağırlığını bilmek manasına gelen (وزن) sözcüğünden türemiş, hem masdar hem de ism-i âlettir. Tartmak, miktarını ölçmek demek olup¹⁰⁰, kıyamet günü adaletin gözetileceği manasına gelir¹⁰¹. Fîrûzâbâdî bu kelimeye ‘adalet ve ölçü’ manalarını vermiştir¹⁰². Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de (وَالْوِزْنَ يَوْمَئِذٍ) ‘Ogün

⁹⁶ Saruhan. A. Metin, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali ve Tefsiri*, Kendi Baskılı, İstanbul, 2005, VIII/3920

⁹⁷ Yılmaz, *Tebînu'l-Kur'ân*, I/595

⁹⁸ Fâtır, 35/27

⁹⁹ Arslan, Ali, *Büyük Kur'ân Tefsiri*, Arslan Yayınları XVI/150

¹⁰⁰ Ünal, *Kur'ân'de Temel Kavramlar*, s. 250

¹⁰¹ Er-Râgıb, *el-Müfredât*, VZN. Md. S. 1155

¹⁰² Fîrûzâbâdî, *el-Kâmus*, VZN: md. S. 1651

terazi haktır Kimin tartıları ağır gelirse işte onlar kurtulanlardır¹⁰³. âyetinde olduğu gibi insanlar hesaba çekilirken adaletin gözetileceğine işaret edilmektedir.

Sûredeki mevzun veya mizan kelimelerinin çoğul sığasıyla ard arda zikredilmesi, tartılan bir amele, tartılanların farklı ameller olmasına ve çokluğuna işaret etmektedir¹⁰⁴. Râzî, (موازن) kelimesi ile ilgili iki görüşün bulunduğunu beyan eder.

Birincisi: Mevzûn, mevâzîn kelimesinin çoğulu olduğu görüşü olup, bu da Allah (c.c) katında değeri ve kıymeti olan, kişiye ait ameller demektir. (عندى درهم بميزان) ‘Bende senin dirhemine denk şekilde dirhem vardır’.

İkincisi: Bu kelime (الميزان) kelimesinin çoğuludur. Bu ikinci manadaki kullanım ‘tartı’ anlamında mîzan kelimesinin çoğuludur. Mîzân ise aslında ‘mivzan’ (مِوزَان) dır. (و) sakın bir önceki harf meksur olduğu için (ى) harfine dönüştürülmüştür. Bu halde mevazîn kelimesi mevzun kelimesinin çoğulu olur.¹⁰⁵ Bu manada kullanım hadis-i şeriflerde karşımıza çıkar:

Ebu’d-Derdâ (r.a)’dan; Rasûlullah (s.a.s) şöyle buyurmuştur: ‘Kıyamet gününde (ameller tartılırken) mü’minin mizânında güzel ahlaktan daha ağır (gelecek) bir şey yoktur. Şüphesiz ki Allah Teâlâ, kötü huylu, çirkin sözlü kimseleri sevmez’¹⁰⁶.

İster ‘el-mizan’ kelimesinin çoğulu, ister ‘el-mevzun’ kelimesinin çoğulu olsun, iki mana da amellerin tartılması anlamlarında kullanılmıştır. Birinci kullanım hakiki, diğer kullanım mecâzî olarak amellerin tartılacağı gerçeğine işaret eder. ‘El-Mevzûn’ (ism-i mef’ul) ‘tartılan şey’ anlamına gelen ve amelleri ifade eden ‘mevzûn’ kelimesinin veya ‘terazi’

¹⁰³ Ârâf, 7/8

¹⁰⁴ Fîrûzâbâdî, *Besair*, VI/539

¹⁰⁵ Râzî, *Mefâtihu’l-Gayb*, s. 364-365; Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur’ân Dili*, s. 64-65; Yadsıman, 30. Cüz Tahlili, s. 378; Küçük, *Besâiru’l-Kur’ân*, s. 176

¹⁰⁶ Tirmizî, *Birr* 62

anlamına gelen ‘mîzan’ın çoğuludur. İkinci anlama göre de kelime, kinaye olarak yine tartılan amelleri ifa eder¹⁰⁷.

Kâria sûresinde Mîzân kelimesi çoğul biçimde kullanılmıştır. Bu durum hesaba çekilen insanların çokluğu nedeniyledir. Bu durum insanların kıyamet hadisesinden sonra topluca hesap verecekleri büyük sahne ile uyum içindedir.

1.5.5. ‘İşetin Râdîyetin’ (راضية راضية) Terkîbi:

راضاً ، راضى، راضى Radiye, ‘razı oldu, olmaktadır ve razı olmak’ manasındaki bir kelimedenden türemiş olup, ism-i faili (راض) vezninde gelir¹⁰⁸. Sahibinin memnun kaldığı, hoşnut olduğu, hoşnut olunan bir yaşayış demektir¹⁰⁹.

‘Râdîyetin’ (راضية راضية) kelimesi ‘îşetun’ (عيشة) kelimesine mensup olduğu cihette Merdıyye مرضى manasınadır. Yahut ism-i mensup manasına ‘râdîyetin’ (راضية راضية) demek olup Allah’ın (c.c) razı olmasıdır. O halde ifade, hasenâtı ağır basan kimse, öyle bir yaşayış içindedir ki o hayatın sahibi o yaşantıdan razı olur. Cennetin rahat atmosferi anlatılmak için kullanılmış bir terkîbtir¹¹⁰. Âlusiye göre bu terkipte meşhur olan ‘râdîyenin’ (راضية راضية) nisbet babından olmasıdır. Yani rızalı hoşnutlukla bir hayat demektir. Kelimenin kendisinde veya nisbette mecaz olarak ‘radîyenin’ (razı oluşun) ‘merdıyye’ (kendisinden razı olunmuş) anlamında olması da caiz görülmüştür ki bunun gerçek manası, sahibinin hoşnut olacağı bir hayat demektir¹¹¹.

¹⁰⁷ Candan, Abdulcelil, *Kur’ân Okurken Zihne Takılan Âyetler*, Elest Yayınları, İstanbul, 2004, s. 532-533; M. İzzet Derveze, *et-Tefsîru’l-Hadis*, s. 297; Yadsıman, *a.g.e*, s. 378

¹⁰⁸ Isfehânî, *el-Müfredât*, RDY. Md. S. 430; Fîrûzûbâdî, *el-Kâmus*, RDY md. s.646

¹⁰⁹ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr*, XXIII/364

¹¹⁰ Vehbi Mehmet, *Hülâsat’ul Beyân*, XV/6550

¹¹¹ Alûsî, Ebû’s-Senâ Şehâbeddîn Mahmûd b. Abdullâh b. Mahmûd, (v.1270) *Ruhu’l-Meânî fî Tefsîri Kur’âni’l-Azîm ve’s-Seb’il-Mesânî*, İhyâi’t-Turasi’l-Arabi, Beyrut, Ths, 29/221-222

Îşetun (عِشَّة) kelimesi de tıpkı ‘hîfetun’ kelimesinin ‘havfun’ (خَوْف) anlamına gelmesi gibi ‘el îşu’ (العِيش) anlamına bir masdardır¹¹². Nesefi, bu âyetteki terkibe ‘razı olunan, hoşnut olunan bir yaşayış ya da hoşnut eden bir yaşayış’ manasını vermiştir¹¹³. Müfessirler razı olunan hayatın cennette mümkün olabileceğini beyan etmişlerdir.

1.5.6. ‘el-Umm’ (اُمُّ) Kelimesi

El-ümm (أُمُّ) kelimesi babanın mukabilidir. Hem kişiyi doğuran yakın annesi hem de kendisini doğuranı, doğuran annesi için kullanılır. Onun için Havva’ya bizim ile kendisi arasında pek çok vasıta olsa da ‘o annemizdir’ denmiştir. Bir şeyin varlığı eğitimi ıslahı ve başlangıcı için asıl olan her şeye anne denir¹¹⁴. Yakınında bulunanların kendisine eklendiği her şeye anne denir. Yıldızların anası ifadesiyle samanyolu kastedildiği gibi, ‘onun anası ‘haviyedir’ derken ateş kastedilmiştir. Cehenneme ana denmesi, kişinin annesinin yanına sığındığı gibi cehenneme sığınmasından dolayıdır¹¹⁵. Muhammed Esed ise ‘ana’ (umm) kelimesinin deyimisel anlamına değinerek; onun kapsayıcı ve kucaklayıcı bir şeyi göstermek için kullanıldığını belirtir¹¹⁶. Fîrûzâbâdî de bu manada anlamlar vermiştir¹¹⁷.

‘Ümm’, ana anlamında ‘me’vâ’ yani sığınılacak, kucağına sığınılıp barınılacak yurt ve yatak manasına istiâre yoluyla mecazdır. Çünkü ana kucağı çocuğun sığınıp barınacağı yer olması hasebiyle me’va ona benzetilmiştir ki bu durumda acıklı alay etme durumu ortaya çıkmaktadır. Sonuçta sığınıp varacağı en şefkatli anası, himayecisi kızgın bir ateşten ibaret olan bir kimsenin durumundaki felaket ve acıklı durumun şiddeti ve büyüklüğü ortadır¹¹⁸.

¹¹² Râzi, a.g.e., s. 364

¹¹³ Nesefî, *Medâriku’t-Tenzîl ve Hakâiku’t-Te’vîl*, XX/694

¹¹⁴ Isfehânî, *el-Mürfedât*, EMM. Md. S. 92;

¹¹⁵ Arslan, *Büyük Kur’ân Tefsiri*. S. 152; Muhammed Mahlûf, *Kelimâtu’l-Kur’ân*, s. 433

¹¹⁶ Esed, *Kur’ân Mesajı*, s.1298

¹¹⁷ Fîrûzâbâdî, *el-Kâmus*, EMM, md. S.73

¹¹⁸ Yazır, *Hak Dîni Kur’ân Dili*, s. 70

Bu terkiebte kinayeli anlatım olduğuna savunan başka araştırmacılar da mevcuttur. Âyette annenin çocuğuna kucak açıp onu bağrına basmaya can attığı gibi cehennem in de suçlulara kucak açarak onları içine almak için iştıyakla beklediği anlamları da çıkarılmıştır¹¹⁹.

1.5.7. ‘Hâviyeh’ (هاوية) Kelimesi

‘Hêviye’ kelimesi **الهاوية** kelimesinden gelmektedir. Manası, yüksek yerden aşağıya düşmektir. Derin bir çukur için de kullanılır. Cehennem in haviyesi, çok derin olan ve cehennem ehlinin yukarıdan içine düşeceği yer olacaktır¹²⁰. Burada kullanılan ‘haviye’ kelimesi Cehennem manasına kullanılmıştır¹²¹. Ateşe ‘Haviye’ denmesinin sebebi ise, alabildiğine derin olan, dibine doğru yukarıdan aşağıya düşmesinden dolayıdır. Bu ismin verilmesinin bir diğer nedeni: Cehennemliklerin oraya tepesi aşağıya yuvarlanmasından dolayıdır¹²². Said Havva, ‘hêviye’nin cehennemim isimlerinden biri olduğunu söyler¹²³. Neseî, bu kelimeye ‘uçurum, barınak’ manalarını vererek, cehennem ehlinin meskeni ve barınağının ateş olduğunu belirtir. Müfessir, barınağa teşbih yoluyla ‘ana’ denildiğini açıklamıştır¹²⁴. Râzî de ‘hêviye’nin, Cehennem’in isimlerinden biri olduğu açıklayarak, ateşe düşen kimseler çok yüksekten düştükleri için, ateşin derin bir çukurmuş gibi bir hal alacağını belirtir. Yani mana, ‘onun varacağı yer o ateş şeklinde olmuş olur’ şeklinde olur¹²⁵.

¹¹⁹ James, A. Bellomy, *Fa Ummuhu Hâviyeh: A Note on surah 101/9*, Journal of the American Oriental Society, Volume. 112,3, 1992, s.485-488; Yadsıman, 30. Cüz Tahlili, s. 380

¹²⁰ Mevdûdî, *Tefhîmu’l-Kur’ân*, VII/211

¹²¹ Ateş, Süleyman, *Kur’ân-ı Kerim Tefsîri*, Yeni ufuklar Neşriyât, İstanbul, 1988, XI/65

¹²² Kurtubî, *Câmiu’l-Ahkâmi’l-Kelâm*, 19/304

¹²³ Havva, *el-Esas fi’t-Tefsir*, XVI/344

¹²⁴ Neseî, *Medâriku’t-Tenzîl ve Hakâiku’t-Te’vîl*, XX/695

¹²⁵ Râzî, *Mefâtihu’l-Gayb*, XXIII/365

1.5.8. ‘Hâmiyeh’ (حامية) Kelimesi

‘Hâmiye’ kelimesi, hameye (حمى) hamyun (حمى) kelimesinden türemiş kızgın, kızışgan demektir¹²⁶. Bu anlamda şu deyimler kullanılır: (حما الواتش), ‘fırın kızıştı’ (حما الشمس والنار), ‘güneş ve ateş kızıştı hararetleri arttı’. Hamyun (حمى) ateş ve güneş gibi kızgın cevherlerden ve canlıların bedenlerindeki sıcak kuvveden doğan sıcaklık demektir¹²⁷. Kur’ân-ı Kerîm’de Tevbe sûresi 35. Âyette bu kelime ile ilgili bir kullanım mevcuttur.

(يَوْمَ يُخْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ)
*‘Yığılan bu altın ve gümüş cehennem ateşinde kızdırılarak, bunlarla onların alınları, yanları ve sırtları dağlanacağı gün onlara: "İşte! denilecek, sizin nefisleriniz için yığıp hazineye tıktıklarınız! Haydi tadın bakalım o tıktığınız şeyleri!"*¹²⁸

Sûrenin son ayetinde bulunan ‘hâmiyeh’ kelime ile ilgili Elmalılı Hamdi Yazır şu tespitte bulunmuştur: ‘Ateşin kendisi zaten kızgın demek iken nar denildikten sonra ayrıca ‘hâmiye’ diye nitelenmesi, sâir ateşlerin buna oranla sanki kızgın değil de, soğuk imiş gibi onun yanında hafif kalacaklarını bildiren bir tehdittir’¹²⁹.

Müfessirler ‘hamiyeh’ kelimesine ‘şiddetli hararet’¹³⁰, kızışgan ateş¹³¹, harareti son noktaya ulaşmış ateş¹³², gibi manalar vermişlerdir. Nitekim şu hadis- şerif cehennem ateşinin

¹²⁶ Yazır, *Hak Dîni, Kur’ân Dili*, VIII/71

¹²⁷ İsfahânî, *el-Müfredât*, HMY. Md. s. 311; Fîrûzâbâdî, *el- Kâmus*, HMY. Md. s. 409

¹²⁸ Tevbe, 9/35

¹²⁹ Elmalılı, *a.g.e.*, s. 71

¹³⁰ Arslan, *Büyük Kur’ân Tefsîri*, s. 152;

¹³¹ Râzî, *Mefâtihu’l-Gayb*, XXIII/366

¹³² Neseî, *Medâriku’t-Tenzîl ve Hakâiku’t-Te’vîl*, XX/694

şiddetini göstermesi bakımından önemlidir: ‘Sizin Âdemoğlu tarafından yakılan şu ateşiniz, cehennem hararetinin yetmiş parçasından bir parçasıdır...’¹³³.

1.6. SÛRENİN İ’RABI

1.6.1. Surenin Dil Açısından İncelenmesinin Önemi

Kur’ân, beyan tarzının çeşitliliği yönüyle de olağanüstü bir üstünlüğe sahiptir. Bu özelliğiyle Kur’ân, muhataplarından yapılmasını istediği bir şeyi çeşitli şekillerde ifade etmiştir. Bunlar bazen açık emir sîgasıyla¹³⁴ (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا) , bazen emir manası taşıyan bir fiilin mazi ve muzâri kalıbıyla¹³⁵ (إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا) dile getirmiştir¹³⁶.

Şüphesiz Kur’ân-ı Kerim, ‘manası apaçık bir Arapça ile’¹³⁷ Hz. Muhammed’e (s.a.s) gönderilmiş olup O’nun en büyük bir mucizesidir. İlahi âdetlerin biri de mucizelerin, peygamberlerin gönderildikleri topluluğun en çok rağbet ettiği sahada tecelli etmesidir. Kur’ân, belâgatlarıyla böbürlenen Araplara ve bütün insanlara benzerini getirmeleri hususunda çeşitli merhalelerde meydan okudu. O zamanın Arapları selikaları (güzel söz söyleme ve yazma kabiliyetleri) bozulmadığından Kur’ân’ı lügat bakımından anlıyorlardı.

¹³³ Buhâri, *Bed’ül-Halk*, 10; Müslim, *Cennet*, 29

¹³⁴ Tevbe, 9/119

¹³⁵ Nisâ, 4/58

¹³⁶ Demirci, *Tefsîr Usûlü*, s. 136

¹³⁷ Şuarâ, 26/195

Fakat layıkıyla anlayamadıkları yönler de vardır¹³⁸. Günümüz dünyasında insanların, söz konusu ilahi vahyi anlamak için onu hem lügat hem de ihtiva ettiği manalara tam vukûfiyet için üstün çaba sarfetmek gerekmektedir. Amaç yüce Allah'ın (c.c) insanlara hidayet kaynağı olarak gönderdiği Kur'ân'ı anlamak olduğuna göre, kelimelerden oluşan âyetlerin, indirildiği dilin tüm özellikleriyle tahlil edilmesi gerekmektedir. Onun için müfessirler, Kur'ân'ın anlaşılması yolunda bazı ilim dallarından istifade etmişlerdir. Onlar, eserlerini ortaya koyarlarken Kur'ân lafızlarını inceleyen ilim dallarından olan, lügatu'l-Kur'ân, i'râbü'l-Kur'ân gibi ilimlerden çokça istifade etmişlerdir.

Bilindiği gibi nahiv ilmi de kelimelerin ve kelime gruplarının cümle içindeki durumu, cümlelerin kuruluşunu ve kelime sonlarının cümle içerisindeki halini incelemektedir. Bu yüzden sarf ve nahiv ilmi cümlelerin zâhirî anlamlarının doğru bir şekilde tespit edilmesinde vazgeçilmez derecede büyük bir öneme sahiptir. Buna gereken özen gösterilmediği zaman bilinmelidir ki, özne, nesne ve fiil gibi unsurlar birbirine karıştırılarak cümlelere yanlış anlamlar verilebilir¹³⁹.

Mesela Tevbe sûresinde (أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ... وَرَسُولُهُ) 'Allah ve Rasûlu, müşriklerden uzaktır'¹⁴⁰ şeklindeki âyette ikinci özne durumundaki 'resul' kelimesi 'resûlihî' şeklinde okunursa, o takdirde anlam, 'Allah, (c.c) müşriklerden ve resûlünden uzaktır' şeklinde yanlış bir anlam ortaya çıkmış olur.

İşte bu tür anlam kaymalarına meydan vermemek ve ilâhi mesajın layıkıyla anlaşılması için Kur'ân'ın kelime ve kelime gruplarının, Arap dilinin sarf ve nahiv kurallarına göre incelenmesi gerekmektedir. Çalışmamızın bu aşamasında Kâria sûresindeki tüm kelime, harf, edat ve kelime grupları incelenecektir. Çalışmamızın bu aşamasıyla, sûrede verilmek istenen ilahî mesajın daha iyi anlaşılmasını murâd etmekteyiz.

¹³⁸ Yıldırım, Suat, *Peygamberimizin Kur'ân'ı Tefsîri*, Işık Akademi Yayınları, İzmir, 2001, s.13,14; Öztoprak, Seraceddin, *Kur'ân kıraati Kıraat-i Aşere*, Beyan Yayınları, İstanbul, 2005, s. 13

¹³⁹ Demirci, a.g.e., 261

¹⁴⁰ Tevbe, 9/3

1.2.2 Birinci Âyet: (القارعة)

‘El-Kâriatü’ (القارعة) kelimesi, ‘El-kâr’u’ (القرع) kelimesinin ism-i fâilidir¹⁴¹. Mübteda ve merfudur¹⁴². Bu kelimenin ‘ref’ alâmeti sonundaki açık olan ‘damme’ (ötre) dir¹⁴³. ‘El-Kâriatü’, görünürde öznesi, yüklemi ve tümleci bulunmayan bir kelime olmasına rağmen, ya öznesi mahzûf (gizli) bir yüklem, ya da yüklemi mahzûf bir özne, ya da bir tahzir (uyarı) cümlesinde tümleçtir. Bu varsayıma göre âyetin başında görünmeyen bir (إتقى) ‘sakının’ uyarısı olduğu kabul edilir¹⁴⁴.

1.2.3 İkinci Âyet: (ما القارعة؟)

‘Me’l-kâriatü’ (ما القارعة؟), ‘el-kâriatü’ (القارعة) kelimesinin mübtadasının haberidir. İsim cümlesi olup ref mahallindedir. ‘Mâ’ (ما) mübteda olup aynı zamanda soru ismidir ve ‘ref’ halinde gelmiştir¹⁴⁵. ‘Me’l-kâriatü’ (ما القارعة) daki ‘el-kariatü’ (القارعة) kelimesi ise haber olup merfudur. Râzi, (القارعة،) âyetlerinin i’ğrabını yaparken burada bir ‘tahzir’ olduğunu beyan eder. Müfessir, ‘*sakın kendini aslan var aslan*’ anlamında tahzirin, hem nasb ile (الاسد) diye hem de ref ile, (الاسد الاسد) şeklinde olmasının caiz olduğunu beyan eder. Buna göre anlam: ‘*Sakının kendinizi Kâria var, Çok korkunç Kâria. Öyle bir Kâria ki, onun ne büyük olduğunu görmeyince akli yeteneğinizle bilemezsiniz*’ demek olur¹⁴⁶.

¹⁴¹ Fîrûzâbâdî, *Kamusu’l-Muhit*, K-R-A md. s.1309; Yılmaz, *Tebyîn’ul-Kur’ân*, İşte Kur’ân, I/590

¹⁴² Muhammed Tayyib, *İğrâbu’l-Kur’âni’l-Kerîm’l-Müeyyessere*, s.600; Yadsıman, 30. *Cüz Tahlîli*, s. 375; İsmail Muhammed, *İğrâbu’l-Kur’âni’l-Kerîm*, III/465; Tabersî, *Mecmeu’l-Beyân*, s. 428; Ensârî, Ebu Yahya Zeynüddin Zekeriya b. Muhammed b. Ahmed Zekeriyya, *İ’rabü’l-kur’ân*, Thk. Muhammed Osman, Mektebetü’s-Sekafeti’d-Diniyye, Kahire, 2009, s. 497

¹⁴³ Muhammed Hasan, *İğrâbu’l Kur’âni’l-Kerîm*, XXII/700

¹⁴⁴ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, IX/61; Yılmaz, a.g.e., s.593,594

¹⁴⁵ Yadsıman, 30. *Cüz Tahlîli*, s. 375

¹⁴⁶ Razî, *Mefâtihu’l-Gayb*, XXIII/360

Bir kısım tefsirciler de sûredeki ilk iki âyetin ‘size Kâria gelecektir’ anlamının ihtiva ettiğini ifade ederler. Fakat bir fiil takdir etmeye gerek kalmayarak, ‘el-Kâriatü’ doğrudan mübtada, ‘me’l-Kâriatü’ da haber ve mübtada halinde cümle olarak birinci ‘Kâria’nın haberi olması daha uygun olur demişlerdir¹⁴⁷.

1.2.4 Üçüncü Âyet: (وما ادراك ما القارعة ؟)

‘Vav’ (و) harfi atıf harfidir. Fetha üzerine mebnidir. İ’ğraktan mahalli yoktur¹⁴⁸. Aynı zamanda başlama harfidir¹⁴⁹. Diğer taraftan ‘ma’ (ما) istifhâm-i taacubî olup ikinci müpteda olarak ref mahallinde sükûn üzere mebnîdir¹⁵⁰. Mübtada ve soru ismi olarak ref mahallinde bulunmaktadır.

‘Edrâke’ (ادراك) ref mahallinde mâzi fiildir. ‘Elif’ (ا) üzerine takdir edilmiş bir fetha vardır. Bu fiilin fâili müstetir zamirdir ve ‘ma’ (ما) edatına râcidir. Bazı müfessirler buradaki fiilin fâili olarak ‘hüve’nin (هو) gizli zamir olduğunu açıklarlar¹⁵¹.

(ك) Mef’ûlün bih’tir.

(ما) Mübtada olup ref mahallinde soru ismidir.

(القارعة) El-kâriatü’ haber ve merfudur. Ref alameti sonundaki açık dammedir Soru edatıyla bağlanmış (cümle-i muallaka) ‘edrake’ (ادراك) için ikinci mef’uldur¹⁵².

¹⁴⁷ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, IX/61

¹⁴⁸ Mhammed Hasan, *a.g.e.*, s. 700

¹⁴⁹ Yadsıman, *a.g.e.*, s.374

¹⁵⁰ Muhammed Hasan, *a.g.e.*, XXII/700; Tabersî, *a.g.e.*, s. 428

¹⁵¹ Yadsıman, *a.g.e.*, s.374

¹⁵² Muhammed Hasan, *a.g.e.*, s. 700

(ما القارعة), ‘Me’l- kâriatü’ ‘Edrâ’ (ادري) fiilinin ikinci mefulüdür. ‘Nasb’ mahallinde isim cümlesidir.

1.2.5 Dördüncü Âyet: (يوم يكون الناس كالفراش المبثوث)

‘Yevme’ (يوم) zaman zarfı olmakla beraber cümleye muzaâf olan edatlardandır. Bu durumda ardından gelen fiil cümlesi ‘cer’ mahallinde ‘muzâfun ileyh’tir. Burada geçen ‘yevm’ (يوم) kelimesi zahirî olarak ‘zarf ve mensup’tur. Nasb alâmeti ‘fetha’dır. Elmalılı Hamdi Yazır, ‘el-yevme’ (اليوم) kelimesinin başında (اذكر) ‘hatırla’ şeklinde mukadder bir fiilin bulunduğunu beyan eder. Ayrıca (اليوم) kelimesi (يكون) cümlesine muzaâf olarak mahzûf bir müptadanın haberi de olur¹⁵³. Ebussuûd’a göre Küfeliler de bu şekilde tasarrufta bulunarak bu âyete anlam vermişlerdir.¹⁵⁴ Yani söz konusu tercihe göre, (هي يوم) ‘o gürültü, o korku o gündür ki’ şeklinde mana ortaya çıkar. Neseî de (اليوم) kelimesi, (القارعة) kelimesinin delalet ettiği gizli bir fiille mansup olduğunu ifade ederek, (تقرع يوم) ‘o gün çarpar, çarpacak’ manalarını ihtive ettiğini açıklar¹⁵⁵. Kurtubî de (يوم) kelimesi için lafzî olarak mansuptur demiştir¹⁵⁶.

(يكون): Muzâri ve nâkıs bir fiildir. ‘Merfûdur’. Ref alameti sonundaki dammedir.

(اناس): (يكون) kelimesinin ismidir. ‘Ref’ durumundadır.

(كالفراش): (يكون) kelimesinin haberidir. Câr-mecrûrdan oluşan şibih cümle olup nasb mahallindedir. ‘Ke’ (ك) harfi ‘teşbih’ harfidir ve ‘cer’ durumundadır. Fetha üzerine

¹⁵³ Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, IX/61

¹⁵⁴ Ebussuûd Efendi, *Ebussuud Tefsiri*, s. 5843-5845

¹⁵⁵ Neseî, *Medâriku’t-Tenzîl ve Hakâiku’t-Te’vîl*, XX/694

¹⁵⁶ Kurtubî, *Câmiu’l-Ahkâmi’l-Kur’ân*, 19/300

mebnidir. İ'ğrab'tan mahalli yoktur. 'Ferâş' (الفرش) kelimesinin başındaki 'kef' (ك) harfi ile 'mecrur' bir isim olmuştur. 'Cer' alameti sonundaki açık olan 'kesre'dir.

(المبثوث) : 'el-ferâş' (الفرش) kelimesinin sıfatı olup mecrurdur.

1.2.6 Beşinci Âyet: (وتكون الجبال كالعن المنفوش)

(و) : Atıf hafidir. Fetha üzerine mansuptur. İ'ğrabtan mahalli yoktur.

(تكون) : Muzarî nâkıs bir fiil olup merfudur.

(الجبال): (تكون) kelimesinin ismidir. Dolaysıyla ref durumundadır. Ref alameti sonundaki açık olan dammedir.

(كالعن) : (تكون) kelimesinin haberi olup 'cer-mecrurdan' oluşan şibih cümledir.. (كان) fiilinden dolayı 'nasb' mahallindedir. Çünkü (كان) fiili, haberini nasb durumuna getirir.

(ك): Harf-i cerdir, teşbih harfidir. Fetha üzerine mebnidir. Bu harfin i'ğrabtan mahalli yoktur.

(العن): Mecrur isimdir. Ayı zamanda (المنفوش) kelimesinden dolayı mevsuf durumundadır. Cer alameti sonundaki açık kesredir.

(العن): (المنفوش) kelimesinin sıfatıdır ve mecrurdur. Bir önceki kelime ile cer-mecrur durumundan dolayı kesre ile mecrur olmuştur. Cer alâmeti sonundaki kesredir.

1.2.7 Altıncı Âyet: (فاما من ثقلت موازينه)

(ف) : Başlama harfidir.

(ا مَّا) : Şart ve tafsil harfidir. Yani ayrıntı açıklama harfidir.

(مَنْ): İsim cümlesinde mübteda durumundadır. İsm-i mevsûl olup sükûn üzerine mebnidir. Burada ref mahallindedir.

(ثَقُلْتُ): Mazî fiil olup fetha üzerine mebnidir. İ'ğraptan mahalli yoktur. Ayrıca sıla durumundadır. Cümlede (مَنْ) edatından dolayı sıla cümlesidir.

(مَوَازِينِه): Fail ve merfudur. Ref alameti sonundaki açık dammedir. Aynı zamanda muzâf durumundadır.

(ه): Muzafun ileyhtir. Muttasıl zamirdir. Damme üzerine mebnidir. Burada cer mahallindedir.

1.2.8 Yedinci Âyet: (فَهُوَ فِي عِيشَةِ الرَّاغِبِينَ)

(ف): Rabıttır.

(هُو): Mübtedadır. Ref mahallinde munfasıl zamirdir. Fetha üzerine mebnidir. İ'ğraptan mahalli yoktur. İkinci mübteda durumundadır.

(فِي): Harf-i cerdir. Sükûn üzerine mebnidir. İ'ğraptan mahalli yoktur.

(عِيشَةِ): 'fi' (فِي) harfinden dolayı mecrur bir isimdir. Cer alameti sonundaki açık kesre ilelidir. Ref mahallinde 'şibih' cümledir. Cümlede mübtedanın haberidir. Mecrûr isim olup aynı zamanda 'mevsuf' durumundadır.

(رَّاغِبِينَ): Sıfattır. Mecrur durumundadır. Cer alameti sonundaki kesredir.

(فَهُوَ فِي عِيشَةِ الرَّاغِبِينَ): (مَنْ) mübtedasının haberi olup ref mahallinde isim cümlesidir.

1.2.9 Sekizinci Âyet: (وَأَمَّا مِنْ خِفَتٍ مُوَازِينَةٍ)

(و) : Atıf harfidir ve fetha üzerine mebnidir. İ'ğraktan mahalli yoktur.

(اَمَّا) : Şart ve tafsil harfidir. Sükûn üzerine mebnidir. İ'ğraktan mahalli yoktur.

(مِنْ) : İsm-i mevsûl ve sükûn üzerine mebnidir. Ref mahallindedir. Çünkü cümlede mübtada durumundadır.

(حِفَّتٍ) : Fiil cümlesi olup mazi fiildir. Fetha üzerine mebnidir. İ'ğraktan mahalli yoktur.

(ت) : Müenneslik 'te'sidir. Sükûn üzerine mebnidir. İ'ğraktan mahalli yoktur.

(مُوَازِينَةٍ) : Faildir ve merfudur. Ref alameti sonundaki açık olan damme ileler. Cümlede muzaaftır.

(ه) : Muttasıl zamirdir. Damme üzerine mebnidir. Cer mahallindedir. Aynı zamanda muzafun ileyhtir. (حِفَّتٍ مُوَازِينَةٍ) cümlesiyle sıra durumu mevcuttur. İ'ğraktan mahalli yoktur.

1.2.10 Dokuzuncu Âyet: (فَأَمَّهُ هَاوِيَةً)

(ف) : Rabıta, bağlaçtır.

(أُمُّ) : Mübtada ve merfudur. Ref alameti sonundaki açık dammedir. Aynı zamanda cümlede muzâf durumundadır.

(ه) : Muzafun ileyh'tir. Muttasıl zamirdir. Damme üzerine mebnidir. Burada 'cer' mahallindedir.

(هاوية) : Haber olup merfudur. Ref alameti kelimenin sonundaki açık olan dammedir.

(فأمه هاوية): (من) mübtedasını haberidir.

1.2.11 Onuncu Âyet: (وما ادراك ما هية)

(و) : Atıf harfidir. Fetha üzerine mebnidir. İğraktan mahalli yoktur.

(ما) Mübteda olup istifham edatıdır. Sükûn üzerine mebnidir. Burada ref mahallinedir. Çünkü mübtedadır.

(ادراك): (ا) harfi üzerine takdir edilmiş fetha üzerine mebni olan mazî fiildir. Haberdir. Bu cümlede ref mahallindedir. Faili gizli olan ‘hüve’ (هو) dir.

(ك) : Mef’ûlun bih’tir. Nasb mahallinde muttasıl zamirdir.

(ما) : Soru ismidir. Mübtedadır. Ref mahallindedir.

(هية) : Haberdir. Ref mahallinde munfasıl zamirdir. (ما هية) ifadesi, (ادري) fiilin ikinci mef’ûlu olup, mübteda ve haberden oluşan ‘ref’ mahallinde isim cümlesidir.

1.2.12 Onbirinci Âyet: (نارٌ حامية)

(نار) : (هي) ‘o’ olarak takdir edilen mahzûf bir mübtedanın haberidir. Merfudur. Ref alameti sonundaki açık olan dammedir. Aynı zamanda mevsuftur.

(حامية) : Sıfattır ve merfudur. Ref alameti sonundaki damme iledir. Burada müenneslik te'sinin gelmesi nar kelimesinin müennes sayılmasından dolayıdır¹⁵⁷.

1.7. SURENİN BELAGAT ÖZELLİKLERİ

Bir sözün anlaşılması için gerekli olan şartlardan birisi de o dilin edebiyatına vakıf olmaktır. Her dilin iletişim dilinin yanında edebî yönü bulunur. Şayet bu dil, dini metin ise durum daha da önem arzeder. Zira dinî metinlerin karakteristik özelliği de edebî olmalarıdır. Çünkü bu metinler muhatap üzerindeki etkilerini büyük ölçüde üslûp öğeleri ile şiirsel ya da anlatsal nitelikli dilsel form çerçevesinde icra ederler¹⁵⁸. Burdan hareketle söyleyecek olursak belâgat konusunun bilinmesi sözün anlaşılmasında çok yardımcı olacaktır.

Belâgat, lügatte (بلغ) fiilinden türemiş bir isim olup, 'varmak ulaşmak' manalarına gelir¹⁵⁹. Belâgat kelimesi, sözlüklerde iki manada kullanılmıştır. **Birincisi**, sözün bizzat kendisinin belîğ olmasıdır. Bu da sözün, dil açısından doğru olması, kast edilen manaya tamamen uygun olması ve kendi içinde doğruluğu dile getirmesi gibi şartlara bağlanmıştır. Bir sözde, bu üç özellik bulunmadığı zaman, belâgat açısından kusurlu sayılmıştır. **İkincisi**, sözün söyleyen ya da söylenen açısından belîğ olmasıdır. Bu da sözü söyleyenin söylemek istediği şeyi, sözün kendisine söylendiği kişinin kabul edeceği bir şekilde söylenmesidir¹⁶⁰. Nitekim bu kelime Kur'ân-ı Kerîm'de Nîsa sûresi 63. Âyette her iki anlama gelebilecek şekilde kullanılmıştır.

(...Kendilerine وَعَظَهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا) 'öğüt ver, onların içlerine işleyecek güzel söz söyle'¹⁶¹. (بلغ) kökünden türemiş kelimelerin

¹⁵⁷ Kâria sûresinin i'ğrabını yaparken yararlandığımız eser ve müellifleri şunlardır: Vehbe Zuhaylî'nin *Tefsîrû'l-Munîr*'i, Râzi'nin *Tefsîr'i Kebîr*'i, Ebussuud'un *Tefsîr-i Ebussuud'u*, Neseî'nin *Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vîl*'i, Muhammed Hasan Osman'ın *İğrabu'l-Kur'ân'il-Kerîm*'i, Muhammed Tayyip İbrahim'in *İğrabu'l-Kur'ân'il-Kerîm*'i-Müyyesser'i, Tabersî'nin *Mecmeu'l-Beyan*'ı, Elmalılı Hamdi Yazır'ın *Hak Dini Kur'ân Dili* ve Necla Yadsıman'ın 30. *Cüz Tefsiri* adlı eserleri.

¹⁵⁸ Ebû Zeyd, Nasr Hâmid, *Mefhûmun-Nâs Dirâse fi'l-Ulûmi'l-Kur'ân*, s.10

¹⁵⁹ Fîrûzâbâdî, *el-Kamus*, BLG. Md. S. 156,157

¹⁶⁰ İsfahânî, *el-Müfredât*, BLG. Md. S. 168

¹⁶¹ Nisâ, 4/63

diğer anlamları da şunlardır: *'Büluğa ermek, tebliğ etmek, etkili olmak, kemale ermek, ifa etmek, değişmemek, devamlı olmak, özen göstermek, olgunlaşmak, gönüldekini etkili bir şekilde ifade etmek'*¹⁶².

Terim olarak belâgat, zorlama ve yapmacıktan uzak olup yoruma gerek bırakmadan kolay ve anlaşılır bir tarzda, insan nefsinde etki bırakacak şekilde hâlin muktezasına, durumun gereğine göre söz söylemektir¹⁶³.

Kur'ân, anlatmak istediği arzusunu ne eksik ne de fazla bir kelime veya cümle kullanarak anlatır. O, duruma göre, şartlara göre söz söylemiştir. Yirmi üç yılda inmesinin sebeplerinden biri de budur. Bu durum Kur'ân'ın üslûp özellikleriyle ilgilidir. Belâgat ise onun (Kur'ân) kelimelerine yeni anlamlar yüklemek, donmuş haldeki lafızlara geniş boyutlu anlamlar yüklemektir.

Kâinat, Allah'ın (c.) kudret ve iradesiyle, yarattığı bir ağaç veya kitap gibidir. İnsan, bu ağacın mükemmel bir meyvesi ve bu kitabın en güzel fihristi hükmündedir. Kur'ân ise, kâinat ve insanın manasını ilâhi bir üslûp içinde en güzel biçimde anlatan bir kitaptır¹⁶⁴. Kur'ân'ın üslûbu bilinen bütün edebî sanat türlerinden farklıdır ve ilahidir. Başlıca edebi sanat türleri nazım nesirdir. Nazımda vezin ve kafiye nesir de ise seci aranır. Kur'ân şiir olmadığı gibi, seçili nesir de değildir. Her iki türü kapsayan kendine özgü bir üslûbu vardır¹⁶⁵. Yaratan ile yaratılan birbirine benzemediği gibi, Kur'ân üslûbu ile insan sözü birbirine asla benzemez¹⁶⁶.

¹⁶² Eren, Cüneyt, Uzunoğlu, M. Vecih, *Arap Edebiyatında Edebî Sanatlar Belâgat*, Sütun Yayınları, İzmir, 2006, s. 23

¹⁶³ Belagat ile ilgili geniş bilgi için bkz. Kılıç, Hulusi, 'Belagat' md. DİA, İstanbul, 1992, V/380-383; Marulcu, Hasan Tevfik, *Kelam Belâgat İlişkisi*, Dilara Yayınları, Isparta, 2012, s.7; Manastırlı Mehmet Rıfat, (h.1328) *Mecâmiu'l-Edeb: Usûl-ü Fesâha*, Der Saâdet, İstanbul, 1308, s.11; Eren, Cüneyt, *Kur'ân-ı Kerîm'in Eşsiz Belâgati*, Yeni Ümit Dergisi, Sayı, 81, Temmuz, Ağustos, Eylül, İzmir, 2008; Eren, Cüneyt, Uzunoğlu, M. Vecih, *a.g.e.*, s. 23

¹⁶⁴ Ertuğrul, Osman, *Kur'ân-ı Kerîm'de Medih ve Zem Üslûpları*, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013, s. 8

¹⁶⁵ Hamidullah, Muhammed, *Aziz Kur'ân*, Beyan Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2000, s.24

¹⁶⁶ Ulutürk, Veli, *Kur'ân-ı Kerim Allah'ı Nasıl Tanıtıyor*, Yeni Akademi Yayınları, İzmir, 2007, s.287

Kur'ân-ı Kerim, bize Allah'ı (c.c) tanıttıran ve O'nun varlığına delil olma açısından yüzlerce delillerden sadece birisidir¹⁶⁷. Onun en önemli özelliklerinden biri de Arapça inmesi fakat Arap üslûbuna benzememesi, beyanındaki cezaleti ile mükemmel nazmını ifade eden i'caz yönünün bulunmasıdır. Arapça, düşünme sahasında da insanlara geniş ufuklar açmaktadır. O, Allah ile kul arasında sağlam irtibatı sağlayacak kapasiteli bir ifade gücüne sahiptir. Bu yönüyle de Kutsal Kitab'ın dili seçilmiştir. Arapçanın diğer önemli özelliklerinden biri de, onun çok fazla edebî sanat ve tarzı içermesidir.

İşte belâgat ilmi, Arap dilinin hususiyetlerini idrak etmek ve ince sırlarına vakıf olmak bakımından değer arz eden ilimlerin başında gelir. Kur'ân-ı Kerîm'in i'câzı, zevk-i selîm ile anlaşılabilir fakat anlatılamaz. Hissolunan bu zevki anlatabilmek için, belâgat ile iç içe olmak, tam bir belâgat kültürü kazanmak gerekir¹⁶⁸.

Netice itibariyle insanlar, Kur'ân-ı Kerîm'in nazmının inceliklerini ilk bakışta göremeyebilirler. Belâgat ilmine vâkıf olanlar ise dikkatli nazarlar sayesinde Kur'ân'daki geniş ve kapsamlı bir anlatım tarzına şahit olurlar. Onunla meşgul olanlar, murad-ı ilâhîyi daha canlı, daha çarpıcı olarak hissederler ve ondaki inceliklere etraflıca hakim olurlar. Lafızların sadece taşımış olduğu anlamlara değil, edebî sanatlarla süslenmiş geniş boyutlu anlamlarına vakıf olurlar. Bu yönüyle Kur'ân-ı Kerîm'in maksadı daha rahat ve amacına uygun şekilde anlaşılmış olur.

Belâgat ve Kur'ân'ın anlaşılmasında onun rolü hakkında verdiğimiz bu kısa bilgilerden sonra araştırmamız olan Kâria sûresinde görülen edebî sanatlara geçmek istiyoruz. Baştan söylemek gerekirse, bu sûrede kullanılan edebi sanatların gayesi; kıyamet manzaralarının dehşetini en üst perdeden nazarlara vermek, öldükten sonra amellerin sonuçlarını muhataplara en etkili şekilde anlatmak, sûrede geçen müjde ve korkutmaların iliklere kadar hissedilmesini sağlayarak tesir gücünü arttırmak şeklinde söyleyebiliriz. Sûrede görülen bazı edebi sanatlar şunlardır.

¹⁶⁷ Nursi, Said, *Sözler*, Şahdamar Yayınları, İstanbul, 2007, s.48

¹⁶⁸ Eren, a.g.e, s. 194

(يوم يكون الناس كالفراش المبثوث) Dördüncü âyette, Mürsel Mücmel Teşbih vardır. Burada teşbih edatı zikredilmiş, ‘*vech-i şebah*’ zikredilmemiştir. Yani insanlar çokluk ve dağılmada, zayıflık ve zelil olma durumlarında dağınık kelebeklere benzetilmişlerdir¹⁶⁹. Bu sanat Kur’ân-ı Kerîm’de mühim bir yer tutar. Teşbih, aralarında hakiki veya mecazi yönden ilgi kurulabilen iki varlıktan zayıf olanın kuvvetli olana benzetilmesi ile yapılan bir sanattır¹⁷⁰. Kur’ân-ı Kerîm’de bu tür sanatlara çok rastlanır. Nur sûresi 35. Âyette bu sanata rastlamak mümkündür. (مَثَلُ نُورِهِ ...Onun (c.c) nuru, içinde lamba bulunan bir kandil yuvasına benzer...¹⁷¹). Burada müşahhasan mücerrede doğru bir kavrama sanatı kullanılmıştır.

(وتكون الجبال كالعن المنفوش) Beşinci âyette, teşbih sanatı mevcuttur. Yani dağlar, uçuşma ve kolayca yürüme hususunda, çırpılmış renkli yün gibi olurlar. Burada da Mürsel mücmel teşbih sanatı vardır¹⁷².

(فاما من)،(فهو في عيشة الراضية) Sûrenin 6. ve 7. âyetleri ile (وامّا من خفت)، (فأمة هاوية) ve 8 ve 9. âyetleri (ثقلت موازينه) arasında mukabele sanatı vardır¹⁷³. Bu sanata mutâbakat sanatı da denir. Bir cümlede iki zıd anlamlı kelimeyi birleştirmektir¹⁷⁴. Mukabele, bir söz içinde geçen iki veya daha fazla unsurdan sonra her birinin karşısını veya ilgisini sırasıyla zikretmek anlamında edebi sanattır. Mesela (فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا ...) ‘Onlar az gülsünler, çok ağlasınlar’¹⁷⁵ ‘âyetinde yer alan ‘az’ ve ‘gülsünler’ öncülleri, (mukaddemât) ‘çok’ ve ‘ağlasınlar’ ikincilleriyle (sâneviyyât) karşı karşıya getirilmiştir. Kâria suresinde de

¹⁶⁹ Sâbûnî, Muhammed Ali, *Safvetü't-Tefasîr Tefsîru li'l-Kur'ân'il-Kerîm*, Dâr'u'l-Fîkr, Beyrut, 1996, III/569

¹⁷⁰ Şahiner, Necmettin, Yaşar, Selehattin, *Edebi Sanatlar ve Mazmunlar*, İstanbul, 1988 s.30; Yıldırım, Mustafa, *Kur'ân Sanatı ve Estetiği Üzerine*, İstem, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl 8, Sayı. 16, 2010, s.

165

¹⁷¹ Nur, 24/35

¹⁷² Sâbûnî, a.g.e., s 569

¹⁷³ Sâbûnî, a.g.e., s 569

¹⁷⁴ Bayram, Yusuf, *Kur'ân'da Edebi Sanatlar*, Yeni Ümit Dergisi, sayı.31, İstanbul, 1996, s. 12

¹⁷⁵ Tevbe, 9/82

amelleri sevap yönüyle ağır gelenlerin rahat bir yaşantıya erecekleri ifadesinin ardından, zıddı olan bir hayatın neticesi olarak cehennemi haber veren bir sıralama mevcuttur. Amelleri hayır yönden az çeken insanların cehenneme gideceği vurgulanmıştır. Burada sanat kelimelerin zıddı olarak değil de cümlelerin karşıtı olarak kullanılmıştır¹⁷⁶. Bu sanat ifadeleri güzelleştirici edebî sanatlardandır.

Yedinci âyette¹⁷⁷ (فهو في عيشة الراضية) mecâz-ı aklî vardır. Yani onu (belirtilen şartlardaki hayatın) yaşayanın hoşnut olacağı bir yaşayış içindedir. Aynı zamanda isnâd-ı mecâzî vardır¹⁷⁸. Kur'ân-ı Kerîm'de kelimeler hakikî manada kullanıldığı gibi mecâzî manalarda da kullanılmıştır. Bir kelimenin gerçek anlamının değil de mecaz anlamının kastedilmesi için iki anlam arasında bir ilgi bulunması gerekir. Bu ilgiye 'karine' (delil) denir¹⁷⁹. Mecâz-ı aklî, bir fiil veya benzeri kelimenin, aralarında mana yakınlığı bulunması sebebiyle asıl olmayan manaya hamledilmesidir¹⁸⁰. Alûsî'ye göre bu âyette meşhur olan *raziye* 'nin nisbet babından olmasıdır. Yani rızalı hoşnutlu bir hayat demektir. Kelimenin kendisinde veya nisbette mecaz olarak '*raziye* 'nin (razı olmuşun) '*merziyye* ' (kendisinden razı olunmuş) anlamında olması da caiz görülmüştür. Bunun hakiki anlamı, sahibinin hoşnut olacağı bir hayat demektir¹⁸¹. Ayrıca Elmalılı Hamdi yazır, bu âyette istiâre-i mekniyye ve Tahyiliyye sanatı bulunduğunu ifade eder¹⁸². İstiâre, mecazın teşbihle birleşmesinden meydana gelir. İstiâre-i mekniyye, kapalı istiare demek olup, teşbihin temel unsurlarından yalnız benzeyen ile yapılan istiaresidir. Bu durumda benzetilen öge zikredilmeyip okuyucunun onu tayin etmesini sağlayacak bir ipucu verilir¹⁸³. Yani buradaki '*radiye*' kelimesi kişinin razı olacağı hoşnut olacağı bir hayata benzetilmiş olup, benzetilen kişi şahıs zikredilmeden, onun hayatı zikredilmiştir.

¹⁷⁶ Bozkurt, Nebi, *Mukabele*, DİA, 31/101

¹⁷⁷ Kâria, 101/7

¹⁷⁸ Sâbûnî, ag.e., s 569

¹⁷⁹ Yıldırım, Mustafa, *Kur'ân Sanatı ve Estetiği Üzerine*, s.167; Koca, Ferhat, '*Mecaz*', DİA, 28/221

¹⁸⁰ Bayram, *Kur'ân'da Edebî Sanatlar*, s. 12

¹⁸¹ Alûsî, *Ruhu'l-Meânî*, 29/222

¹⁸² Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, VIII/68

¹⁸³ Durmuş, İsmail, -Pala, İskender, '*İstiâre*' DİA, 23/37

Yine 6 ve 7. Âyetler ile (فأما من) (فهو في عيشة الراضية) 8 ile 9. Âyetler (فأما هاوية) (ثقلت موازينه) (موازينه) arasında ihtibak sanatı vardır. Vehbe Zuhaylî bur âyetteki sanat için intibak kelimesini kullanmıştır¹⁸⁴. İhtibak, bu sanatı yapanın, birbirine nazire olarak söylenen iki şeyden birinde söylediğini, diğerinde zikretmemesidir. Burada birinci kısımda amelleri hayır yönden ağır çekenler için, (فأما جنة) 'onun barınağı cennettir' denilmemiş; buna karşılık olarak da ikinci bölümde (فأما هاوية) 'onun barınağı ateştir' diye zikredilmiştir. İkinci bölümde, (فهو في عيشة ساحطة) 'o yaşayanın hoşnut olmayacağı bir hayat içindedir' şeklinde zikredilmemiştir. Böylece yüce Allah (c.c) birbirine nazire olarak getirdiği bu âyetlerden birinde zikrettiğini diğerinde zikretmemiştir¹⁸⁵.

Yedinci Ayette, (فأما هاوية) 'Onun anası haviyedir'¹⁸⁶. Bu âyetle (فأما) kelimesi, kucak açmış bir anneye işaretle varılacak olan cehennemin de kâfirlere kucak açacağı, içine alıp barındıracağı anlamında cehennemden mecazdır. Yani bu âyetle de mecaz sanatı mevcuttur. Onun varacağı yer, yatağı, kucağına sığınacağı yer, istiâre yoluyla mecazdır. Zira ana kucağı evladın barınacağı yer olma hasebiyle *me'va* (sığınılacak yer) ona benzetilmiştir¹⁸⁷. Burada aynı zamanda acıma ve tahkir söz konusudur. Mecaz, 'hakikat' anlamının kastedilmediğini gösteren bir 'alaka' veya 'karine'den ötürü konulduğu manadan başka bir manada kullanıldığına hükmedilen lafızdır¹⁸⁸.

Bu âyetteki edebî sanat, belâgat nazarlarıyla bakıldığında kelimelerin lafızlardan sıyrılıp nasıl bir anlama büründüğünü göstermesi bakımından da önemlidir. Zira salt anlamıyla yani âyete sadece lafzî olarak mana verseydik, şu şekilde basit ve amacından

¹⁸⁴ Zuhaylî, Vehbe, *et-Tefsîru'l-Münir*, Trc. Hamdi Arslan, Ahmet Efe, Beşir Eryarsor, H. İbrahim Kutluay, Ebubekir Sifil, Nurettin Yıldız, Bilimevi Yayınları, İstanbul, 2003, XV/608

¹⁸⁵ Zemahşerî, Ebû'l-Kasım Cârullah Mahmud b. Ömer b. Muhammed, (538/1144), *el-Keşşaf an Hakaiki't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvil fî Vücûhi't-Te'vil*, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, t.y, IV/230; Sâbûnî, a.g.e., s.570; Yazır, a.g.e., VIII/70

¹⁸⁶ Kâria, 101/7

¹⁸⁷ Eren, Cüneyt, Tanç, İbrahim, *Klasik Kaynaklarda Anlama Kavramı*, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, sayı: 25, Erzurum, 2004, s.8

¹⁸⁸ Şa'bân, Zekiyyüddîn, *Usûlü'l-Fıkhi'l-İslamî*, Ter. İbrahim Kâfi Dönmez, *İslam Hukuk İlminin Esasları*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1999, s. 366

uzaklaşan bir anlam çıkardı: ‘*Salih amel tartısı hafif gelenlerin kıyamet günü annelerine sığınacaktır*’. Böyle bir anlam, hem mantık açısından hem de Kur’ân’ın ruhuna uymaması açısından doğru olmadığı gayet açıktır. Bu âyete mecaz anlam yükleyerek anlam verdiğimizde, cehennemın tartıları hafif gelenlere kucak açacağıının vurgulandığı açık şekilde anlaşılır.

Birinci âyetin sonundaki (قارعة), yedinci âyetin sonundaki (راضية), dokuzuncu âyetin sonundaki (هاوية) ve onuncu âyetin sonundaki (مايه) kelimeleri arasındaki ses bakımından benzerlik göstermeleri nedeniyle bu ayetlerin kendi arasında oluşturduğu sanat seci sanatıdır¹⁸⁹.

1.8. SÜREDEKİ BELLİ BAŞLI KIRAAT FARKLILIKLARI

Kıraat kelimesi, Arapça’da ‘*k-r-e*’ (قرا) kökünden semâî (kaide dışı) bir masardır. (قرا), ‘*okumak, tilavet etmek*’ anlamlarına gelmektedir¹⁹⁰. Kıraat ise, aynı masdarın çoğulu olup, ‘*okumalar, okuyuşlar*’ manalarına gelir¹⁹¹. Terim olarak kıraat, kıraat imamlarından her birinin, belirli rivayet ve terimleri kullanarak kendilerine has üslûb ve kurallar ile diğer kıraat imamlarından farklı şekilde Kur’ân okumasına (tilavet) denir¹⁹². Kıraat ilminde otorite olarak bilinen İbn Cezerî ise bu ilmi, Kur’ân kelimelerinin okunma biçimini, edâ keyfiyetini ve bu kelimelerdeki ihtilafı, râvilerine nisbet ederek bildiren bir ilim olduğunu belirtmiştir¹⁹³.

¹⁸⁹ Zuhayli, a.g.e., XV/609

¹⁹⁰ Fîrûzâbâdî, *Kâmûs’ul-Muhit*, K.R.E. md. s. 1297; Semîn el-Halebî, Ahmed b. Yusuf, Umdetu’l-Huffaz, thk. Muhammed Altuncu, Alemlü’l-Kütüb, Beyrut, 1993, III/338; Zerkânî, Muhammed Abdilazim, *Menâhilü’l-İrfân fî Ulûmi’l-Kur’ân*, Daru’l-Kitabi’l-Arabi, Beyrut, 1994, s.336; Yüksel, Ali Osman, *İbn Cezeri ve Tayyibetu’n-Neşr*, MÜİFVY, İstanbul, 1996, s. 336; Dimyatî, Ahmed b. Muhammed, *İthâfu Fudelâi’l-Beşer fî’l-Kıâati’l-Erbeate Aşere*, thk. Ali Muhammed Debbağ, Mısır, 1940, s.5

¹⁹¹ Yüksel, Ali Osman, *Kıraat-ı Aşere*, Şamil İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1990, III/356; Birişik, Abdülhamit, *Kıraat md.* TDV İslam Ansiklopedisi, XXV/427

¹⁹² Zerkânî, *Menâhil*, I/336; Karaçam, İsmail, *Kur’ân-ı Kerim’in Nüzûlü ve Kıraatı*, Nedve Yayınları, Konya, 1981, s. 73; İbn Haldun, *Mukaddime II*, Çev. Süleyman Uludağ, Dergah Yayınları, İstanbul, 2013, s. 784

¹⁹³ İbn Cezerî, Muhammed b. Muhammed, *Müncidü’l-Mukri’in ve Mürşidü’t-Talibîn*, Daru’l-Kütübü’l-İlmiyye, Beyrut, 1980, s. 3

Yukarıdaki tanımları incelediğimizde kıraat ilminin işitmeye dayalı bir ilim dalı olduğu anlaşılmaktadır. Yani her bir imam kendinden önceki imamdan ‘simâ’ (sözlü nakil) yoluyla kendinden sonraki imamlara ulaştırmıştır.

Kıraat ilmi, Kur’ân kelimelerinin telaffuzundaki değişiklikleri bu konuda otorite kabul edilen imamların ihtilafını konu alırken, gaye olarak da Hz. Peygamber (s.a.v) ve sahabenin, Kur’ân-ı Kerîm’i nasıl okuduysa aynen o şekilde gelecek nesillere nakletme amacını taşır¹⁹⁴. Kur’ân-ı Kerîm’in “yedi harf” üzere indirildiğini beyan eden mütevâtir Hadîs-i Şerifler¹⁹⁵ Kıraat İlmi’nin menşei olarak kabul edilir¹⁹⁶.

Kıraat ilmi ile ilgili kısa usûl bilgisinden sonra Kâria sûresinde görülen belli başlı kıraat farklarına geçebiliriz.

Birinci ve ikinci âyetlerde (القارعة ما القارعة) çoğunluk, âyet sonundaki kapalı ‘te’ (ة) yi merfû okumuşlardır. Yalnız kıraat imamlarından Îsâ, her iki âyeti de mansûb okumuştur¹⁹⁷. Bazı müfessirler, buradaki nasb durumu ile ilgili olarak, âyetin başında mukadder bir fiil takdiriyle nasb olduğunu ifade ederler. Yani, âyetteki mansub durum (أذكروا القارعة) şeklinde bir fiilin tesiriyle ortaya çıkar¹⁹⁸. Elmalılı Hamdi Yazır ise kelimenin başında (إتقى) ‘sakının’ fiilinin mef’ûlü olarak (القارعة) kelimesinin nasb edildiğini beyan eder¹⁹⁹.

Beşinci âyette geçen (كالعهن) kelimesi ilgili bir kıraat farkı bulunmaktadır. Çoğunluk imam bu kelimeyi (كالعهن) şeklinde Mushaf’taki gibi okurken, İbn Mes’ûd,

¹⁹⁴ Ünal, Mehmet, *Kur’ân’ın Anlaşılmasında Kıraat Farklılıklarının Rolü*, Fecr Yayınları, Ankara, 2005, s. 13; Dimyatî, *İthaf*, s.5; Aksoy, Fikri, *Kur’ân-ı Kerîm’i Okuma Âdabı*, Din Kültürü Neşriyyatı, İstanbul, 1970, s.163;

¹⁹⁵ Buhârî, *Fedâilü'l-Kur’ân*, 5; Müslim, *Salâtü'l-Müsâfirîne ve Kasrihâ*, 48; Nesâî, *İftitah*, 37

¹⁹⁶ Akdemir, Mustafa, *Kıraat ilmi ve Yedi Harf Meselesi*, Yeni Ümit Dergisi, Yıl, 24, Sayı 94, Ekim Kasım Aralık, 2011

¹⁹⁷ Ateş, *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsiri*, XI/61

¹⁹⁸ Alûsî, *Ruhu'l-Meânî*, 29/220; Ebû Hayyân El-Endelüsî, Muhammed b. Yusuf, *el-Bahru'l-Muhît fi't-Tefsîr*, thk. Adil Ahmed Abdulmevcud, Ali Muhammed Muavvaz, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1993, VIII/508; Razî, *Mefatihu'l-Gayb*, XXIII/360

¹⁹⁹ Yazır, Hak Dini Kur’ân Dili, VIII/61

kelimeyi değiştirerek aynı manaya gelen (كَالصُّوفِ) şeklinde okumuştur²⁰⁰. Alûsî ve Begavî, كَالْعَهْن kelimesini tefsir ederken bu kelime ile ilgili olarak İbn Mes'ûd gibi (كَالصُّوفِ) kelimesini kullanmıştır²⁰¹.

Onuncu ve onbirinci Âyette (مَا هِيَ نَارٌ . . .) ifadesinde vasıl durumunda Hamza, Kisâî, Ya'kûb ve Muhaysîn 'h'sis okumuşlardır. Çoğunluk, (مَا هِيَ نَارٌ . . .) olarak okudukları âyeti, hem vasl hem kat'ı halinde 'h' ile beraber okumuşlardır²⁰². Kurtubî, (مَا هِيَ) 'onun ne olduğu' lafzının aslı (مَا هِيَ) şeklinde olduğunu belirtmiş, sonuna 'he' (سَكْتٌ) 'susuş' geldiğini ifade etmiştir²⁰³.

Razî, (هَاهُ) kelimesine râci bir zamir olduğunu belirtir²⁰⁴.

'İmam', Kıraat sahasında otorite ve bu konuda kendisine güvenilir demektir. Fakat esas itibarıyla bu tabir ile Yedi veya On Kıraatın kendilerine isnad edildiği kimseler kastedilir. Bunların herbirinin naklettiği okuyuşlara 'Kıraat' denir. Söz konusu Kıraat imamlarından herbirisinin ikişer râvîsi meşhur olmuştur. Bir imamın râvîleri arasındaki kıraat farklılıklarına 'rivayet', bu farklılığın isnad edildiği kimseye de 'râvî' denir. Râvî, bir Kıraat İmamından, o kıraatı doğrudan veya vasıtalı olarak nakleden ve naklettiği kıraatın uzmanı olan güvenilir kimse anlamına gelmektedir.

²⁰⁰ Ateş, *a.g.e.*, XI/61; Razî, *a.g.e.*, XXIII/363

²⁰¹ Alûsî, *a.g.e.*, 29/221; Begavî, *Tefsîrû'l-Begavî*, VIII/513; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*, I/541

²⁰² Çetin, Abdurrahman, *Kur'ân Okuma Esasları*, Emin Yayınları, 14. Baskı, Bursa, 2012, s. 257; Ayrıca bu eserinde Abdurrahman Şimşek hâ-i sekt konusunda geniş ve ayrıntılı bir bilgilendirme yapmış olup esere müracaat edilebilir.

²⁰³ Ateş, *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*, XI/61; Kurtubî, *el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'ân*, IVXX/305

²⁰⁴ Razî, *Mefatihü'l-Gayb*, XXIII /365

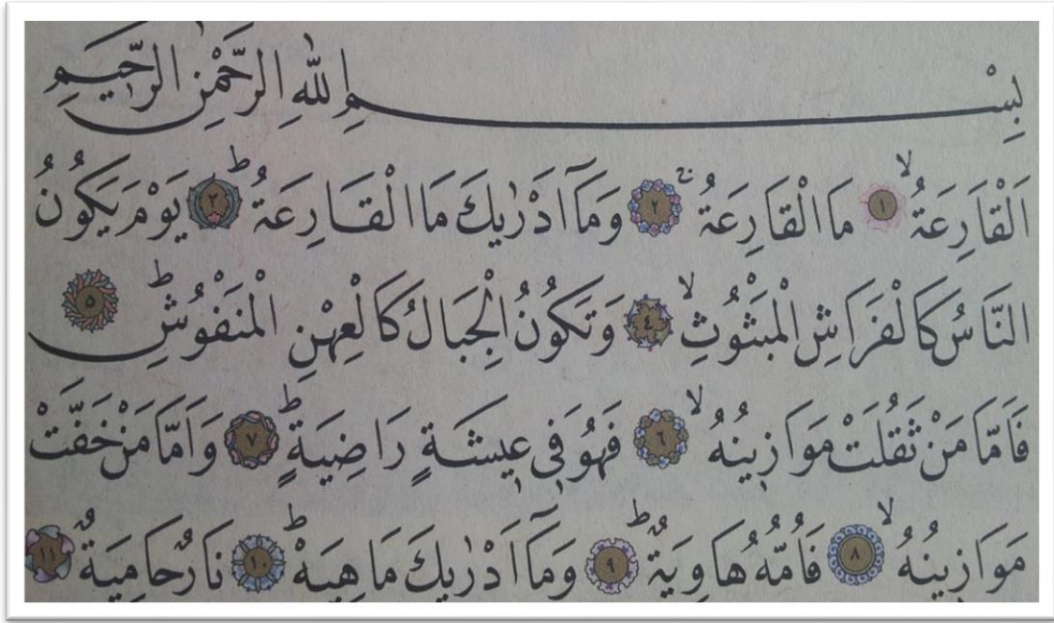
İmam	Remz	Râvî	Remz
Nâfi	ا	Kâlûn (قالون)	ب
		Verş (ورث)	ج
İbn Kesîr	د	Bezzî (اليزى)	هـ
		Kunbûl (قنبل)	ز
Ebu Amr	ح	Dûrî (ادورى)	ط
		Sûsî (اسوسى)	ى
İbn Âmir	ك	Hişam (هشام)	ل
		İbn Zekvan (ابن ذكوان)	م
Âsım	ن	Ebû Bekr Şu'be (ابوبكر شعبه)	ص
		Hafs (حفص)	ع
Hamze	ف	Halef (خلف)	ض
		Hallâd (خلاد)	ق
Kisâi	ر	Ebü'l-Hâris (ابو الحارس)	س
		Dûrî (ادورى)	ت
Ebu Ca'fer	ج	İbn Verdân (عيسى بن وردان)	عى
		İbn Cemmâz (ابن جمار)	جم
Ya'kûb	يع	Ruveys (رويس)	يس
		Ravh (روح)	هـ
Halefû'l-Âşir		İshâk (اسحاق)	سج
		İdrîs (ادريس)	سه

Yukarıdaki taloda Kıraat-Aşere/ On Kıraat'in İmamları ile bunların kıraat ricali, yani kıraatlarının kimler vasıtasıyla Peygamber'imize (s.a.s) ulaştığı ve onlardan bu kıraatları nakleden meşhur ikişer râvisi tanıtılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

SURENİN TEFSİRİ

2.1 SÛRENİN METNİ

2.1 SÛRENİN MEÂLİ:

Bismillahirrahmânirrahîm

1-Kari'a

2-Nedir? O Kari'a

3-Kari'a'nın ne olduğunu sen nereden bileceksin?

4- O gün insanlar uçuşan kelebekler gibi oraya buraya uçuşurlar.

5- Dağlar atılmış rengârenk yünlere dönerler

6- Artık kimin tartıları ağır basarsa,

7- Memnun kalacağı bir hayata girer.

8- Kimin tartıları da hafif gelirse,

9- Onun barınağı da Haviye olur.

10- Onun ne olduğunu bilir misin?

11- Haviye bir ateştir, kızgın mı kızgın!

Meâl: Suat YILDIRIM

Kur'ân-ı Kerîm en önemli maksatlarını bazen kısa surelerde açıklar. İnsanlığın en önemli meselesinden biri olan ve Ahiret hayatının başlangıcını teşkil eden kıyamet hadisesi, sûrenin kısa 11 ayetinde tasvir edilmiştir. Sûrenin ilk beş âyetinde kıyametin tasviri kısa ve veciz bir anlatım ile tamamlanmış; sûrenin ikinci bölümü diyebileceğimiz kısmında ise dünyada işlenen amellerin sonuçları dile getirilmiştir.

Sûrenin tefsirine geçmeden önce özellikle ilk beş âyetin işaret ettiği kıyamet tasvirlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için kıyamet kavramı üzerinde kısaca durmak istiyoruz. Ardından etkili bir üslûb içersinde dile getirilen kıyamet olayının hangi varsayımlarla meydana gelebileceği ihtimalleri üzerinde duracağız. Böylece sûrede anlatılan kıyamet kavramının daha iyi kavranmasını sağlamaya çalışacağız. Ardından konunun bütünlük arz etmesi için Kur'ân-ı Kerîm'de bu kavramın hangi âyetlerde ve üslûb içersinde ele alındığını anlamaya çalışacağız.

2.2 KİYAMET KAYRAMINA GENEL BAKIŞ

2.2.1 Etimolojik ve Lugavî Olarak Kıyamet Kelimesi

Kıyamet kelimesi, '*kalkmak, dikilip ayakta durmak*' manasındaki kıyam kökünden türemiş isim ve masdar olup, 'dirilip mezardan kalkma, Allah'ın (c.c) huzurunda durma, yahut bu olayın başlangıcını teşkil eden kozmik değişikliğin meydana gelmesi' anlamlarına gelir.²⁰⁶

²⁰⁶ İsfahânî Râgıb, *el- Müfredat Fi Garibi'l-Kur'an*, Dârü'l-Kalem, Beyrut, 1412, KVM'' md, s. 691-694; İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemaluddin Muhammed bin Mükerrrem, (ö.711) *Lisânu'l-Arab*, Dera, Beyrut, 1970, KVM md., III/191; Topaloğlu, Bekir, '*Kıyamet*', TDV İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınlar, İstanbul 1994, 25/517-518; Gezgin, Ali Galip, *Tefsirde Semantik Metod*, Ötüken Yayınları, İstanbul,2002, s. 209

Daha çok semavi dinlerin inanç sistematığı içinde yer alan ve genel kullanışa göre bu tabirden maksat; takdir edilen zamanı gelince bu âlemin ve bu âlemdeki canlı cansız her şeyin bir anda yok olması, daha sonra ölülerin dirilmesi, ahiret hayatının başlaması olayı ve bu olayın meydana geldiği zaman anlaşılır.²⁰⁷

Lügavî olarak, sülasi **قوم** (kaveme) fiilinden müştâk olan kıyâmet kelimesi, i'lâl kaidesine göre şu şekilde bir durum alır: İllet harflerinden **و** harekeli olup daha önceki harf olan **ق** fetha ile harekeli olduğundan **و** harfi, **ا** harfine çevrilir **قام** olur. Bu fiilden mastar olan kıyâmet kelimesi, sülâsi manasının muhtevasına uygun olarak, ‘ayağa kalkmak’ manasını ifade eder.²⁰⁸ ‘Yevm’ kelimesiyle beraber kullanıldığında ‘kalkım günü’²⁰⁹ olarak da tefsir edilen bu kelime, sonundaki müenneslik (**ة**)’ si ile yeni bir anlam daha kazanır. Kıyamet kelimesinin sonundaki (**ة**) mübalağa ifade eder. Buna göre kelimenin anlamı, ‘o ânın, vaktin, saatin gelip çatması, bu hadisenin bir defada cereyan etmesi’ şeklinde anlaşılır²¹⁰.

2.2.2 Istılâhî olarak Kıyamet

Kıyamet kelimesi ile ilgili şumullü tanımları yapılmış olup kısaca ulaştığımız manalarına değineceğiz. Elde ettiğimiz sonuçları bir araya getirdiğimizde aşağıdaki manalara ulaşmak mümkündür.

²⁰⁷ Ayverdi İlhan, *Misalli Büyük Sözlük*, Kıyamet md., Kubbealtı Yayınları, İstanbul, 2005, II/1695

²⁰⁸ Firûzâbâdi, Ebü't-Tahir Mecdüddin Muhammed bin Yakub bin Muhammed, (v.817) KVM md., *el-Okyanusü'l-Basit fi Tercümeti Kamusi'l-Muhit*, Ter. Mütercim Asım Efendi, Müesseset'ül-Risale, Beyrut, s.1487; Zebîdî, Ebu'l Feyz Mutaza Muhammed bin Muhammed (v.1205), *Tacü'l-Arûs min Cevâhiri'l-Kamus*, ‘‘k.v.m’’ md. Darü'l-Fikr, Beyrut, s.34-37; Tuncer Faruk, *el-Hakka Sûresi Tefsir Denemesi ve Bu Suredeki Kıyamet Sahneleri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1991

²⁰⁹ Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Akçağ Yayınları, Ankara, 8/176.

²¹⁰ Çörtü, Mustafa Meral, *Arapça Dilbilgisi Sarf*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları, İstanbul, 2014, s. 65/472; Tuncer, a.g.e., s. 78; Öztürk, Yener, *Kur'an'ı Kerim'in Ahiret'in Varlığını İsbat ve İkna Metodu*, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa, 1999

1- Kıyamet, içinde yaşadığımız dünyanın ve onun bünyesinde yer aldığı evrenin parçalanıp dağılması ve bütün şuurlu varlıkların hesap vermek üzere Allah'ın huzurunda, mahiyetini bilemeyeceğimiz bir şekilde kıyam etmesidir. Burada evrenin parçalanması üzerinde durulmuştur²¹¹.

2- Dünyanın son bulması ve ölmüş bütün insanların yeniden diriltilerek Allah'ın huzurunda toplanacakları zaman demektir. Bu tanımda ise kıyamet kelimesi ile ilgili olarak 'son, bitiş, miadı dolma' anlamları üzerinde durulmuştur.

3- Bu dünya hayatının ve dünyanın sonudur. Hz. İsrâfil'in (a.s) sûra üflemesiyle meydana gelecek olup ânî def'îdir²¹². Burada evrenin nihayete ermesi ön planda olmasına rağmen kıyametin İsrâfil (a.s.m) tarafından gerçekleştirileceği üzerinde durulmuş olup, hâdisenin çok hızlı meydana geleceği belirtilmiştir.

4- Kıyamet dirilme gününün adıdır. Hay ve Kayyum olan Allah'ın, yarattıklarının kendi huzurunda diriltilerek, yine kendisine hesap verecekleri günün adıdır. Aslı mastar olan bu kelimeye göre yaratılmışlar, kabirlerinden Yaratan'ın (c.c) huzurunda dirtilirler.²¹³ Bu tanımlamada ise diğerlerine benzer açıklamalar üzerinde durulmasına rağmen, kulların Cenâb-Hakk'a hesap vereceği bir gün açıklaması yapılmıştır.

5- Bütün insanların ondan korktuğu, paniklediği ve kendilerini şaşırtıcı bir atmosfer içinde bulacakları bir ortam anlaşılır²¹⁴. Burada kıyamet hadisesinin korkunç ve dehşet veren bir ortamda gerçekleşeceği üzerinde durulmuştur.

6- Kıyametin gerçekleşeceği gün olarak ele alınan bu kelime ile insanların ölümü değil, onların dirilişi ile doğumu kastedilir²¹⁵. Bu tanımda kıyamet-ölüm şeklindeki algı yerine kıyamet-diriliş algısı ön plana çıkmıştır.

²¹¹ Ekber, Seyid Ali Kureşî, *Kâmûsu'l-Kur'an*, Dâru'l-Kütübi'l-İslam, Kıyamet md.Tahran, 1988, VI/53

²¹² Ünsal, Ali, *Cennet ve Cehennem*, Rehber Yayınları, İstanbul, 2009, s. 19; Muhasibî, Haris, *Farzet ki Öldü*, Karınca Polen Yayınları, Ter. Abdulâziz Hatip, İstanbul, 2013, s. 19-23; Can, Mehmet, *İslam Akâidi*, Şefkat Yayınları, İstanbul, 2012, s. 141

²¹³ İbn Manzûr, *Lisan'ül-Arab*, III/ 196

²¹⁴ Reinhart Pieter Anne Dozy, , *Tekmilâtü'l-Mecâmi'l-Arabiyye*, 'Kıyamet' md. Ter. Muhammed Selim Nuaymi, Vizaretü's-Sekâfe ve'l-Fünun, Bağdat, 1978, s. 423

7- O gün Allah (c.c) bütün tartışmaları sonuçlandıracak, çelişmeleri bitirecek ve hayat macerasından herkesi hesaba çekerek, iyilik ile kötülüğün karşılıklarını verecektir.²¹⁶ Burada ise iyilik ve kötülüğün karşılığının verildiği bir gün olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kur'an'ı Kerim'de bu manada bir çok ayet bulunmaktadır. Onlardan bazıları şunlardır:

(ثَانِي عَطْفِهِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ)
'Allah'ın yolundan saptırmak için onu (Allah'ın dinindeki esasları) eğip büker (değiştirir). Onun için dünyada rezillik vardır. Ve ona kıyâmet günü yakıcı bir azap tattıracağız²¹⁷. (وَنَضْعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ) 'Biz kıyamet gününe mahsus, öyle doğru ve hassas teraziler koyacağız ki, hiçbir kimseye zerre kadar haksızlık edilmez. Hardal tanesi ağırlığınca da olsa, yapılan iyi veya kötü işi oraya getirip tartarız. Hesap görücü olarak Biz fazlasıyla yeteriz'²¹⁸.

Yukarıdaki ayetlerde belirtilen bütün bu durumlar, Fatiha suresinde din günü diye belirtilen özel bir günde, yani kıyamet gününde ortaya çıkacaktır. Bu özel günün tek yargıcının ise Allah (c.c) olduğu belirtilmektedir²¹⁹. Allah'ın (c.c) isim ve sıfatlarından olan 'Kayyum' kelimesi de kıyamet ile aynı kökten türemiştir. Buna göre bu kelime, O'nun (c.c)

²¹⁵ Ateş, Süleyman, *Kur'an'ı Kerim Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1988, VI/3117

²¹⁶ Öztürk, Yaşar Nuri, *Kur'an'ın Temel Kavramları*, Yeni Boyut Yayınları, İstanbul, 1997, s. 304

²¹⁷ Hac, 22/9

²¹⁸ Enbiya, 21/47

²¹⁹ Nursî, Sâid, *İş'aretü'l İcaz*, Şahdamar Yayınları, İstanbul, 2007, s.27; Ayıca, Fatiha suresinde geçen 'Din gününün, hesap gününün tek hâkimidir' şeklindeki âyeti, kıyamet ile ebedi saadet arasında "rahmet" vesilesi olan ve özel bir bağ ile tefsir eden Bediüzzaman Said Nursi, din günü diye adlandırdığı kıyametin mutlaka vukû bulacağını beyan etmiştir. Bediüzzaman, Fatiha suresinin dördüncü âyetinde geçen 'yevmi'd-din' kelimesine de kıyamet anlamı yüklemiştir. Onun, ilgili âyet ile ilgili tesbiti şöyledir: 'Yevm tabiri haşrin vukuunu gösteren emarelerden birine işaretir. Şöyle ki: Saniye, dakika, saat ve günleri gösteren haftalık bir saatin millerinden birisi devrini tamam ettiği zaman, bemehâl ötekiler de devirlerini ikmal edeceklerine kanaat hâsıl olur. Kezalik, yevm, sene, ömr-ü beşer ve ömr-ü dünya içinde tayin edilen manevi millerden birisi devrini tamam ettiğinde, ötekilerin de -velev uzun bir zamandan sonra olsun- devirlerini ikmal edeceklerine hükmedilir'.

kıyamet gününün yöneticisi olması, önünde varlıkların kıyam ettiği kudret, her türlü fiil ve tasarrufu elinde tutan Yaratıcı manalarına gelir²²⁰.

Kıyamet günü her şeyin ayağa kalktığı bir gün olarak ele alınmıştır. Yani, o gün insanın ameli, hamd ve senâsı, tuğyan ve dalâleti, küfrü ve şükrü hep kıyam edecektir. Yine bu günde insanlar gerçeklerle başbaşa kalacaklardır. İnsanlardan Allah Teâla'yı hoşnut edenler Cennet'e, O'nun (c.c) murâd ettiği yolu tercih etmeyenler ise çetin bir hesap ile karşılaşacaklardır. Herşeyin kıyam ettiği o günde Allah Teâlâ da (c.c.) açık saltanatıyla kıyam edecektir. Kur'an-ı Kerim, bu kıyamı ifade için fatiha suresinde (**مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ**) terkîbini kullanır. Hâlbuki O (c.c.), dünyanın da maliki olduğu halde, niçin özellikle Âhîret'in maliki olduğunu bildirmektedir? Çünkü herkes o gün Rabb'inin ve Hâlik'inin kim olduğunu görecek²²¹. Bu gerçeklik ise kıyametin kopmasıyla ortaya çıkacaktır.

Allah (c.c) Kur'ân-ı Kerîm'de Âhîret ve kıyamet hayatına önem vermekte, sıklıkla muhataplarına bu günü hatırlatmaktadır. Yüce Kitap'ta sanki insanlar, bu gün için, 'kıyamet ve Âhîret aşısına' maruz kalmışlardır. Allah, (c.c) kıyametin kopmasıyla gelecek Âhîret hayatını, 'din günü²²², hesap günü²²³, fetih günü²²⁴, kavuşma günü²²⁵, çıkış günü, toplanma günü²²⁶, hasret günü²²⁷, bağrışma ve dehşet günü²²⁸ gibi isimlerle anmıştır²²⁹.

2.3 KUR'ÂN-I KERÎM'DE KİYAMET

Buraya kadar kıyamet kelimesinin etimolojik ve lügavî yönden ifade ettiği manalarına değindik. Göze çarpan manalarına bakıldığında, Kıyamet akîdesinin gelecekte gerçekleşmesi mutlak olan gaybî bir realite olduğunu anladık. Bu akideye göre, insanları yeni bir hayat,

²²⁰ Öztürk, a.g.e., s. 304

²²¹ Işık, Hikmet, *Fatiha Üzerine Mülâhazalar*, Çağlayan Yayınları, İzmir, ts., s.162

²²² Fatiha, 1/4

²²³ Gâşiye, 88/25,26

²²⁴ Secde, 32/29

²²⁵ Mü'min, 40/15

²²⁶ Şûrâ, 42/7

²²⁷ Meryem, 19/39

²²⁸ Mü'min, 40/32

²²⁹ Bolay, *Hayri, Kur'ân Davet Ediyor*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1990, s. 81

mutlak bir yaşantı beklemektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de ve diğer ilâhi kitaplarda doğrudan veya imâen açıklanan bu kelimeye göre Cenâb-ı Allah (c.c) bu özel günde, kullarından razı olduklarını müreffeh ve sonsuz bir hayatla ödüllendirecektir. O günde kıyam ederek (hesap vermek üzere dirilme) âkıbetini bekleyen insanların bazıları da üzüleceklerdir. Zira kelimenin ifade ettiği mecaz anlamlarından biri de uyuyan insanları kıyama (hesaba) sevk eden bir gerçeklik olmasıdır²³⁰. Yani rüya gören kişi uyandığında, rüyasında gördüğünden farklı bir gerçeklik ile karşılaşması gibi, kıyamet ile insanlar kendine gelip gerçeklerle yüzleşeceklerdir.

Bu aşamadan sonra çalışmamızın temel esası olarak Kur'an'da Kıyamet konusuna geçerek, mucize olan İlâhi vahiyde kıyametin nasıl ve ne şekilde ele alındığını kısaca ele alacağız.

Kur'ân kıyameti farklı tabirlerle de isimlendirmektedir. Kıyamet, genel olarak ahiretin başlangıcı kabul edildiğinde, bu özel güne delalet eden Kur'ân'daki diğer kullanımlar da ahiretin başlangıcına yani kıyamete işaret etmektedir²³¹. Kur'an'ı Kerim'de kıyamet kelimesiyle hemen hemen aynı muhteva ve içerikte kullanılan Âhiret kelimesi 110 değişik yerde geçmektedir. Yirmi altı değişik ayette 'el yevm'ul âhir'' şeklinde geçmektedir.²³² İslam inancının üç temel esasından biri olan inanç ile ilgili bir durumun tezahürü sayılan Kıyamet ve Âhiret ile ilgili birbirinden etkili üslûb ve muhtevada yüzlerce âyet vardır. Fakat araştırmamızın sınırlılığı çerçevesinde, Kâria sûresinin konu itibariyle Kıyamet ile ilgili olması nedeniyle bu bölümü özet denilebilecek kifayette ele alacağız. Şüphesiz bu konunun ilâhi Kitap'ta yoğunlukla ele alınmasının nedeni, Kur'ân-ı Kerîm'in kendi bağlılarına mesûliyet duygusunu aşılama amacını taşımasında görürüz.²³³ Nitekim aşağıdaki âyetler, insanlara sorumluluk bilinci aşılayan âyetlerden sadece bir kaçıdır.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرَ نَفْسٌ مَّا
(قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ) 'Ey

²³⁰ Candan, Ergün, *Kıyamet Alametleri*, Sınır Ötesi Yayınları, İstanbul, 2000, s.38

²³¹ Türkan, Galip, *Kur'ân'da Ahiret İnancı*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış doktora Tezi, Isparta, 2002, s.153

²³² Abdülbaki, Muhammed Fuad, *el-Mu'cemü'l-Müfrehes li-elfaz'i-Kur'âni'l-Kerîm*, Darü'l-Hadis, 2. Baskı, 1988, Kahire, s. 27-29

²³³ Topaloğlu, 'Kıyamet' md., TDV İslam Ansiklopedisi, 25/ 528

iman edenler! Allah'ın azabına mâruz kalmaktan korunun. Herkes yarın âhireti için ne gönderdiğine dikkat etsin. Allah'ın azabına dûçar olmaktan korunun. Çünkü Allah yaptığınız her şeyden haberdardır²³⁴.

(وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُوَ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِیَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ)

'İnsanların içinde bulunduğu dünya hayatı geçici zevk ve eğlenceden ibarettir. Ahiret yurduna gelince asıl hayat oradaki hayattır. Keşke bunu bilselerdi',²³⁵.

Kur'ân-ı Kerîm'de zaman zarfı olan 'yevme', yevmeizin' kelimeleriyle oluşup kıyameti tasvir eden âyetlerin sayısı 400'e yaklaşır. Bunların yetmişi 'yevm'ül-kıyame' şeklinde kullanılmıştır.²³⁶ Ayrıca Kur'ân'ın 67. sûresi olan Mülk suresinden itibaren kırksekiz sûrenin ekseriyetinin en belirgin konusu kıyamet'tir. Bunun dışında kıyametin kopma zamanı demek olan sâat²³⁷, 'dünyanın sonu' anlamına gelen ukba²³⁸ (ukbe'd-dâr), 'mutlaka gerçekleşecek olan realite' manasındaki vâkıa, 'kimini alçaltan kimini yükselten olay' anlamındaki hâfida-râfia²³⁹, 'yeniden diriltmek, dirilterek hesap meydanında toplamak' manasındaki ba's ve haşr²⁴⁰ kelimeleriyle bunlara benzer kavramlar Kıyamet için kullanılmıştır. 'Dönüş, dönüş yeri, çıkarıldığı yer' anlamına gelen ve bir âyette yer alıp bir yoruma göre Kıyamet manasında olan meâd²⁴¹ kelimesi de özellikle felsefe ve kelam kitaplarında kıyamet yerinde kullanılmıştır.²⁴²

Kıyamet, büyük bir insan (makro kozmoz) olan âlemin ölümüdür. Bir amip, bir fil, bir insan ölümün pençesinden kurtulamadığı gibi, koca dünya dahi kurtulamayacaktır. Kur'ân-ı

²³⁴ Haşr, 59/18

²³⁵ Ankebut, 29/64

²³⁶ Abdülbaki, a.g.e., Yevme, Yevmeizin, Yevmiizin md. s. 941-947

²³⁷ Abdülbaki, Muhammed Fuad, Tafsîl'u Âyâtî'l-Kur'ân, ter. Bekir Karlıağa, Konularına Göre Kur'ân-ı Kerim, Şamil Yayınları, İstanbul, 2008, s. 631

²³⁸ Râd, 13/22, 24, 35, 42

²³⁹ Vakiâ, 56/1-3

²⁴⁰ Hac, 22/5, Kâf, 50/44

²⁴¹ Kasas, 28/85

²⁴² Topaloğlu, 'Kıyamet' md., TDV İslam Ansiklopedisi, 25/527-529

Kerîm, (كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ) 'Her nefis ölümü tadacaktır'²⁴³ âyetiyle her varlığın bağlı olduğu küllî bir hükmünü bildirir. (كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا)
'(Arz) üzerindeki herkes hepsi fanidir'²⁴⁴ âyeti de aynı manayı teyit etmektedir²⁴⁵.

Kur'an'ın sayısı fazla ayetlerine bakarak Kıyamet'in meydana gelip gelmemesi ile ilgili olarak akıllarda bir soru işareti kalmamıştır. Günümüzün ilim dünyası da artık bu tartışmayı bırakmış, sadece 'gelecek sonun' nasıl vukû bulacağı üzerinde durmaya başlamışlardır. Bu çerçevede birçok bilimsel çalışmalar neticesinde bazı teoriler ortaya konmuştur. Güneşin enerjisinin bitmesiyle kâinat dediğimiz makro âlemdeki hayatın sona ermesi, ya da bir gezegenin arzımıza çarpmasıyla hayatın sönmesi şeklinde tezahür edeceği varsayımları üzerinde durulmuştur²⁴⁶. Bir sonraki başlıkta bu konuyu detaylandıracağız

(يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِّ فَاعِلِينَ)
لِنَكْتُبَ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدًا عَلَيْنَا إِنَّا
كُنَّا
'Bizim göğü kitabın sayfelerini katlar gibi katlayacağımız gün, ilk yaratmaya
başladığımız gün gibi, yine onu (eski durumuna) iade edeceğiz. Bu bizim üzerimizde bir
vaidir. Elbette Biz yapıcılarız'²⁴⁷.

(وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ
يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى
'Onlar Allah'ın kadrini hakkıyla takdir edemediler. Oysa kıyamet günü
yer, bütünüyle O'nun (c.c) avucu (kabzası)ndadır; göklerde sağ eliyle dürülüp-bükülmüştür.
O, şirk koştuklarından münezze ve yücedir'²⁴⁸

²⁴³ Al-i İmran, 3/185

²⁴⁴ Rahman, 55/26

²⁴⁵ Eren Şadi, Kur'an'da Teşbih ve Temsiller, Yeni Akademi Yayınları, İzmir, 2006 s. 228

²⁴⁶ Eren, a.g.e. s. 222; Ayrıca bu varsayımları çalışmamızın 'muhtemel kıyamet senaryoları' kısmında inceleyeceğiz

²⁴⁷ Enbiya, 21 /104

²⁴⁸ Zümer, 39/67

Yukarıdaki ayetlere bakıldığında evrenin ilk yaratılışının ardından beklenen son geldiğinde onun kıyametinin vuku bulacağı haber verilmektedir. Kur'an'ın bu ayetlere benzer ayetleri göz önünde bulundurulduğunda bilim adamlarının evrenin yaratılış ve son bulmasıyla ilgili bazı teorileri de akla getirmektedir. Konu bütünlüğünün bozulmaması bakımından söz konusu teorilerden bazılarını ele alıp muhtemel kıyamet senaryolarına (kozmetik felaketler) kısaca temas edip Kur'an'da kıyamet sahneleri başlığıyla devam etmek istiyoruz.

2.4 ÂYETLERİNİN TEFSİRİ

Kâria suresinin tefsirine geçmeden önce ilk 5 âyette kıyamet tasvirlerinin yapıldığını ifade etmiştik. Kur'an'da tasvirlerin önemine işaret eden kısa bir girişten sonra âyetlerin analitik incelenmesine geçebiliriz.

En basit tabirle sahne kelimesiyle oyun yeri, oyun oynanan yer, mahal anlaşılır²⁴⁹. Kıyamet sahneleri tamlaması şeklinde karşımıza çıkan kullanıma göre ise, kıyametin başlamasından bitimine kadar gerçekleşecek hadiselerin özel olarak ele alınıp incelenmesi ifade edilir. Tasviri de, bir olayı bir yeri ya da bir kişiyi ince ayrıntılarıyla ve etraftaki diğer nesnelerle de değinerek anlatıp, dinleyiciye ya da okuyucuya daha fazla hissettirmek amacını taşıyan anlatım biçimi şeklinde tanımlayabiliriz. Bu kelime aynı zamanda kendi kendini resmetme, düşünme tasarlama ve zihinde canlandırma anlamlarına da gelmektedir.²⁵⁰ Tasvir renkle, hareketle ve musiki ile de etkili bir şekilde yapılır.²⁵¹

Biz de bu bölümde kıyametin gerçekleşme keyfiyetini bir sahnede tahayyül edip, sahne karşısındaki insanlara vukû bulacak olan kıyamet dehşetini hissettirmeye çalışarak Kur'an'da açıklanan keyfiyette tasvirlerini yapmaya çalışacağız.

'Kur'an'da Edebi Tasvir' adlı eseriyle konuya ışık tutan Seyyid Kutub, tasvirin Kur'anın üslûbunun üstün ifade vasıtalarından biri olduğunu beyan eder. O eserinde şöyle der:

'Tasvir Kur'an üslûbunda üstün ifade vasıtasıdır. Kur'an müşahede edilen bir olayı görülen bir manzarayı, zihni bir manayı, ruhi bir durumu olduğu kadar insan tipini, beşer tabiatını da hissi hayali bir surette ifade eder. Çizdiği bu resme canlı bir hayat, ya da taze bir hareket verir. Bir de bakarsınız ki o zihni mana; bir şekil, bir hareket olmuş, o ruhi durum; bir tablo yahut bir sahne olmuş, o insan tipi; canlı bir hale gelmiş, o beşer tabiatı cisimlenmiş. Olayları sahneleri, hikâyeleri ve manzaraları ise canlı, hareketli bir hale sokar. Buralara bir de konuşma ilave edilince bu sahnenin bütün hayali unsurları tamamlanmış olur. Anlatım başlar

²⁴⁹ Sevinçgül Ömer, *Küçük Lügat*, Zafer Yayınları, "sahne md." İstanbul, 2001

²⁵⁰ Özgül, Eda Gönül, *Farklı Bir Görme Biçimi Olarak Tasvir*, Milli Folklor Dergisi, Yıl, 24, Sayı, 96, Ankara, 2012, s.179

²⁵¹ Kutub, Seyyid, *et-Tasvirü'l-Fenniyyû fi'l-Kur'an'i*, Dârü's-Şûrûk, Kahire, 16.Baskı, 2004, s.36

başlamaz dinleyicilere yepyeni bir bakış kazandırır ve bunları ilk olayın vuku bulduğu veya vuku bulacağı sahneye çeker. Orada manzaralar birbirini takip eder, hareketler tazelenir, dinleyici bunun okunan bir kelam ve darbedilen mesel olduğunu unutmaz da sahneye gelip giden şahıslar görür. Hâdiselerin getirdiği durumlardan etkilenen insanların jest ve mimikleri, insanların ruhlarındaki hisleri açığa vurur. Artık o kıssalar burada hayatın hikâyesi değil, hayatın kendisidir.

Kur'an'ın tamamı, zikrettiğimiz gayelerden hangisine dokunsa, ne zaman mücerred bir manayı, ruhi bir durumu, manevi bir sıfatı, insanî bir tipi, vaki olayı, geçmiş bir kıssayı, kıyamet hallerinden bir manzarayı, nimet ve azap sahnelerinden bir sahneyi ifade etmek istese yahut bir münakaşa veya hüccet getirme, ikna etme konuşması münasebetiyle bir mesel vermek istese; hatta mutlaka münakaşa kastıyla söz söylese hep bu tasvirî ifadeyi kullanır, sözleri resimlendirerek ruha, duylara hitap etmek ister²⁵².

Kur'an'da kıyamet sahneleri onun en bariz tasvirlerindendir. Yüce kitap ihtiva ettiği kıyamet sahnelerinde öldükten sonra dirilmeyi, nimet içerisinde olanları, acı bir azaba çarptırılanları anlatmış, insanlara vaat ettiği ahiret âlemini tavsif etmiştir. Kur'an dilinde bu âlem görülen bir resim, hareket eden bir canlı, bariz bir şahıs haline gelmiştir. Müslümanlar bu âlemi (ahiret âlemini) tam bir şekilde yaşamışlar, olayları seyretmişler, bunlardan etkilenmişlerdir. Bazen yürekler hoplamış, bazen tüyler ürpermiş, bazen de içlerine korku salmıştır. Bir başka tasvirde ise ruhlara huzur ve güven salmış, cennetin güzelliklerinin anlatıldığı beyanlarla insanların mutluluğu sağlanmıştır. İnsanlar o vaat edilen gün gelmezden önce o günü bu dünyada bilmişler ve görmüşlerdir. Anlatılan sahneler bugün karşımıza hazır vaziyete getirilmiştir. Göz onu görür, kulak duyar. İki âlem arasında fasıla çok kısalmış, hatta bazen arada hiçbir fasıla kalmamıştır. Çoğu zaman öteki dünya yaşanan dünya olur da bu dünya maziye karışmış gibi bir hal alır.

Yani Kur'an'ın kıyamet sahnelerinin özelliklerini aşağıdaki maddeler halinde sıralayabiliriz.

²⁵² Seyyid Kutub, *et-Tasvirü 'l-Fenniyyü*, Ter. Süleyman Ateş, *Kur'an'da Edebi Tasvir*, Hilal Yayınları, Ankara 1967, s. 51-52

1) Bu sahneler canlılar dünyasından alınmış canlı sahnelerdir. Soyut renkler, donuk çizgiler şeklinde değildir²⁵³.

2) Bazen dünya ve Âhiret sahnelerini çift zikreder. Sahneyi seyreden kişi dünya ile ebedi âlem arasında gelir gider²⁵⁴.

4) Olaylar muhtelif sahnelere ayrılarak tertipli ve intizamlı şekilde gösterilir.

4) Bazen sahnelerin başı dünyadadır, sonu ahirettedir. Araya fasıla girmeden sahnenin yaşantısı devam eder²⁵⁵.

5) Kıyamet sahneleri, konuşmanın cereyan ettiği sahnenin karşısındaymış gibi tesir icra ederler.

6) Bu sahnelerde ve bütün Kur'an tablolarında diğer bir özellik de tenasuk (uyum) özelliğidir.

7) Bütün bu özellikler ahret sahnelerinin tesirini arttırmakta, kişiler bu canlı tasvirleri ruhlarında derin hislerle duymaktadırlar²⁵⁶.

2.4.1 Birinci Âyet: (القارعة)

Kâria kelimesi sûrenin hem ismi olmuş, hem de işaret ettiği Kıyamet nedeniyle bu sûrenin konusu olmuştur²⁵⁷. Bu kelimenin (القارعة) anlamını sûrenin kelimelerini tahlil ederken genişçe aktarmıştık. Kâria kelimesi Kur'ân-ı Kerîm'de iki yerde karşımıza çıkar. Râd

²⁵³ Bkz. İnsan, 76/1-6

²⁵⁴ Bkz. Mürselat, 77/9-35

²⁵⁵ Bkz. Hûd 11/96

²⁵⁶ Kutub, Seyyit, *Kur'an'da Kıyamet Sahneleri*, Çev. Süleyman Ateş, Hilal Yayınları, İstanbul, 1995, s. 49-64

²⁵⁷ Ebû Hayyân, *el-Bahru'l-Muhîr fi't-Tefsîr*, VIII/503; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, s. IX/60,61; Arslan, *Büyük Kur'an Tefsiri*, XVI/149; Esed, *Kur'an Mesajı*, III/1300; Ayıntabî Mehmet Efendi, *Kur'an-ı Kerîm ve Tefsiri Tıbyan Tefsiri*, III/1283,1284; Saruhan, A. Metin, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali ve Tefsiri*, byy, İstanbul, 2005, VIII/3920; Havva, *el-Esas fi't-Tefsîr*, XVI/342

sûresi 31. âyette bir kavme büyük bir azap ve musibetin indiğini belirtmek için kullanılır. Yani el-Kâria kelimesi bu sûrede ‘büyük musibet’ manasına kullanılmıştır.

وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا تُصِيبُهُمْ بِمَا صَنَعُوا ... (قَارِعَةً...)²⁵⁸ ‘...Yaptıkları yüzünden inkar edenlerin başlarına bir bela gelecek...’.

Aynı zamanda bu âyet insanları, geliştirdikleri endüstrileriyle hem kendilerinin hem de dünyanın sonunu hazırlayacakları konusunda uyarmaktadır²⁵⁹.

Kur’ân’ı Kerim’de el-Kâria kelimesinin geçtiği diğer bir sûre ise el-Hâkka sûresidir. Bu sûrenin dördüncü âyetinde kullanılan el-Kâria kelimesi, ‘kıyamet’ manasında kullanılmıştır. Sûredeki kelime, ‘korkunç olay, büyük felaket’ anlamında Kıyamet’i ifade eder. Burada Kıyamet’in birinci safhasından, ceza ve mükâfatın sonuna kadar Âhiret hayatının bir bütün olarak zikredilmesi dikkat çeker²⁶⁰.

(كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادُ بِالْقَارِعَةِ) ‘Kâria’yı (korkunç olayı) Semûd ve Ad (kavmi) yalanladılar²⁶¹.

İlk âyetin üslûbü Kıyamet’in dehşetine ve şiddetine dikkat çeker vaziyette gelmiştir. Bu üslûp, sûre pasajları girişlerinde tekrar edilen nazım özelliklerindendir²⁶². Sûre, bütün dikkatleri üzerine çekerek Mekke’de inen âyetlerin temel özelliklerini yansıtmaktadır. O zamanın Arap yarımadasında edebiyat ve fesahat son derece gelişmişti. Kur’ân da onların anlayacağı dilden bir üslûb ile zihinlerde büyük etki meydana getiren bu âyetleri onların nazarlarına vermiştir.

²⁵⁸ Rad, 13/31

²⁵⁹ Yılmaz, *Tebyînu’l-Kur’ân İste Kur’ân*, I/590

²⁶⁰ Mevduî, *Tefhimu’l-Kur’an*, VII/214,215; es-Semerkandî, *et-Tefsîru’l-Kur’ân*, s. 464; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, s. I/541

²⁶¹ Hâkka, 69/4

²⁶² M. İzzet Derveze, *et-Tefsîru’l-Hadis*, s. I/297

Çalışmanın önceki bölümlerinde belirttiğimiz gibi kıyametin ‘sayha’ (korkunç bir gürültü veya uğultu) ile başlayacağını ifade etmiştik²⁶³. İşte ‘el-Kâria’ (القارعة) kelimesi de çarpma ve çarpmadan meydana gelen korkunç sesle meydana gelen bir felaket ve musibet manalarında kıyametin habercisidir. Büyük bir felaket ile gelecek olan Kıyamet, insanların kalbini hoplatacak, neye uğradığını şaşkırtacak kadar korkunç bir ses ve gürültüyle başlayacak ve yeniden dirilişin başlangıcı olarak açıklanmaktadır. Yukarıda bahsettiğimiz ‘sayha’ ile ilgili âyetlerin haber verdiğine göre kıyamet bu aşamadan sonra başlamıştır²⁶⁴.

Kâria sûresinin ilk âyetinde karşımıza çıkan manalardan biri de kıyametin habercisi olarak ortaya çıkacak olan sestir²⁶⁵. Bu ses sonrası ortaya çıkan manzara, meleğin sûra üflemesiyle kıyametin gerçekleşmeye başladığını göstermektedir. Yine bu ses, inkâr edenlerin kalplerinde kesintisiz ve sonsuza dek taşıyacakları korku, dehşet, yılgınlık ve şaşkınlığı başlatan sestir²⁶⁶. Cenâb-ı Hak (c.c) bu durumu Müddessir sûresi onuncu âyette anlatmaktadır.

فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ فَذَلِكَ يَوْمٌ عَسِيرٌ عَلَى
(الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ) ‘Sûr’a üflendiği gün, Doğrusu o çok çetin bir gün!
Kâfirlere hiç kolay olmayan bir gün!’²⁶⁷.

Sûrenin işaret ettiği korkunun etki alanına çocukların da dahil olduğunu belirten yüce Kitab’ımız insanların, inkarcı olmaları durumunda çocukların saçlarını bir anda ağartan bir günde kendilerini korumaları gerektiğini belirtmiştir. Bu gerçeklik Müzzemmil sûresinde açıklanmıştır.

²⁶³ Kur’ân-ı Kerîm’de sûra üflenme ile kıyametin başlaması ve sayha (çılgılık, uğultu) kelimesinin geçtiği yerler için bakınız: Zümer, 39/68; Yâsîn, 36/49, 53; Sâd, 38/15; Kâf, 50/41-42

²⁶⁴ Yadsıman, Otuzuncu Cüz Tahlili, s. 375

²⁶⁵ Seâlibî, Abdurrahman b. Muhammed b. Mahluf Ebî Zeyd, (ö.875) *Cevahirü'l-Hisan fî Tefsîri'l-Kur’ân*, Thk, Abdulfettah Ebü’s-Sunneh, Dâru İhyai’t-Turasi’l-Arabî, Beyrut, 1997, V/621; Yıldırım, *İlmin ışığında Kur’ân Tefsiri*, XIII/6965; Sâbûnî, Muhammed Ali, *Kur’ân’ın Nurundan Amme Cüzü Tefsiri*, Trc. Ahmet İyibildiren, Uysal Kitapeve, 1996, Konya, s.393

²⁶⁶ Özek, Ali, *Celalaeyn Tefsirinden Tebareke ve Amme cüzü ile Nevevî Kırk Hadisi*, (derleme eser) Salah Bilici Kitapevi, İstanbul, 1967, s.64

²⁶⁷ Müddessir, 74/8,10

فَكَيْفَ تَتَّقُونَ السَّمَاءَ مُنْفَطِرٌ بِهِ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا
(إِن كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا
ederseniz, dehşetinden çocukları birden ak saçlı ihtiyarlara çevirecek o günden kandinizi nasıl koruyabilirsiniz? O günün dehşetinden gök bile çatlar. Allah'ın vâdi mutlaka gerçekleşir'²⁶⁸.

Yukarıdaki iki âyeti incelediğimizde kıyamet ve Âhiret gününün şiddetli olayları korkunç bir ses olan Kâria ile başlayacaktır. İnsanlar bu ses anında işlerinde, evlerinde, uykuda veya yolda yürürlerken, ağlarken ya da gülerken yakalanabilirler.

Süleyman Ateş, Kur'ân-ı Kerim Tefsiri adlı eserinde, Kâria sûresinin ilk üç âyetinde kulaklara çarpan, yürekleri hoplatan, insanın tasavvur edemeyeceği kadar korkunç olayın dehşetinin vurgulandığını açıklar²⁶⁹.

Müfessirler Kâria sûresinin tefsirini yaparken genel olarak ilk üç âyetin tefsirini beraber yapmışlar, ya da kısa cümle geçişleriyle maksadı genel vermek istemişlerdir. İlk üç âyetin Kâria kelimesini açıkladığını beyan eden araştırmacılar, bu kelimenin ifade ettiği mananın çerçevesinin bilimsel olarak bilinmesinin imkânsız olduğunu beyan ederler. Çünkü üçüncü âyet '*Onun ne olduğunu sana kimse bildiremez*' tarzında dile getirilmiştir. Ayetlerin ifadesinden anlaşıldığına göre, Kâria görmeden bilinemeyecek şiddetteki bir çarpma olduğu belirtilir. Bu çarpmayı bilimsel olarak, tanıdığımız müthiş çarpmalardan da öte kabul edilmesi gerekir. Yani nötronun çekirdeğe çarpması, yıldızların Black Holes'e çarpması dahi Kâria'dan hafif olaydır. Bu kelimenin üç defa tekrar edilmesi bu yüzdendir²⁷⁰.

Bayraktar Bayraklı, Yeni Bir Anlayış Işığında adlı eserinde bu âyetlerin kıyametin kopuşunu açıklayan diğer âyetleri tamamlayan âyetler grubu olduğunu açıklamıştır²⁷¹. Kıyametin kopuşunu açıklayan âyetlerin başında İbrahim sûresi 48. âyet bulunmaktadır **يَوْمَ**

²⁶⁸ Müzzemmil, 73/17, 18

²⁶⁹ Ateş, Süleyman, *Kur'ân-ı Kerim Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1988, VI/3116

²⁷⁰ Nurbaki, Haluk, *Namaz Surelerinin Yorumu*, Damla Yayınları, İstanbul, 1997, s. 196

²⁷¹ Bayraklı, Bayraktar, *Yeni Bir Anlayış Işığında Kur'ân Tefsiri*, Bayraklı Yayınları, İstanbul, 2007, XXI/312

تَبَدَّلَ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ
(الْقَهَّارِ) 'O yer başka bir yer, gökler de başka göklere dönüşür'²⁷².

Yukarıdaki âyete göre kıyametin kopuşunda bir değişim ve dönüşün bulunmaktadır. Kâinat başka bir kâinata dönüşecektir. İşte Kâria sûresinin bu âyetinde belirtilen çarpmanın, bu âni değişimi meydana getirecek çarpma olduğu anlaşılmaktadır. Bir bakıma bu değişim ve dönüşüm, bir çarpış ve vuruş neticesinde olacaktır²⁷³.

Müfessir Mehmet Vehbi de birinci âyette yüce Allah'ın (c.c) kıyametin şiddetine niçin vurgu yaptığının cevabını arar. Bu günün şiddet ve azametine işaretten maksadın insanların korkutmak olduğunu belirten müfessir, insanların vahy-i ilâhi ile kıyametin şiddetini işittiklerinde ondan bir kurtuluş ve o ânı hissetmemek için bir adalet aradıklarını, bu adaleti kendi nefsinde ve muamelelerinde tatbik etmeye çalışacaklarını açıklar²⁷⁴.

Mekkî surelerin karakteristik özelliklerine yukarıda temas etmiştik. Bu dönemde inen sûreler genelde kısa olmakla beraber, konu itibariyle Âhiret, kıyametin kopuşu, cennet ve cehennem gibi gaybî hadiselerden bahsetmeleri bilinen bir gerçekliktir. O zamanın maddeci müşriklerine etkili bir hitab etmek çok önemli idi. Kur'ân-ı Kerim onların zihinlerine kıyametin dehşetinden bahsederek, gelecekte çetin bir hesaba maruz kalacaklarını hatırlatmıştır. Bu yönüyle sûrenin muhtevası, ilk olarak o zamanın toplumunu; sonra da kıyamete kadar gelecek bütün insanları inzâr etme bakımından çok uygun düşmektedir.

Seyyit Kutub, fî Zılâli'l-Kur'ân adlı eserinde Kâria kelimesine kalpleri oynatan ve bastıran bir mana vermiştir. Sûrenin kıyamet sahnelerini en iyi tasvir eden surelerden biri olduğunu belirten Kutub, ilk âyetinin müfret bir kelime ile başlayarak tesir bakımından bomba etkisi meydana getirdiğini açıklar. Kutub, haberi ve sıfatı olmayan 'el- Kâria' (الْقَارِعَة)'nın maksadı ve ses tonuyla korkunç ve devirici bir mana ortaya çıkarmak

²⁷² İbrahim, 72/48

²⁷³ Bayraklı, a.g.e., s. 312

²⁷⁴ Vehbi, Mehmet, *Hülâsâtü'l-Beyan*, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1969, 4. Baskı, XV/6550

olduğunu söyler²⁷⁵. Celali de, insanların kıyamet anında büyük korku ve panik içersinde olmaları sebebiyle, söz konusu büyük gürültüyü tam idrak edemeyeceklerini, onun mahiyetini bilemeyeceklerini söylemiştir²⁷⁶.

Alimlerin el-Kâria'nın, (القارعة) kıyametin isimlerinden olduğu hususunda ittifak ettikleri söylenebilir. İncelediğimiz tefsir kaynaklarının aynı doğrultuda sonuçlar ulaştık. Fakat kıyamete niçin bu adın verildiği hususunda derli toplu bilgilere Râzî tefsirinde rastladık. Razî, kıyamete bu ismin (القارعة) neden verildiğini aşağıdaki gibi açıklamıştır.

Kendisinden dolayı yaratılmışların can verdiği sahya nedeniyledir. İlk sayhada akıllar zail olur. Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de yüce Allah (c.c) (وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ كِمْ VARSÂ ÇARPILIP CANSIZ YERE DÜŞER²⁷⁷. âyetiyle bu durumu açıklar. İkinci sayhada (gökte ve yerdekiler) İsrâfil (a.s.m) hariç tüm mahlukat ölür. Allah Teâla daha sonra O'nu da öldürür. Sonra tekrar diriltir. Melek tarafından sûra üçüncü kez üflenir. Böylece herkes dirilip kalkar. Bu hakikatı, Yasin sûresi 49. Âyet, (مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ) 'Onlar ancak bir sayha beklerler' ve Saffât sûresi 19. Âyet فَاِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ 'O ancak bir sahhadır, nâradır' âyetleri açıklamaktadır.

Kâinatın ulvî ve süflî kütleleri, kâinatta kıyamet hüküm sürerken birbiriyle şiddetli bir şekilde çarpışırlar. İşte bu çarpma (القرع) sebebiyle kıyamete Kâria denmiştir.

²⁷⁵ Kutub, Seyyid b. Kutub b. İbrahim Seyyid, *fî Zılâli'l-Kur'ân*, Ter. M. Emin Saraç, İ. Hakkı Şengüler, Bekir Karlığa, Hikmet Yayınları, İstanbul, 1986, XVI/335

²⁷⁶ Celâlî, Muhammed Hüseyin Hüseyini, *Evdahü'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, (30. Cüz), Müessesetü'l-Ârifî'l-Matbuât, Beyrut, 1991, s. 131

²⁷⁷ Zümer, 59/68

Kâria, dehşetiyle, çılgınlığıyla insanların kalplarını hoplatıp, çarpmasına sebep olan bir durumu tasvir eder. Bu durum, göklerin yarılmasıyla, güneş sisteminin sönmesiyle, yıldızların etrafa saçılmalarıyla, dağların parçalanması sebebiyle ve yeryüzünün dürülmesi şeklinde ortaya çıkar. Razî bu görüşü Kelbî'den almıştır.

Kıyamet, Allah düşmanlarını ilahî azap ve ibretimiz cezalarla korkutur. Kalplerini hoplatır ve ruhlarını baskı altına alır. Razî, yukarıdaki dört sebepten dolayı kıyamete Kâria adının verildiğini açıklar²⁷⁸.

Müfessir Ali Küçük, Besâiru'l-Kur'ân adlı eserinde kıyametten açık şekilde bahseden Kâria sûresinin, dikkat çekme özelliği ile müslümanları '*intibaha*' davet ettiğini ifade eder. Küçük, sûrenin başında yüce Allah, (c.c) kendi sözüne dikkat çekerek, kullarından söz konusu âyetlerin ihtiva ettiği manaları, kendilerinin söz ve manalarına benzetmemeleri konusunda insanları uyardığını belirtir.

Kurtubî de Kâria kelimesi üzerinde çok fazla ayrıntıya girmeden bu kelimeyi, 'zamanın zorlu ve sıkıntılı musibetlerinden her birisine verilen bir isimdir' şeklinde açıklamıştır²⁷⁹.

Müfessir Sa'dî, Tefsîr-i Sâ'dî diye bilinen eserinde el-Kâria kelimesinin kıyametin isimlerinden biri olduğunu belirtmiş, ona bu ismin verilme sebebi olarak da insanların kapısının ansızın çalınmasıyla ortaya çıkacak olan dehşet ve şaşkınlık durumundan kaynaklandığını belirtmiştir²⁸⁰.

Mesajında korkutma anlamı bulunan Kur'ân âyetlerine *Kavâri'ul-Kur'ân* denmesinin nedeni, Kâria kelimesinin yukarıda açıklamaya çalıştığımız anlamları sebebiyledir²⁸¹

Özetle kıyamet senaryosunun çizildiği sûrenin ilk âyetinde kullanılan Kâria kelimesi, ses tonu itibarıyla anlattığı kıyamet konusunu zihinlerde canlandırmakta ve kulakları

²⁷⁸ Razî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXIII/360,361

²⁷⁹ Kurtubî, *el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'ân*, IVXX/300

²⁸⁰ Sâdî, Abdurrahman b. Nâsır, *Teysîru'l-Kerîmu'r-Rahman fî Tefsîr'i Kelâmi'l-Mennan*, Çev. M. Beşir Eryarsay, *Tefsîr-i Sâdî*, Guraba Yayınları, İstanbul, 2006, V/592

²⁸¹ Okuyan, Mehmet, *Kısa Sûrelerin Tefsîri*, Düşün Yayıncılık, İstanbul, 2002, I. Cilt, s. 425

çınlatmaktadır. İnsanların zihinlerine kıyamet hadisesinin gerçekliğini, ciddiyetini, katiyyetini ve istikrarını yerleştirmektedir. Kelimenin çıkardığı ses, insanların şuurunu gideren ani gelen inen bir şamar sesini andırmaktadır.

2.4.2 İkinci Âyet: (مَالِقَارَعَة ؟)

Sûrenin ilk üç âyetinin kıyamet gününün dehşetine vurgu yaparak başladığını belirtmiştik. Bu doğrultuda ikinci âyete nazar edildiğinde ekser müfessirlerin birinci âyetin, kıyametin dehşetini tasvir sadedinde ortaya attığı korkunç sesin ardından, söz konusu patlamanın ne olduğu hususunda bir soru cümlesiyle devam ettiğini vurgulamışlar. Bundan maksadın, manayı kuvvetlendirmek ve anlatılan konunun şiddetini tüm yönleriyle insanlara hissettirmek olduğu belirtilmiştir. İkinci âyete ayrıntılı bakacak olursak:

Nahiv ilmi çerçevesinde bakıldığında âyetin başındaki (م) edatının fonksiyonları ile ilgili sekiz değişik kullanım karşımıza çıkmaktadır. Bu kullanımlardan biri de el-istifhamiyyetu (اِلِستفهامية) yani ‘soru edatı’ olarak kullanılan (م)’ dir²⁸². (م) edatı herhangi bir şeyin mahiyetini ve hakikatını sormak içindir²⁸³. (مَالِقَارَعَة ؟) ‘yanındaki nedir’?, (لِمَ فَعَلْتَ) ‘niçin yaptın’ gibi.

Elmalılı’ya göre ilk üç âyette Kâria kelimesinin zamirle değil de bizzat kelimenin ard arda üç defa tekrar edilmesi, mevcut olan korkutmayı takrîr (desteklemek) içindir. Yani buradaki ma (م) edatı soru sormaktan ziyade ‘O ne dehşetli Kâria’dır! mealinde korkutmak için olduğu açıktır. Elmalılı, ikinci âyete herhangi bir fiil takdir etmeden birinci âyet olan el-Karia’nın (مَالِقَارَعَة) mübteda; ikinci âyet olan me’l-Kâria’nın (مَالِقَارَعَة) ise mübteda ve haber görevinde, birinci âyetin haberi olarak değerlendirilmesinin uygun olacağını ifade eder. Bu durumda ‘size Kâria gelecektir’ manasının anlaşıldığını beyan eder.

²⁸² Topaloğlu, Bekir, *Sarf Nahiv Kitabı*, s.250

²⁸³ Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, IX/61

Bununla beraber burada sakındırma ve korkutma, sözün içeriğinden anlaşılması gerektiği vurgulanmıştır²⁸⁴.

Ebû Hayyan da ikinci âyetin, birinci âyetteki el-Karia'nın (القارعة) anlamını hacimce büyüttüğünü, dolayısıyla tesir gücünü arttırdığını beyan eder. Âyet bu manasıyla insanların hayret ve şaşkınlık içerisinde kaldıklarını vurgular²⁸⁵. Kurtubî de aynı görüştedir²⁸⁶. Said Havva da bu doğrultuda fikir beyan etmiştir.²⁸⁷ Mehmed Vehbi de bu âyetteki soru edatını, 'kıyametin azamet ve dehşetine işaret için ibhâma delalat eden bir soru edatının (إستفهامية) (ماء) vârid olmasıyla beraber, zamir mevkiinde ism-zahir olarak Kâria lafı tekrar zikrolunmuştur' şeklinde bu âyeti tefsir etmiştir²⁸⁸. Razî de bu âyetin tefsirini yaparken, el Hâkka sûresindeki 'el-Hâkkatu me'l-Hâkka' âyetiyle kıyaslayarak, aynı üslupla her iki âyetin kıyamete nazara vermek suretiyle alabildiğine mübalağa anlamı yüklenerek kuvvetli anlam ortaya konduğunu açıklamıştır²⁸⁹. Ali Küçük ise birinci âyetin, bomba etkisi yapan yalın bir kelime ile başlayarak bu kelimenin tek başına, korkunç bir anlam ortaya koyduğunu açıkladıktan sonra, ikinci âyetteki 'nedir o Kâria' (مالقارعة) şeklindeki soru cümlesinin ardından, muhatapların merak ve korkusunun arttığını, verilecek cevabın sabırsızlıkla ve merakla beklendiğini aktarmıştır²⁹⁰. Semîn el-Halebî ise bu âyeti Vâkıa suresi 27.

Âyette

geçen,

(وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ) 'Ashab-ı Yemin ki ne Ashab-ı Yemin! Ne mutludur onlar!²⁹¹ mealindeki âyette kullanılan üslup ile açıklamıştır. Bu ayette tahzir olduğunu belirten müfessir, kelimenin nasb veya ref okunmasının anlamını değiştirmeyeceğini belirterek, 'sakının kendinizi Karia var, öyle bir Kâria'dır ki görmeyince aklî yeteneğinizle onu bilemezsiniz' anlamının ortaya çıktığını beyan etmiştir²⁹².

²⁸⁴ Yazır, a.g.e., 61; Okuyan, *Kısa Sûrelerin Tefsîri*, I/425

²⁸⁵ Ebû Hayyân El Endelüsî, *el-Bahru'l-Muhît fi't-Tefsîr*, VIII/503

²⁸⁶ Kurtubî, *el-Camu li Ahkâmi'l-Kur'ân*, IVXX/300

²⁸⁷ Havva, *el-Esas fi't-Tefsîr*, XVI/343

²⁸⁸ Vehbi, *Hülâsatü'l-Beyân*, XV/31

²⁸⁹ Razî, *Mefatihü'l-Gayb*, XXIII/360

²⁹⁰ Küçük, *Besâiru'l-Kur'ân*, XX/175

²⁹¹ Vâkıa, 56/27

²⁹² Semîn el-Halebî, Ebu'l-Abbâs Şihabüddin Ahmed b. Yusuf b. İbrahim (Abdiddaim) (ö.h.756), *ed-Durru'l-Mesun fi Ulûmi'l-Kitabi'l-Meknun*, thk. Ahmed Muhammed Harrat, Daru'l-Kalem, Dimeşk, ths, XI/93

Şirazî de, ‘Camiu’l-Beyan fî Tefsîri’l-Kur’ân’ adlı eserinde âyetteki soru edatının Kâria’nın ne olduğunu ve hangi şeyin Kâria olduğunu açıklama sadedinde geldiğini belirterek, aynı üslubun el-Hâkka suresinde kullanıldığını belirtir²⁹³. Tabersî, bu âyeti Şirazi ile aynı çizgide tefsir etmiştir²⁹⁴.

Bayraktar Bayraklı ise yüce Allah’ın (c.c) ikinci âyette el-Kâria kelimesine kendi anlamı dışında Rabbça bir anlam yüklendiğini beyan eder. Araplar bu kelimenin ‘vuruş, çarpış, kapıyı çalma, vurma’ anlamını bildiklerini belirten Bayraklı, yüce Allah’ın (c.c) bu kelimeye bilinen anlamın ötesinde kıyametin kopuşunu, bu kopuş anındaki çarpmayı ve vuruşu ilave ettiğini açıklamıştır. Müfessir, bu durumu (kıyametin kopuş ve çarpma keyfiyeti) kimsenin bilemediğinden dolayı, buradaki sorunun herkese açık olarak sorulduğunu beyan etmektedir²⁹⁵.

Özet olarak ikinci âyetteki soru edatı, Kâria’nın şiddetini kalplerde, şiddetli bir şekilde hissedilmesini sağlayarak insanlarda bu günün önemi için farkındalık ortaya koymaktır.

2.4.3 . Üçüncü âyet: (وما ادراك ما القارعة)

Burada kullanılan ‘edra’ (ادري) fiili ‘bildirmek’ manasına kullanılmıştır²⁹⁶. Kur’ân-ı Kerîm’de ve ‘mâ edrake’ (ما ادراك) sözünün zikredildiği her yerde onun peşinden açıklaması yapılmıştır²⁹⁷. Bu sûrenin onuncu âyetini açıklayan onbirinci ayeti de böyledir. (وما ادريك ما هية) ‘O uçurumun ne olduğunu bilir misin?’²⁹⁸ âyetini son âyet

²⁹³ Şirazî, Muhammed b. Abdurrahman b. Muhammed b. Abdullah eş-Şafî, *Câmiu’l-Beyan fî Tefsîri’l-Kur’ân*, Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, , (ö.905h.) thk. Abdurrahman Handavî, Beyrut, 2004, IV/524

²⁹⁴ Tabersî, *Mecmeu’l-Beyan fî Tefsîri’l-Kur’ân*, XX/426

²⁹⁵ Bayraklı, *Yeni Bir Anlayış Işığında Kur’ân Tefsîri*, XXI/12

²⁹⁶ Fîrûzâbâdî, *el-Kamusu’l-Muhit*, DRY. md., s541

²⁹⁷ Isfehânî, *el-Müfredat*, DRY. Md., s.381

²⁹⁸ Kâria, 101/10

(ما ادراك) ²⁹⁹ 'O kızgın bir ateştir'. Görüldüğü gibi ve (نار حامية) ifadesinden hemen sonra açıklama gelmiştir. Böyle bir kullanım Kadir sûresinde da karşımıza çıkmaktadır. (وما ادراك ما ليلة القدر) 'Bilir misin nedir Kadir gecesi?'³⁰⁰, âyetininden sonra (ليلة القدر خيرٌ من ألف شهر) 'Kadir gecesi bin aydan daha hayırlıdır'³⁰¹ şeklinde gelen âyet bir önceki âyeti açıklamıştır³⁰². İşte, 've ma edrake' (وما ادريك) sözünün geçtiği yerlerdeki açıklama, Kâria sûresinin üçüncü âyetinde de karşımız açılır. (وما ادرايك ما القارعة) 'Felaket kapısını sana bildirecek olanı sana bildiren nedir ?'³⁰³ âyetinden sonra bu gün ile ilgili devam eden âyetlerde açıklamalarda bulunulmuştur.

Razî bu âyeti tefsir ederken yaptığı izah şöyledir: Sen onun künhünü bilemezsin. Çünkü o, şiddet açısından herhangi bir ferdin, vehminin ve zannının yetişemeyeceği bir noktadadır. Sen onu her ne türlü takdir edersen et, bilesin ki, o senin takdirinden daha büyüktür. Buna göre sanki dünyanın bela ve musibetleri, bu Kâria'nın yanında sanki bir Kâria değildir. Dünyanın ateşi de, ahiretin ateşi yanında ateş değildir. İşte bu yüzden Cenab-Hak, bu sûrenin sonunda, dünya ateşinin, ahiretinkinin yanında ateş olamadığına dikkat çekmek için, (نار حامية) 'harareti çetin bir ateş'³⁰⁴ buyurmuştur. Bu özelliği ile sûrenin başı ve sonu arasında münâsebât bulunmaktadır³⁰⁵.

Kurtubî bu âyetin, kıyametin büyüklük ve öneminin anlatılması için soru mahiyetinde gelen bir âyet olduğunu ifa eder³⁰⁶. Ebusuûd ise büyük hâdisenin ne olduğunun bilinemediğinden dolayı kimseye anlatılamayacağını savunur³⁰⁷. Hakkı Yılmaz ise sûredeki

²⁹⁹ Kâria, 101/11

³⁰⁰ Kadir, 97/2

³⁰¹ Kadir, 97/3

³⁰² Sünbâvî, Ebu Abdullah Muhammed b. Muhammed b. Ahmed Emîrî'l-Kebîr, (ö.1232) *Tefsîru Sûreti'l-Kadr*, Thk.Ahmed Ezher, Merkezî'd-Dirâseti'l-Kur'âniyye er- Rabitati'l-Muhammediye li'l-Ulema, Rabat, 2010, s.83

³⁰³ Kâria, 101/3

³⁰⁴ Kâria, 101/11

³⁰⁵ Razî, *Mefatihü'l-Gayb*, XXIII/361

³⁰⁶ Kurtubî, a.g.e., IVXX/300

³⁰⁷ Baküvî, Muhammed Kerim, *Keşfü'l-Hakâyık an Nûketi'l-Âyât ve'd-Dekâyık*, Çev. Ahmet Dolunay, *Gerçeğin Doğuşu Alevî Kur'an Tefsîr'i*, Merkür Yayınları, İstanbul, 2000, II/1223; Ebssuûd, *İrşâd-ı Akıl Selîm*, XII/5843

bu âyetin, kıyametin dehşetine dikkat çekilen üçüncü âyet olduğunu belirterek, tedbirli olunması maksadıyla bu günün önemine işaret ettiğini savunur.³⁰⁸

Seyyid Kutub, ‘*Felaket kapısını sana bildirecek olanı sana bildiren nedir?*’³⁰⁹ âyetini açıklarken kıyamet hadisesinin, insanların idrak seviyesinin üstünde bir hadise olduğundan onun mahiyetini anlayamayacaklarını izah etmiştir. Bu yüzden ardından gelen âyetlerin, onun mahiyetini değil de, ne olacağını haber verdiğini belirtmiştir³¹⁰. Ali Küçük de Seyyid Kutub ile aynı görüştedir³¹¹.

Buradaki hitabın Hz. Muhammed’e (s.a.v) olduğunu savunan müfessir Semerkandî ise, dehşetli günün büyüklüğünü yüce Allah (c.c) kendisine bildirmemesi durumunda Hz. Muhammed’in (s.a.v) bilemeyeceğini açıklar. Müfessir ardından, bu büyük günün tasvirini yapar. O gün insanlar bölük bölük çıplak ve yalın ayak olacağını beyan eder. Kadınlar ve erkeklerin karışacaklarını, herkesin işinin başından aşır meşguliyetlerinin artacağını haber verir³¹². Tabersi de aynı görüşü savunur. Müfessir, Yüce Allah’ın (c.c) Efendimiz’e (s.a.v) hitab ederek, ‘Ya Muhammed (s.a.v) sen bu işin (kıyametin) hakikatını bilemezsin. Tafsîli olarak onun vasıflarına ve künhüne haiz olamazsın. Ben sana onun mahiyetini icmalî olarak aktarıyorum’ şeklindeki açıklamasını eserinde dile getirmiştir³¹³.

Bayraktar Bayraklı ise bu âyetteki hitabın birinci derecede Hz. Muhammed’e (s.a.v) ardından da Müslümanlara olduğunu söyler. Yüce Allah’ın (c.c) kavramlara yeni anlamlar yüklediğini ifade eden Bayraklı, insanları şok eden bu sorunun cevabını, yine takip eden âyetlerde kendisinin verdiğini belirtir³¹⁴.

³⁰⁸ Yılmaz, *Tebyînu’l-Kur’ân İşte Kur’ân*, I/592

³⁰⁹ Kâria, 101/3

³¹⁰ Kutub, *fî Zilali’l-Kur’ân*, XVI/335; İbn-i Kesir, *Tefsîri’l-Kur’ân’il-Azîm*, I/541

³¹¹ Küçük, Ali, *Besâiru’l-Kur’ân*, XX/176

³¹² Semerkandî, *Tefsîru’l-Kur’ân*, VI/464

³¹³ Tabersî, *Mecmeu’l-Beyan fî Tefsîri’l-Kur’ân*, XX/428

³¹⁴ Bayraklı, *Yeni Bir Anlayış Işığında Kur’ân Tefsîri*, XXI/312

Yadsıman, yukarıdaki iki müfessirin aksine (Semerkandî ve Tabersî) korkunç felaket diye tanımlanan kıyamet hadisesinin mahiyetini, vahyin öğrettiği insanların bilebileceğini, aksi takdirde bu hadisenin hayallerin ötesinde bir büyüklük ve dehşette olacağını açıklar³¹⁵.

Özet olarak ilk üç âyet, '*Kâria, Nedir o Kâria? Kâria'yı o kapıları döven dehşetiyle kalplere çarpan o kıyamet felaketini sen nereden bileceksin ki?*'³¹⁶, kıyametin iç yüzünün tam olarak bilinemeyeceğinden dolayı, mahiyetinin insanların ilmi dairesi dışında olduğunu anlatır. Yani bu olay bizlere, fiilen görülmedikçe onun şiddet ve dehşetinin hiç kimse tarafından, hatta Hz. Muhammed (s.a.v) tarafından bile bilinemeyeceği hakikatini hatırlatır. İşte bu korku arda arda ilk üç âyette te'kid ve takviye edilmiştir³¹⁷. Yine bu âyetler gerek üslup gerekse anlam bakımından kıyamet olayının büyüklüğünü ve şiddetini ifade ettiği gibi kıyametin ne zaman meydana geleceğinin bilinemeyeceğini de göstermektedir³¹⁸.

2.4.4 Dördüncü Âyet: (يوم يكون الناس كالفراش المبثوث)

'Ogün insanlar uçuşan kelebekler gibi şuraya buraya fırlatılırlar'³¹⁹.

Kâria sûresinin bu âyeti, Âhiret gününde kurulup yüce mahkemeye çağırarak olan Sûr'un ilk sesinin ruhlarda uyandıracak korkuyu tasvir etmektedir. O davet borusunun sesi işitildiğinde insanlar birbirini eze eze, etrafa saçılarak, bazıları da baygınlık geçirerek mahkeme alanına koşarlar. Bu yönüyle kıyamet anında insanların durumunu tasvir eden bir kıyamet manzarası ortaya çıkmıştır. Bu ayetin son kısmında kıyamet anında insanların durumunu resmeden açıklayıcı bilgiler sunmaya çalışacağız.

Kur'ân-ı Kerîm'de zaman zarfı olan 'yevme, yevmeizin' kelimeleriyle oluşup kıyameti tasvir eden ayetlerin sayısı dörtyüze yaklaşır. Bunların yetmişi 'yevm'ül-Kıyame' şeklindedir³²⁰. Bu sûrede geçen (يوم) kelimesi kıyamet ve Âhiret halleri için kullanılmıştır.

³¹⁵ Yadsıman, 30. Cüz Tahlili, s.375

³¹⁶ Kâria, 101/1,2,3

³¹⁷ Aydüz, Davut, Kısa Sûrelerin Tefsîr'i, s. 119

³¹⁸ Heyet, Kur'ân Yolu, TDİBY, V/675

³¹⁹ Kâria, 101/4

Keşşaf sahibi, âyetin başındaki (يوم) kelimesi ile ilgili olarak, el-Kâria kelimesinin kendine delalet ettiği görüşündedir. Bu duruma göre kelimenin (يوم), mukadder bir ifade ile mansup olduğunu açıklayan Zemahşerî, takdir neticesinde mananın, '*Kâria, insanların şöyle şöyle olduğu günde çarpar vurur*' şeklinde anlaşıldığını belirtmiştir³²¹. Elmalılı da burada kullanılan 'yevm' (يوم) kelimesinin başında mukadder bir fiil olarak, (أذكر) 'hatırla' şeklinde bir fiil bulunduğunu belirterek, bu durumdan dolayı kelimenin mansub olduğunu beyan eder. Ukberî de aynı görüştedir³²² Elmalılı aynı zamanda (يوم) ifadesi ile anlatılmak istenenin, uzun bir zaman olduğunu belirtir³²³.

Yüce Rabb'imiz (c.c) bu âyetle diriltme vaktinde insanları yayılmış pervanelere benzetmiştir. Bir başka âyetle ise dirilme zamanında insanların durumunu dağılan çekirgelere benzetmiştir. Bu manzara Kamer sûresi yedinci âyetle tasvir edilmiştir. (خُشَعَا أَبْصَارُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُنْتَشِرٌ) '*Gözleri korkudan önlerine eğildikçe eğilmiş, dehşet içinde mezarlarından çıkar, yayılmış çekirgeler gibi her tarafı dalga dalga kaplarlar*'³²⁴ İnsanların çekirgeye benzetilmelerinin bir sebebi, o günün doğası gereği, çokluk ve hareketliliklerdir. Kâria sûresinin bu âyetinde insanların yayılmış pervanelere benzetilmelerinin sebebi ise, bu canlıların hareket yönlerinin farklılığıdır. Çünkü insanlar diriltildikleri zaman korkuya kapılıp her biri, birinden farklı yönlere giderler. Bu durum uçtuklarında, tek tarafa gitmeyen, çeşitli yönlere yönelen pervaneler gibidirler³²⁵. Elmalılı, insanların kıyamet günündeki vaziyetlerini, yukarıda meâlini

³²⁰ Abdülbaki, *el-Mu'cemü'l-Müfehres li-elfaz'i-Kur'âni'l-Kerîm*, s. 941-947

³²¹ Zemahşerî, Ebü'l-Kasım Cârullah Mahmud b. Ömer b. Muhammed, (538/1144), *el-Keşşaf an Hakaiki't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvil fî Vücûhi't-Te'vîl*, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, t.y, IV/230; Beydavî, Ebu Said Nasırüddin Abdullah b. Ömer, b. Muhammed, *Envârü't-Tenzîl, ve Esrarü't-Te'vîl*, Ter. Abdülvehhab Öztürk, Beydavî Tefsîri, Kahraman Yayınları, İstanbul, 2011, V/554

³²² Ukberî, Beka Mühibbüddin Abdullah b. Hüseyin b. Abdullah (ö.616h.) *İ'râbü'l-Kur'ân*, Thk. Ali Muhammed Cebâvî, Darü'l-Cîl, Beyrut, 1987, II/1301

³²³ Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, IX/60; Bu konu ile ilgili çalışmamızı (dilbilgisi) Sûrenin Dil Açısından Tahlili kısmında genişçe yapmıştık. Oraya müracaat edilebilir.

³²⁴ Kamer, 54/7

³²⁵ Bursevî, İsmail Hakkı, (ö.1725m) *Rûhü'l-Beyan Tefsîri*, Trc. Abdullah Öz, Ali Rıza Temel, Cüneyt Kökçe, Halil Sevimli, Harun Ünal, Hasan H. Tunçbilek, *Muhtasar Rûhü'l-Beyan Tefsîri*, Damla yayınları, İstanbul, 1996, XX/154; Döndüren, Hamdi, *İnsanlığa Son Çağrı Kur'ân-ı Kerîm*, Yeni Şafak Gazetesi Baskı Merkezi, İstanbul, 2003, II/969

verdiğimiz iki âyetin tasviri ile açıklamıştır. Bursevî de aynı görüşü savunmaktadır. Elmalılı, bu âyetin tefsirini yaparken biraz daha ayrıntıya girmiş, pervanelerin heyecan anında hepsi tek bir yöne değil de her biri çeşitli yönlere dönerek dağıldıklarını, çekirgelerin ise yayılma durumlarında aynı köşeye sığışarak üst üste, dalgalar halinde hareket ettiklerini beyan etmiştir. Buna göre serilmiş pervaneler, diriliş zamanında çeşitli insanların farklı yönlere fırlayıp yayıldıkları vaziyeti; yayılmış çekirgeler ise insanların topluca aynı yöne sevk edilişlerini tasvir etmektedir³²⁶ Allah Teâlâ (c.c) bu durumu Kehf sûresinde tasvir eder.)

وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ وَنَفِخَ فِي الصُّورِ

(فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا) O gün, yani kıyamet günü onlar deniz dalgaları gibi birbirine çarparak dalgalanırlar³²⁷, Sâbûnî de Elmalılı Yazır ile aynı görüşü savunur³²⁸. Ali Küçük, âyette çerçevesi çizilen tasvirin, kıyametin dehşetini yaşayan insanların baş başa kaldıkları acziyetlerini ve çaresizliklerini teşbih suretinde anlattığını ifade eder³²⁹. Hakkı Yılmaz, âyetin işaret ettiği manaya göre, kıyamet hadisesinin insanlar tarafından mahiyetinin tam olarak anlaşılamadığından, Cenâb-Hakk'ın (c.c) o gün nelerin olacağını haber verdiğini söyler³³⁰. Bayraktar Bayraklı ise tasviri yapılan kıyamet ortamında, yerçekimi kuvvetinin olmaması nedeniyle insanların çekirge ve pervaneler şeklinde sağa-sola uçuşacaklarını beyan eder³³¹. Semerkandî ise insanların durumunu karınca sürülerine benzeterek, o dehşet anında insanların sağa-sola hareket ederek bir yerde toplanacaklarını söyler³³². Seyyid Kutub ise, bu âyetteki hitabı işiten kişilerin, yeryüzünde her şeyin rüzgar gibi uçup dağıldığı fikrine kapılacaklarını belirtir³³³. Fennî tefsir sahasında eserler ortaya koyan müfessirlerden Zağlûl en-Neccar ise, 'feraş' (كالفراش) kelimesinin işaret ettiği keleklerle ilgili ayrıntılı denilebilecek ölçüde bilgiler vererek, dirilme anında insanların vaziyetinin keleklerle anlatılmasının çok uygun düştüğünü açıklar³³⁴.

³²⁶ Yazır, a.g.e., s.63

³²⁷ Kehf, 18/99

³²⁸ Sâbûnî, Muhammed Ali, *Safvetü't-Tefasîr Tefsîru li'l-Kur'ân'il-Kerîm*, Dâr'u'l-Fikr, Beyrut, 1996, III/568

³²⁹ Küçük, *Besâiru'l-Kur'ân*, XX/179; Vehbi, *Hülâsatü'l-Beyân*, XV/3;

³³⁰ Yılmaz, *Tebyînu'l-Kur'ân İste Kur'ân*, I/592; Ebssuûd, *İrşâdu Akl's-Selîm*, XII/5843

³³¹ Bayraklı, *Yeni Bir Anlayış Işığında Kur'ân Tefsîr'i*, XXI/312

³³² Semerkandî, *Tefsîru'l-Kur'ân*, VI/465

³³³ Kutub, *fî Zılali'l-Kur'ân*, XVI/335

³³⁴ En-Neccar, Zağlûl, *Tefsîru'l-Ayâtî'l-Kevniyye fî'l-Kur'ânî'l-Kerîm*, Mektebetü's-Şurûke Devliyye, Kahire, 2008, c.4, s. 560-565

Dördüncü âyette geçen iki kelimenin (أَفْرَاش، المَبْثُوث) kullanımı dikkat çekmektedir. ‘Ferâş ve Meksûs’ kelimeleri bu âyette özellikle seçilmiştir. ‘Ferâş’, ‘ferâşenin’ çoğuludur. Geceleri ışık ve ateş etrafında çırpınıp uçarak kendisini şule içine atan, Farsça’da olduğu gibi dilimize de pervane diye geçmiş küçük kelebeklere denir. Bu canlılara, şuleye çarptıktan sonra kanatlarını yayıp döşendiği için ferâşe denilmiştir. Bir vapurun çarkına pervane dememizin sebebi, sürekli kanatlarıyla çırpınarak dönme durumundan dolayıdır. Şeyh Sadî, feryadı ile meşhur olmuş bülbüle aşkı öğretmek için;

Ey Mürgi sehar aşk zipervane biyamuz

Kân sühterra can şüd-ü âvâz neyâmed.

‘Ey seher kuşu! Aşkı **pervane**’den öğren. Zira o yanmış kederlinin canı gitti de sesi çıkmadı. Yani sen de onun gibi can ver de feryad edip durma’. Yine Mevlîd-i Şerif’te Süleyman Efendi’nin ‘Bir acep nur kim güneş pervanesi’ mısrası da pervane kelimesinin kullanıldığı yerlerinden biridir. Fakat görülüyor ki bu âyette, ‘ferâş-i meksûs’ (كَالْفَرَّاشِ) diye ifade edilen pervanelerin tasviri, övülecek ve gıpta edilecek bir hadise olarak değil, Kâria’nın dehşetini ve felaketin büyüklüğünü anlatması sebebiyle, kendisinden son derece sakınılması gereken bir durum olarak tasvir edilmektedir. Burada ateşe tapanların akıbetine bir işaret de olabilir. Yalnız ateşperestleri değil; iyi ve kötü bütün insanları saracak, gerek hak, gerekse batıl yolda can verip yere serilen herkesin, bu sûrede tasvir edilen manzaraya hazırlıklı olmaları gerekmektedir³³⁵.

İmam Kurtubî bu âyeti tefsir ederken, âyette geçen ‘ferâş’ (الْفَرَّاشُ) kelimesi üzerinde durmuş, bu kelimeyi Müslim’in Sahih’inde Cabir’den (r.a) rivayetle bir hadis-i şerif ile açıklamıştır³³⁶. ‘Rasûlullah (s.a.v) buyurdu ki: Benim durumumla sizin durumunuz, bir ateş yakıp da çekirgelerin, kelekelerin (ferâş) içine düştüğü, kendisi de onları düşmesin diye önlemeye çalıştığı bir kimsenin durumuna benzer. Ben sizlerin ateşe düşmemesi için

³³⁵Yazır, a.g.e., s. 62

³³⁶ Kurtubî, a.g.e., IVXX/301

*bellerinizden yakalayıp (çekmeye ve ateşe) düşmenizi önlemeye çalışıyorum, siz ise benim elimden kurtulup kaçıyorsunuz*³³⁷. Begavî de burada belirtilen ‘ferâş’ adı verilen kelimeye ‘gavga’ adı verilen bir canlıdan bahseder³³⁸.

Razî’nin belirttiğine göre bu âyetteki ‘pervane’ benzetmesinin nedeni, Hz. Peygamber’in (s.a.v) şu hadisidir³³⁹. ‘İnsanlar ya bilgidir ya da öğrencidir. Diğerleri ise sefildirler’³⁴⁰. Bu riyayetteki bilgilere uygun olarak, insanların çoğunluğu âhirette böyle olacak, adeta pervane veya yayılmış çekirgeler gibi sağa sola savrulacaklardır³⁴¹.

Kur’an’ı Kerîm’de Kıyamet’in fiilen kopması meleğin sur’a üflemesiyle başladığı belirtilir. Yani Kıyamet saatinin gelip çatması sûr’a üflendiğinin işaretidir. Bunun için ortaya çıkan ses, dünya hayatının bittiğini göstermesinin yanında Âhiret hayatının başladığını ilan eder. Genellikle ‘üflemeye yarayan boynuz benzer bir boru’³⁴² şeklinde tarif edilen sur ile ilgili sahih bilgiler bulunmamaktadır³⁴³. Kur’ân-ı Kerîm’de sûr kelimesiyle yakından ilgili ‘sayha’ kelimesi de kullanılmaktadır. Kullanıldığı yere göre anlam yüklenen bu kelime iki yerde karşımıza çıkar.

Birincisi: Sayha kelimesi Cebrâil (a.s.m) dünyadaki azap sayhası, yani azap çılgılığı anlamında kullanılmıştır. Hûd sûresi 67 ve 94. âyetlerinde bu şekilde bir anlam karşımıza çıkar³⁴⁴.

وَآخِذْ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ (جَاثِمِينَ) ‘Zulmedenleri ise (Salih kavmi) o korkunç ses tutuverdi de diyarlarından

³³⁷ Müslim, Kitâbü’l-Fedâil, 6; *Müsned*, III,361, 392; Tayalîsî, *Müsned*, I, 246; Bu hususta Ebu Hureyre’den gelen diğer benzer rivayetler için bakınız; Tirmizî, el-Emsâl, VI, 154; Taberânî, *Evsât*, III, 318

³³⁸ Begavî, Ebu Muhammed Muhyissünneh Hüseyin b. Mesud, (ö.516h.) *Tefsîrü’l-Begavî*, Thk. Halid Abdurrahman Âk, Dârü’l-Ma’rife, Beyrut, 1987, VIII/513

³³⁹ Razî, *Mefatihu’l-Gayb*, XXIII/362

³⁴⁰ Dârimî, *Mukaddime*, 32

³⁴¹ Okuyan, *Kısa Sûrelerin Tefsîri*, I/426

³⁴² Ebu Dâvud, *Sünnet* 24; Tirmizî, *Kıyamet* 9

³⁴³ Topaloğlu, ‘*Kıyamet*’ md., TDV İslam Ansiklopedisi, 25/518

³⁴⁴ Mukatil b. Süleyman, *el-Eşbâh ve’n-Nezâir*, s.254

(وَأَخَذَتِ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ فَأَصْبَحُوا فِي ³⁴⁵ . *çökekaldılar*)

(دِيَارِهِمْ جَاثِمِينَ) ‘Zulmedenleri ise (Şu’ayb) kavmi) o korkunç ses bastırırverdi de diyarlarından çökekaldılar³⁴⁶.

İkincisi: Sayha, İsrâfîl (a.s.m) ilk nefhası anlamında kullanılmıştır. Bu şekilde bir kullanım Yâsin ve Kâf sûrelerinde kullanılmıştır.

إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا (مُخَضَّرُونَ) ‘Bütün olay bir çağrıdan ibaret! İşte hepsi duruşma için toplanmışlar³⁴⁷.

(يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذَلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ) ‘Bütün insanların o sayhayı kesin ve gerçek olarak işitecekleri güne kulak ver. İşte o gün mezarlarından kalkış günüdür³⁴⁸.

Sûr kelimesi Kur’ân-ı Kerîm’de 10 değişik âyette kullanımı göze çarpmaktadır. Aynı manaya gelen ‘nâkûr’³⁴⁹ kelimesinin kullanılış biçimine ve muhtevalarına bakılırsa söz konusu üfleminin iki kez olacağı anlaşılmaktadır. Bu âyetlere göre, birinci üflemede yerkürenin bağlı olduğu kozmik sistemin (dengesinin) bozulması, ikinci üflemede ise kabirlerden çıkan insanların hesap vermek üzere harekete geçmesi manaları anlaşılmaktadır.

Birinci nefha sırasında insanların durumu ile ilgili çok fazla ayrıntı yoktur. İkinci üflemeyle ilgili Kur’an’da epeyce tasvirler yapılmıştır. Buradan hareketle birinci nefhada:

Yeryüzü şiddetli bir şekilde sallanmaya başlayacak. Korkunç sesler eşliğinde büyük bir zelzele ile baş başa kalınacaktır. İnsanların kalplerinde büyük korkular zuhur edecektir. Kur’an bu halleri ‘fez’a’ hali şeklinde beyan etmiştir. Kur’an bu olayı şu ayetlerle ifade etmektedir.

³⁴⁵ Hûd, 11/67

³⁴⁶ Hûd, 11/94

³⁴⁷ Yâsin, 36/53

³⁴⁸ Kâf, 50/42

³⁴⁹ Bkz. Müddesir 74/8

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا هُمْ بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ)
‘Ey İnsanlar Rabbinize gelmekten sakının.

Gerçekten kıyamet saatinin depremi müthiş bir olaydır. Onu göreceğiniz gün... çocuğunu emziren kadın dehşetten çocuğunu unutup terk eder. Hamile olan her kadın çocuğunu düşürür. İnsanları sarhoş olmuş görürsün. Hâlbuki onla gerçekten sarhoş değildirler. Fakat Allah'ın azabı pek çetindir’³⁵⁰

Bu ayetlerde yeryüzünde meydana gelecek sarsıntılardan bahsedildikten sonra insanların büyük bir korkuya kapılacakları, emzikli kadınların çocuklarını unutacakları, hamile olan kadınların ise erken doğumla hamlini vâz edecekleri belirtilerek o günün dehşetine vurgu yapılmıştır.

Kur'an'ın tamamı incelendiğinde Kıyamet ile ilgili tasvirlerin çeşitliliğini görürüz. Kıyamet anında insanların gösterdikleri davranışlar, onların itikadî ve dini yaşayış keyfiyetlerine göre farklılık arz ettiği göze çarpar. İnanmayan bir kişinin, o korkunç ses ile aniden başlayan Kıyamet saatindeki davranış biçimleri ile mü'min kişilerin göstereceği tepkiler birbirinden farklı olarak tasvir edilmiştir. Aynı zamanda müttakiler için ayrı bir tasvir söz konusu iken, itaatsiz, fîsk içindeki mü'minler için de farklı tasvirler söz konusudur.³⁵¹ Aşağıda verilen ayet bu konuya açıklık getirmektedir.

يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَى نُصُبٍ
(يُوفِضُونَ) ‘O gün onlar kabirlerinden çıkıp sür’atle bir hedefe varmak istercesine koşarlar’³⁵².

³⁵⁰ Bkz. Hac, 22/1-2; ayrıca bkz. 99/1-2; 69/14-15; 54/4-6; 33/11

³⁵¹ Aşkar, Süleyman Ömer, *Yevm 'ül-Ahîr Kıyamet 'ül-Kübrâ*, Dâru'n-Nefâis, 1990, Ürdün, II/119-125

³⁵² Meâric, 70/43; Ayrıca Bkz, İbrahim, 14/49,42

Bu âyette (نُصِبَ) ‘nusub’ başlıca iki türlü tefsir edilir. a) Put demek olup müşrikler dünyada putlarına nasıl koşarak gidiyorlardı ise, o gün hesap meydanına da öyle sür’atli bir şekilde getirileceklerdir. b) Yarış yapan insanlar nasıl dikilmiş nişanları gözeterek koşarlarsa bunlar da hesap meydanına doğru hızla koşacaklardır³⁵³.

Sûr’a ikinci kez üflendiğinde insanların kabirlerinden çıkmaları, onların diriliş ve haşır esnasındaki halleri, kıyamet günü olayları veya kıyamet günü sahneleri olarak karşımıza çıkar. Bu aşamadaki (ikinci nefhada) kabirlerde ceset halinde bulunan ölüler, hemen dirilerek ‘zecra’ denilen sesi işiteceklerdir. Kabirleri kapsamış olan toprak yığınları sür’atle dağılacak, paramparça edilecektir. İçindekiler dışarı çıkarak ayağa kalkacaklardır. Kabirlerden kalkan insanlar, tek bir noktada bulunan bayrağı almak için yarışanlar gibi, kabirlerinden fırlayıp koşacaklardır. Bir başka ayette ise dirilme nefhasından sonra insanların sanki çekirge sürüsü gibi, gözleri utanmaktan yere bakar bir halde koşarak kabirlerinden çıkacakları belirtilmiştir. Yine kabirlerinden çıkan insanların ayrı ayrı gruplar halinde olacakları ifade edilmiştir.

Yukarıda belirtilen konularla ilgi ayetlere bakacak olursak;

يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذَلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ ()
) ‘O gün insanlar hakka çağıran o korkunç sesi işiteceklerdir. İşte bu, (kabirlerden) çıkış günüdür’.³⁵⁴ (وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ) ‘Kabirlerin içindekiler dışarı çıkarıldığı zaman’³⁵⁵.

(وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ) ‘Sûr’a üflenir ve Allah’ın dilediği kimseler dışında göklerdeki herkes ve yerdeki herkes ölür. Sonra ona bir daha üflenir, bir de bakarsın onlar kalkmış bekliyorlar’³⁵⁶.

³⁵³ Yıldırım Suat, *Kur’an’ı Kerim’in Açıklamalı Meali*, Işık Yayınları, İstanbul, 2003, s. 795

³⁵⁴ Kaf, 50/42

³⁵⁵ İnfitar, 82/4

³⁵⁶ Zümer, 39/68

(يَسْأَلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا) ‘ (o gün) Hiçbir samimi bir dost, dostunu sormaz³⁵⁷.

(خُشَّعًا أَبْصَارُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُنتَشِرٌ)
مُهْطِعِينَ إِلَى الدَّاعِ يَقُولُ الْكَافِرُونَ هَذَا يَوْمٌ عَسِرٌ)

‘O halde sen de onlardan yüz çevir. Onlar, o davetçinin (İsrafil’in benzeri görülmemiş) bilinmedik (korkunç) bir şeye çağırdığı gün, gözleri düşmüş bir halde dağılmış çekirgeler gibi kabirlerden çıkarlar’³⁵⁸.

Bütün bu ayetlerdeki kıyamet tasvirlerinde, Kur’an’ın muhatabı olan toplumun, bildikleri, tanıdıkları ve yaşadıkları olay, hadise ve varlıklarla ilgili benzetmelerin kullanıldığını görürüz. Mesela çekirge, kelebek gibi canlılar toplumun iç içe yaşadığı hayvanlar olup kıyamet ile ilgili tasvirlerde çokça kullanılmıştır.

Sonuç olarak, bu âyette Sûr’a ikinci kez üflendiğinde insanların kabirlerinden çıkarak mahşer yerine gidişleri tasvir edilmektedir. İnsanlar o anda korku ve dehşet içerisinde dağınık bir halde bulunacaklarından, yüce Allah (c.c) onları sağa-sola dağılmış kelebeklere benzetmiştir. İlk üç âyette haberi verilen büyük bir bela ve şiddetli ses olarak tasvir edilen kıyamet hadisesinin etki edeceği yerlere dikkat çekilmiştir. Kıyametin ne olduğundan öte, nelere etki edeceği anlatılmaya başlanmıştır. (Bu âyette insanlar üzerindeki etkisi tasvir edilmiş)

2.4.5 Beşinci âyet: (وتكون الجبال كالعهن المنفوش)

‘Dağlar atılmış rengârenk yünlere dönerler’³⁵⁹

Sûrenin bu âyetinde baştan beri devam eden kıyamet tasvirlerinin şiddetlenerek arttığını görüyoruz. Bir önceki âyette, dirilme anında insanların kelebekler gibi yönlerini şaşırmış olarak sağa sola kaçışmaları tasvir edilmişti. Beşinci âyette ise kıyametin dağlara

³⁵⁷ Meâriç, 70/10

³⁵⁸ Kamer, 54/7-8

³⁵⁹ Kâria, 101/5

nasıl tesir ettiği anlatılarak, dünyanın sağlam kazıkları olarak bilinen dağların parçalanarak nasıl yok oldukları anlatılmaktadır. Bu yönüyle sûre içerisinde bir uyum, insicam ve münasebât bulunmaktadır. Bu âyetin bize çağrıştırdığı bir başka bir tasvir daha vardır. Kıyamet anında yeryüzünün tasviri ya da kıyamet anında yerlerin durumunun nasıl olacağı konusunu akla getirmektedir. Biz de bu âyetin tefsirinin bitiminde kıyamet anında yeryüzünün durumu ile ilgili kısa açıklamalar yapmaya çalışacağız. Aynı zamanda bu âyet bizlere bazı muhtemel kozmik kıyamet senaryolarını da hatırlatmaktadır. Kıyametin kopması ile ilgili bazı kozmik varsayımlara da işaret edeceğiz.

Dağ kelimesinin, yer kabuğunun çevresine hâkim, yüksek, çıkıntılı kayalık kısmı anlamlarına geldiğini biliyoruz. Râgıp, âyette geçen dağlar (الْجِبَال) kelimesi ile ilgili epey izahatta bulunmuş, onların sağlamlığından bahsetmiş, (فَلَانٌ جَبَلٌ) *'filan adam dağ gibi sarsılmaz'* gibi istiâre yoluyla bazı türetmelere gidildiğini Müfredât'ında açıklamıştır³⁶⁰. Fîrûzâbâdî ise dağ kelimesi, yeryüzünün uzun ve büyük çıkıntıları şeklinde tanımlamıştır³⁶¹.

Kur'ân'ı Kerîm'de dağların parçalanmasıyla ilgili birçok âyet bulunmaktadır. Fecr sûresi yirmibirinci âyetinde (كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا) *'...Dünya sarsılıp parça parça döküldüğü zaman'*³⁶² buyrularak kıyametin dağlar üstündeki tesiri anlatılmıştır. Yine dağların akıp giden kum yığınları haline geleceği tasviri Müzzemmil sûresi 14. Âyette yapılmıştır. (يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَّهِيلًا) *'Gün gelir; yer, dağlar şiddetle sarsılır ve dağlar dağılan kum yığınları haline gelir'*³⁶³. Onların serap olacağı haberi de Nebe suresinde bildirilmiştir. (وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا) *'Dağlar yürütülür, serab olur gider, her taraf dümdüz olur'*³⁶⁴.

³⁶⁰ Ragıp, *el-Müfredât*, CBL, md. S. 220-221

³⁶¹ Fîrûzâbâdî, *el-Kamus*, CBL, md. S.235

³⁶² Fecr, 89/21

³⁶³ Müzzemmil, 73/14

³⁶⁴ Nebe, 78/20

Sûrenin bu âyetine göre, birer kazığı andıran köklü sabit dağlar, köklerinden yani yerlerinden koparılıp hareket ettirilecek, ardından savrulacak toz duman olacaktır. En büyük nesnelerin darmadağın olduğu bir olayda insanları nasıl bir sorun beklediği Yüce Allah (c.c) hariç hiç kimse bilemez³⁶⁵. Kıyamet anında dağların durumunu tasvir eden âyetlere baktığımızda onları 6 safhaya (dağların 6 değişik hali) ayırabiliriz³⁶⁶.

Birinci safhada, onların paramparça olmaları söz konusudur. El-Hâkka sûresinde (فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ) *‘Sûr’a kuvvetle üflendiğinde, yer ve dağlar yerlerinden kaldırılıp tek bir darbe ile çarpılıp paramparça edildiğinde’*...³⁶⁷.

İkinci safhada, didilmiş yünler gibi olmalarıdır. Kâria ve Meâric surelerinde tasvir edilirler, (وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ) *‘Dağlar atılmış rengarenk yünlere dönerler’*³⁶⁸. (يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْمُهْلِ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ) *‘O gün gök erimiş maden gibi olurdağlar ise atılmış rengarenk yünler gibi olur’*³⁶⁹.

Üçüncü safhada, toz zerrecikleri haline gelmeleridir. Bu da onlar atılmış renkli yünler haline geldikten sonra her bir parçasının yeniden parçalanıp zerreler haline gelmesi demektir. (إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًا وَبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّا فَكَانَتْ هَبَاءً) *‘Yer şiddetle sarsıldığı, dağlar darmadağın edilip parçalandığı uçuşan toz zerreleri haline geldiği zaman’*...³⁷⁰.

Dördüncü safhada, dağların kökünden sökülüp ufalandıktan sonra savrulmasıdır. Bu durum da (وَيَسْپَلُونَكَ عَنْ فَيْذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا ...)

³⁶⁵ Okuyan, *Kısa Sûrelerin Tefsîri*, I/427

³⁶⁶ Aydüz, *Davut, Nebe Sûresi Tefsîri*, Işık Yayınları, İzmir, 2013, s. 85

³⁶⁷ Hâkka, 69/13,14

³⁶⁸ Karia, 101/5

³⁶⁹ Mearic, 70/8,9

³⁷⁰ Vakıa 56/4-6

الجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا *'Bir de sana o gün dağların durumunu sorarlar. De ki: Rabbim onları darmadağın edecek, ufalayıp savuracak...'*³⁷¹ Şeklinde tasvir edilmiştir. Vehbe Zuhaylî, kıyamet anında dağların parçalanarak ufalanmasıyla, toz zerreciklerinin evin pencerelerinden içeriye girecek kadar gözle görülmeyeceklerini belirtir³⁷².

Beşinci safhada ise rüzgârların o dağları yeryüzünden kaldırıp, havadaki tozlar gibi uçurmasıdır. Bu aşamadan sonra dağlara bakan herkes, onların hareket ettikleri halde, sık olmalarından dolayı durduklarını zannederler. Fakat rüzgarların onları hareket ettirmesi sebebiyle, bu dağların böyle hareket etmesi, kendilerini unufak etmiştir. Bu da (وَتَرَى)

الجِبَالِ تَخْسِبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ... *'Bir de o dağları görür, donuk ve hareketsiz sanırsın; oysa onlar bulutların yürüdüğü gibi yürümektedirler...'*³⁷³.

Altıncı safhası da, 'hiçbir şey olmama' manasında, dağların sadece birer parıltı (serap) haline gelmeleridir. Öyle ki dağların yerine bakan hiçbir şey göremez. Bu tıpkı, çölde serap görenin, o yere gelip de orada su namına hiçbir şey bulamaması gibidir³⁷⁴. Bu âyet de Nebe sûresi yirminci âyette tasvir edilmiştir³⁷⁵.

Âyette geçen (ihn-i menfûş) tamlamasına gelince, bu terkinin üzerinde sûrenin bazı kelime terkîbini incelerken durmuştuk. Özetle, (كَالْعَيْنِ) 'renkli ve boyanmış yün' demektir³⁷⁶. Kur'ân-ı Kerîm, bu terkible kıyamet anında dağların atılmış ve didilmiş yün haline gelerek parçaları birbirinden ayrılacağını, toz haline geleceğini tasvir etmiştir³⁷⁷. Dağların bu vaziyeti nazara verilerek kıyamet sahnelerinden birini tasvir edilmektedir. Haluk Nurbaki, bu âyetin manasını boyutların yıkılıp, cazibenin yok olması şeklinde anlaşılması gerektiğini savunur. Yani insanların üzerlerinde güvenle yaşam sürdüğü, serinlik ve esenlik

³⁷¹ Taha, 20/105-107

³⁷² Zuhaylî, et-Tefsîru'l- Münîr, 29/380

³⁷³ Neml, 27/88

³⁷⁴ Aydüz, a.g.e., s. 131,132

³⁷⁵ Nebe, 78/20; Bu âyetin metni: 'وَسَيَرَوُ الْجِبَالَ فَكَانَتْ سَرَابًا' 'Dağlar yürütülür, serap olur gider, her taraf dümdüz olur'.

³⁷⁶ Sâbûnî, Kur'ân'ın Nurundan Amme Cüzü Tefsiri, s. 397

³⁷⁷ Sâdî, Tefsîru'l-Kerîmi 'r-Rahman, V/591

boyutu sebebiyle cazibe haline gelen dağların, kıyamet anında bu özelliklerinden eser kalmayacağı anlaşılr. Üstelik bu dağılma anında renk renk pamuklara ayrılacağı vurgulanır. Renk, kuvant titreşiminin mekândaki bir matematik bağlantısıdır. Mekânlar yıkılınca renkler değişir. Ve elvan elvan yeni titreşimler doğar. Ve dağın parçaları, cazibesini yitirdiğinden yün gibi hafifler. Boyutlar değiştiği için değişik renklere bürünür³⁷⁸. Dağların renkli yünler haline geleceği beyanı için yapılan başka bir yorum da, dağlarda bileşik halde bulunan elementler birbirinden ayrılarak, her elementin ayrı renkte kuvant emme özelliği olmasından, parçaların renk renk havaya uçtuğu şeklindedir³⁷⁹. Mevdûdî de dağların çeşitli renklerde olmasından parçalanma anında renk farklılıklarının olacağını belirtmiştir³⁸⁰. M. İzzet Derveze de, dağların sert ve sağlam suretlerine dikkat çekerek, insanların her daim gözlerinin önünde bulunma özelliklerinden dolayı, kıyamet gününde nasıl bir hal alacağını göstermek için böyle bir tasvirin yapıldığını belirtmiştir³⁸¹. Mukatil b. Süleyman, kökleri yerin en alt tabakasında, başları ise semada olan dağların, kıyamet anında dehşetin ileri derecede olması sebebiyle güç ve metanetlerini kaybedeceklerini belirtir. Müfessir, güçlü olan mevcudatın (dağların) acı sonu bu şekilde ortaya çıkacağına göre, âciz olan insanoğlunun bu gündeki çaresizliğini nazarlara verdiğini söyler³⁸². Celâlî de aynı görüştedir³⁸³.

Kâria sûresinin bu âyeti, dağların ve onların parçalanmasını konu ettiğinden kevnî âyetlerden sayılmıştır. Kur'ân'ın ilan ettiği kevnî gerçekler, kâinata hâkim kanunları içermektedir. İnsanlar bu kanunları bilsinler veya bilmesinler onlardan yararlanırlar. Güneş, yerkürenin dönmesi, gece ve gündüz ve dağların hareketi gibi kanunlar Allah'ın (c.c) ilmi dairesinde gerçekleşen durumlardır. Kur'ân-ı Kerîm'de bu olaylardan ayrıntılı bahsedilmemiştir. Çünkü Kur'ân'ın nüzul döneminde bu gibi kevnî durumlar zorunlu değildi. Cenâb-ı Allah (c.c) insanların aklî seviyelerine göre kevnî âyetleri öz ve kısa gönderdi. Nüzûl

³⁷⁸ Nurbaki, *Namaz Sûreleri Yorumu*, s. 197,198

³⁷⁹ Yılmaz, *Tebyînu 'l-Kur'ân*, I/595; Nurbaki, *a.g.e.*, s. 198

³⁸⁰ Mevdûdî, *Tefhîmu 'l-Kur'ân*, VII/211

³⁸¹ Derveze, *et-Tefsîru 'l-Hadis*, I/297

³⁸² Mukatil b. Süleyman, *Tefsîr-i Kebîr*, Ter, M.Beşir Eryarsay, İşaret Yayınları, İstanbul, 2006, IV/ 445

³⁸³ Celâlî, *Evdahu 'l-Beyân*, s. 132

döneminden sonraki nesiller de bu sûrede olduğu gibi onaları (kevnî âyetleri) dönemin ilmî gelişmeleri çerçevesinde tefsir etmeye çalışmışlardır³⁸⁴.

Kur'ân-ı Kerîm'de Kıyamet saatinde yeryüzünde cereyan edecek hadiseleri tasvir eden birçok ayet vardır. Her bir ayetteki özel terimler bu şiddetli sarsıntıyı tasvir için kullanılmıştır. Bu terimler şunlardır: a) Zelzele, b) Racce, c) Racfe, d) Dekke. Kıyamet sarsıntının yeryüzünde olacağı haber verilerek arzda meydana gelecek değişikliklere dikkat çekilmiştir.

Bazı jeologlara göre dünyanın merkezinde (yer kabuğunun yaklaşık 6 bin metre aşağısında) oldukça yüksek basınca sahip kor halinde bir katman bulunmaktadır. Bu katmanın sıcaklığının yaklaşık 4 bin 500 derece olduğu tahmin edilmektedir³⁸⁵. Nitekim volkan patlaması sonucu yeryüzünde çıkan lavlar bu bölgede yani magmada bulunmaktadır. Çeşitli sebeplerden dolayı toprak katmanlarında oluşan kırılmalar sonucunda yeryüzüne sızan lavlar, basınç ne kadar yüksekse o kadar yükseğe fırlır. Aslında burada belirleyici etken gazın oranıdır. Magma yeryüzüne çıkarken gazlar sıvı haldeki maddeden ayrılarak magmanın üzerinde yayılır ve böylece basıncın artmasına neden olur. Magma gazla ne kadar yüklü ise püskürtme sırasında o kadar fazla patlama olur ve yerin altında fokurdayarak kaynayan lavlar yeryüzüne çıkarak yerin üstünü adeta cehenneme çeviriler. Bu tarz bir patlama sadece belli bir bölgeyi içine alan kısmi bir patlamadır. Üstelik günümüz teknolojisinde bu tarz felaketler için önceden uyarı sistemleri işletilebilmektedir³⁸⁶.

O saat geldiğinde yerin dışarı atacağı ağırlık yalnızca magma katmanı değildir. Magma hem mantonun içindeki hem de mantoyla kabuk arasındaki ısı ve madde alışverişinin başlıca taşıyıcısıdır. Magma ile birlikte taşınan, yerin altındaki birçok madde yüksek bir sıcaklıkla birlikte yerin yüzüne çıkacaktır. Bu da yeryüzünün görülmedik bir şekilde ısınmasına sebep olacaktır. Gerçekleşen olaylar neticesinde yerin altında bulunan petrol, kömür gibi madenlerle tüm fosiller, tüm kalıntılar, kısaca yerin altındaki canlı cansız her şey dışarı

³⁸⁴ Şâ'râvî, Muhammed Mütevellî, *Mu'cizetü'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Ter. M. Sait Şimşek, Esra Yayınları, İstanbul, 1993, s. 33

³⁸⁵ Nursi Said, *Mektubat*, Şahdamar Yayınları, İstanbul, 2007, s.5

³⁸⁶ Karaca Mustafa, *a.g.e.*, s.18

atılacaktır³⁸⁷.Konu ile ilgili ayetlere bakılınca yeryüzü sarsıntısından anlaşılması gereken mananın deprem olduğu kanısına varılmaktadır.

Yeryüzünün çok büyük bir bölümü dağlarla kaplıdır. Kıyamet saatinde bu dağların savrularak terlerinden hareket etmeleri, sağa sola atılmaları ve yerkürenin dümdüz olması Kur'an'da birçok ayetlerle tasvir edilmiştir. (يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَّهِيلًا) (وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا لَا تَرَى فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا. (Ey Muhammed!) Sana dağların (kıyamet günündeki) halini soruyorlar. De ki: Rabbim onları toz edip savuracak. Onların yerlerini dümdüz, boş bir alan halinde bırakacaktır. Orada hiçbir çukur. Hiçbir tümsek göremeyeceksin³⁸⁹. (وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى الْأَرْضَ بَارِزَةً. (Dağları yürüteceğimiz ve senin yeryüzünü çırılçıplak göreceğin günü bir hatırla. Biz onları mahşerde toplarız da içlerinden hiçbirini bırakmayız³⁹⁰. (وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ). (Dağlar atılmış renkli yünler gibi olacaktır³⁹¹.

(يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْمُهْلِ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ) (Göğün erimiş maden gibi ve dağların atılmış renkli yün gibi olacağı günü hatırla³⁹². (فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ وَانْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ) 'Sûr'a bir defa üfürülünce yeryüzü ve dağlar

³⁸⁷ İnfitar, 82/1-5

³⁸⁸ Müzzemmil, 73/14

³⁸⁹ Taha, 20/105-107

³⁹⁰ Kehf, 18/47

³⁹¹ Karia, 101/5

³⁹² Meâric, 70/ 8-9

*kaldırılıp birbirine bir çarptırılınca işte o gün olacak olmuş (kıyamet kopmuş) tur. Gök de yarılmış ve artık o gün o da çökmeye yüz tutmuştur*³⁹³.

Kur'an'ı Kerimde kıyamet saatinde yeryüzünün sarsılacağını beyan eden özel terimler vardır. Ayetlerdeki her bir kelime kıyamete işaret etmektedir. Bunlar aşağıda kısaca incelenmiştir.

Zelzele: Zelzele (زلزل) fiilinin mastarı olan 'zelzele' kelimesi, bir şeyi hareket ettirmek, sarsmak anlamlarına gelir³⁹⁴. Zelzele aslında büyük bir hareket ve şiddetli sarsıntı anlamına gelir. 'Zell' kelimesi hareket anlamı ifade ettiği için zelzele ve zilzâl onun çok fazla tekerrürünü ifade eder³⁹⁵.

Bu kelime ham maddi hem de manevi bir şiddeti, hareketi ve rahatsızlığı ifade eder. Eğer yeryüzüne isnat edilerek bir hareketten bahsediliyorsa bu, bilinen yeryüzü sarsıntısı olan depremdir. Şayet manevi bir istikrarsızlık ve bozukluk söz konusu ise, o zaman manevi diyebileceğimiz siyasi ve içtimai bozukluklar neticesi medya gelen korkuyu ifade eder. Kur'an'da her iki anlamda kullanıldığı ayetler mevcuttur. Kıyamet saati ile ilgili olarak zikredilen zelzele ise, manevi bozukluğu kapsamakla birlikte, asıl vurguladığı şey, yer sarsıntısıdır. Bahsedilen zelzelenin kıyamet saati esnasında meydana geleceği bizzat Kur'an-ı Kerîm tarafından ifade edilmesiyle anlaşılmaktadır. Yine Zilzâl sûresindeki kıyametin tasvir edildiği ayetlerde, sarsıntının yere isnadıyla zelzele kelimesiyle yer sarsıntısı anlaşılması gerektiği belirtilmektedir³⁹⁶. Aşağıdaki âyet zelzele kelimesinin 'sarsıntı' manasına kullanıldığı ayetlerden biridir.

³⁹³ Hakka, 69/13-16

³⁹⁴ Rağıp el-İsfahanî, *el-Müfredat*, Çıra Yayınları, Trc. Abdülbaki Güneş, Mehmet Yolcu, *Kur'an Kavramları Sözlüğü*, 3. Baskı, İstanbul, 2012, Z-L-L. md. s.461; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, Dâru'l-Hadîs, 1. Baskı, Kahire, 2008, Z-L-L, md, s. 716.

³⁹⁵ Yazır, *Hak Dîni Kur'an Dili*, 8/44

³⁹⁶ Yavuz, Faruk, *Kur'ana Göre Kıyamet ve Sosyal Yaşamımıza Etkileri*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 1996, s.131; Ayrıca bkz, Zelzele kelimesinin manevi bozukluk anlamında kullanıldığı sure: Bakara, 2/214; Sarsıntı manasına kullanılan sure: Zilzal, 99/1; Yazır, a.g.e, s.44

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ
(عَظِيمٌ) ‘Ey İnsanlar! Rabbinize gelmekten sakının. Gerçekten kıyamet saatinin
depremi müthiş bir olaydır’³⁹⁷.

Râcce: Kur’an’da yer sarsıntısı manasına kullanılan kelimelerden bir diğeri ise ‘racce’
kelimesidir. Bir şeyi sallayıp rahatsız etme manalarına geldiği gibi, titreme anlamını da ifade
eder. Zelzele kelimesi gibi yere isnat edilen bu kelime yeryüzünün sallanması, hareketi ve
sarsılması manalarına gelir³⁹⁸. Kelimenin geçtiği âyet, Vâkıa suresinde bulunmaktadır.

(إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًا) ‘Kıyamet
koptuğu zaman..... yer şiddetle sarsıldığı zaman’³⁹⁹.

Racfe: Lügat olarak, şiddetli sarsıntı anlamına gelir.⁴⁰⁰ Kur’an’da Müzzemmil suresinde
sarsıntı manasına kullanılmış olup, yeryüzünün büyük bir sarsıntı ile sarsılacağı beyan
edilmiştir.

يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا
(مَهِيلًا) ‘O gün kıyamet günü yeryüzü ve dağlar sarsılır. Dağlar çöküntüyle akıp giden
kum yığınının döner’⁴⁰¹. (يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ) ‘Birinci üfleminin kâinatı sarstığı, onu ikinci üfleminin sarstığı günde...’⁴⁰².

Bu ayetlere göre sura iki üfleme olacağı, birincisine ‘Racfe’, ikincisine de takip eden
manasına ‘Radife’ adı verileceği anlaşılmaktadır. Her iki terimin de sarsıcı özelliği olduğu
anlaşılan bu kelimelerle yeryüzünün şiddetli bir sarsıntı geçireceği, yerlerin yarılabacağı ve
içlerinden ölümlerin çıkarılacağı sonucuna da varılır⁴⁰³.

³⁹⁷ Hac, 22/1

³⁹⁸ Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsu’l-Muhît*, RCC. Md. s. 619-620; Rağıb, *el-Müfredat*, RCC. md. s.413

³⁹⁹ Vakıa, 56/1,4

⁴⁰⁰ Rağıb, *el-Müfredat*, RCF. md. s. 416; Fîrûzâbâdî, *a.g.e*, RCF. md. s.622

⁴⁰¹ Müzzemmil, 73/14

⁴⁰² Naziât, 79/6-7

⁴⁰³ Kaf, 50/44; Zilzal, 99/1-2

Dekke: Kur'an'da kıyamet saatini tasvir eden kelimelerden sonuncusu da 'dekke' kelimesidir. Bu kelime ile birinci üflemeden sonra yeryüzünün alacağı şekil anlatılmıştır. (كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا) 'Hayır, yer birbiri ardınca sarsılıp dümdüz edildiği zaman.'⁴⁰⁴.

Bu ayetlerde geçen 'dekke'' kelimesi parçalanma, sarsılma ya da dümdüz olma manalarına gelir. Ayrıca yumuşak toprak anlamına da gelir⁴⁰⁵. Bu ve diğer ayetlerden yeryüzünün bütün engebeleri parçalanarak dümdüz bir hale geleceği anlaşılmaktadır.

Yukarıda işaret ettiğimiz gibi kıyametin gerçekleşmesi anında bazı kozmik olaylardan bahsedilmektedir. Bilim adamlarına göre bazı kozmik felaketlerin tahmin edilmesi bilimsellikten öte sadece bir varsayımdan ibarettir. 'Son gün' diye tabir edilen Kıyamet olayı için bilim adamlarının öngördüğü bazı kozmik hadiselerin yaşanacağı varsayılmaktadır. Nitekim Kur'an da kozmik hadiselerin yaşanacağını, dağların pamuklar gibi sağa sola atılacağını, denizlerin kaynatılacağını, göklerin yarılabileceğini haber vermektedir. Çalışmamızın bu noktasında bilim adamlarının ifade ettikleri, evrende yaşanması muhtemel değişim ve başkalaşimleri ifade etmeye çalışacağız. Ayrıca verdiğimiz bu bilgiler tamamen bir varsayımdan ibaret olup bilim adamlarının muhtemel senaryolarından ibarettir. Buraya almamızın sebebi söz konusu varsayımların kıyametin hangi keyfiyette meydana geleceği tahmininden başka bir şey değildir.

Evrenin yaratılışı Big Bang denilen büyük bir patlama ile başladığı kabul edilir. Bu teoriye göre o zamandan bu yana evren genişlemektedir. Bilim adamları evrenin kütlesi yeterli miktara ulaştığında, çekim kuvvetleriyle bu genişlemenin duracağını ve bunun evrenin kendi içinde çökmeye, büzölmeye başlamasına sebep olacağını bildirmektedir. Büzölen evrenin de sonunda "Big Crunch" denilen çok yüksek bir ısı ve sıkışma ile sonuçlanacağını ifade etmektedirler. Bu ise bildiğimiz yaşam şekillerinin yok olması manalarına gelir⁴⁰⁶.

⁴⁰⁴ Fecr, 89/21; Ayrıca bkz., Hakka, 69/14; Kehf, 18/97

⁴⁰⁵ Fîrûzâbâdî, a.g.e., DKK. md. s. 555; Râğîb, a.g.e., DKK. md., s. 385-386

⁴⁰⁶ Yakup Adem, *Kur'an Mucizeleri*, Nesil Matbaası, İstanbul, 2003, s. 16

Kıyamet kelimesinin tanımlarından yola çıkarak evrendeki kozmik değişikliği meydana getiren bazı olaylar bulunmaktadır. Bilim adamları kıyametin kopmasını incelerken gelecek olayları araştırmalarında ele almışlardır⁴⁰⁷. 1) Evrenin halen genişlemekte olduğu gerçeği ve genişlemenin bir gün durması, 2) Yıldız çarpışmalarının yaşanacak olması, 3) Süpernova patlamaları, 4) Büyük kütleli iki kuyruklu yıldızın çarpışması sonucu ortaya çıkan Gama ışınları, 5) Atmosferi geçen X ışınlarının öldürücü etkisi, 6) Göktaşı yağmurları, 7) Manyetik patlamalar ve Karadelik tehlikeleri.

Kozmik felaket diye adlandırılan bu senaryoların kısaca ifade edilmesi çalışmamızın çerçevesini oluşturma ve daha iyi anlaşılması için önemli olduğunu düşünüyoruz. Bahsedilen olaylar Kıyamet anında kozmik felaketlerin boyutunu anlamamız açısından önemli olduğunu düşünüyoruz.

Kütleçekim kuvvetinin, evrenin genişleme hareketini durdurmasıyla gezegenlerin yörüngelerinde değişimler yani sapmalar meydana gelecektir. Kütleçekim, büyük uzaklıklarda daha hızlı düşmesi öngörülürken gezegenlerde kararsız hareketler ortaya çıkacaktır. Böylelikle gök cisimleri birbirine çarparak felaket yaşanacaktır. Milyarlarca yıldızın bulunduğu galaksimiz samanyolu muhtemelen bir başka dev Galaksi Andromeda ile çarpışacak ve güneş sistemi yok olacaktır⁴⁰⁸. Ortaya çıkan bu kozmik senaryo kıyameti başlatacaktır⁴⁰⁹.

Kıyamet saatinde senaryosu çizilen kozmik felaketlerden bir diğeri ise yıldız çarpışmalarının yaşanacağı senaryosudur. Güneş gibi bir yıldız kendisinden çok daha yoğun ve ömrünü tamamlamış bir yıldızla çarpma ihtimali üzerinde durulmuştur. Çarpmanın neticesinde güneş adeta dev bir termonükleer bomba olarak patlayacak ve geride sıcak gazdan oluşmuş nebula (bulutsu) bırakacaktır. Dünyanın ise atmosferi ve okyanusları buharlaşıp uçacaktır⁴¹⁰.

⁴⁰⁷ Musaoğlu, Ahmet, *Ölüm Yeniden Doğuş İçin Kıyamet*, Okul Yayınları, İstanbul, 2004, s. 203-206

⁴⁰⁸ Cowen, Ron, *Galaxy Hunters, Galaksi Avcıları*, National Geographic Dergisi, Şubat, 2003, İstanbul, s.13

⁴⁰⁹ Hawking, Stephen, *The Universe in a Nutshell*, Çev. Kalam Çömlekçi, *Ceviz kabuğundaki Evren*, Alfa yayınları İstanbul, 2002, s.182

⁴¹⁰ Gurdilek, Raşit, *Yıldızlar Çarpışırsa*, Bilim ve Teknik Dergisi, Aylık Popüler Bilim Dergisi, Tübitak, sayı. 423, Şubat 2003, Ankara, s.13

Kıyamet günü yaşanacak diğer bir kozmik felaket senaryolarından bir diğeri ise süpernova patlamalarıdır. Büyük kütleli yıldızın ölümü demek olan süpernova patlamaları, evrenin en şiddetli ve en enerjik olgularından biridir. Dünya'ya 100 ışık yılından daha yakın bir süpernova patlaması Ozon tabakasını yer ile bir edecektir.⁴¹¹

Bir diğer büyük felaket senaryosu da iki büyük kütleli yıldızın çarpışması sonucu ortaya çıkacak olan gama ışınları tehlikesidir. Atom çekirdeklerinin radyoaktif bozulumuyla açığa çıkan yüksek enerjili fotonlar olan gama ışınları 'son gün' diye tabir ettiğimiz kıyamet saatinde uzayı süpürecektir. Patlama başladığı anda yıkıcı olacaktır.

Halen Atmosfer olduğu için yeryüzüne ulaşamayan zararlı X ışınları, o gün atmosfer kozmik felaketlerle yok olacağından dolayı bir başka tehdit unsuru olacaktır.⁴¹² Atmosfer korumasının kalkacağı günde bir başka tehdit unsuru göktaşları olacaktır. Yeryüzüne çarpacak büyük bir göktaşının etkisi, Hiroşima'ya atılan atom bombasının enerjisinden 1000 kat daha fazla olacaktır. Bu gök cisimleri yeryüzünde ateş fırtınaları meydana getirecektir⁴¹³.

Kuyruklu yıldız tehlikeleri, dev Güneş patlamaları ve her şeyi yutmaya kararlı Karadelikler çizilen diğer kozmik kıyamet sahneleridir.

Günümüzde, gerek Ay, gerekse düşen meteorlar üzerinde yapılan ciddi araştırmalardan, yerin ve göklerin, yani bunlardaki cisimlerin tek parça halinde olduğu; sonraları ilâhî plân ve program gereği parçalanıp bugünkü duruma getirildiği anlaşılmaktadır. İlâhî programın dilemesi halinde tekrar birleşir, parçalanır veya tamamen başkalaşmak suretiyle yeni bir dünya kurulabilir. Bu durum bizlere sebepler açısından Kıyamet'in ne kadar kolay cereyan edeceğini göstermektedir. Oysaki Allah Tealâ (c.c) bir şey istediği zaman sebepler susar sadece O'nun dediği olur. Kıyametin meydana gelmesi (كن) 'ol' emrine bağlıdır.

⁴¹¹ Gürdilek, Râşit, *Komşu Süpernova'nın İzleri*, Aylık Popüler Bilim Teknik Dergisi, Cilt, 32, sayı, 382, Eylül 1999, Ankara, s.34

⁴¹² Koçak, Kasım, *Kaos ve Atmosfer*, ilim ve Teknik Dergisi, Aylık Popüler Bilim Dergisi, Tübitak, Cilt: 33, Sayı: 391, Haziran 2000, Ankara, s.97

⁴¹³ Tok, Gökhan, *Doğal Felaketler*, Aylık Popüler Bilim Teknik Dergisi, Tübitak, sayı, 396, Kasım, 2000, Ankara, s. 58

Özetle sûrenin beşinci âyeti, kıyamete ait temel fizik kavramlarının tasvir edildiği bir âyettir. Âyet, dağlar üzerinden verdiği mesajla, kâinatın bilinen boyutlarının, o günde kapanan bir kitap sayfası gibi tamamen değişeceğini haber vermektedir. Kâria denen çarpmanın veya vuruşun ne olduğunu bu şekilde açıklamakta ve bizim idrakimize sunmaktadır. İnsanlar doktora gittiğinde muayene oldukları doktora yazılan ilacın muhtevasını sormazlar. Belki tesirlerini, etki alanı kapsamında sorular sorarlar. İşte bu ayetler de (Kâria 3,4) bu şekildedir. Yani sâbık âyetlerde Kâria'nın iç yüzü, mahiyeti, kühü anlatılmamış, nereye, nasıl (dağlara ve insanlara) tesir ettiği anlatılmıştır.

2.4.6 Altıncı Âyet: (فاماً من ثقلت موازينه)

‘Artık kimin tartıları ağır basarsa’⁴¹⁴

Sûre çerçeveli konulu tefsirlerde sûreyi bölümlere ayırarak tefsir etmenin önemine işaret etmiştik. Kâria sûresini iki bölüm haline getirdiğimizde, ikinci bölümün başlangıcı bu âyettir. Bir önceki âyet (Kâria, 101/5), kıyametin birinci safhasından bahsederken, bundan sonra gelen âyetler ise diriliş sonrası olayları dediğimiz ikinci safhadan bahseder. Yani sûre bu âyete kadar kıyametin bazı dehşetli hallerini nazarlara verdi. Bundan sonra ise insanların dünyadaki fillerinin Ahiret'teki neticelerine dikkat çekmektedir⁴¹⁵. Bu safhada insanların amellerinin neticelerine göre yollarının, cennete veya cehennem ile kesiceği ifade edilir.

Bu âyetin anahtar kelimesi hükmündeki ‘*mevâzin*’ (موازين) kelimesi ile ilgili geniş açıklamayı birinci bölümde yapmıştık. Özetle, *mevâzin* kelimesi, bir şeyin değerini, ağırlığını bilmek manasına gelen (وزن) V-Z-N sözcüğünden türemiş, hem masdar hem de ism-i âlettir. ‘Tartmak, miktarını ölçmek’ demek olup, kıyamet günü adaletin gözetileceğini manasına gelmektedir.

⁴¹⁴ Karia, 101/6

⁴¹⁵ Yıldırım, *Kur'ân'ı Kerîm'in Açıklamalı Meali*, s.849; Ünal, *Allah Kelamı Kur'ân'ı Kerîm'in Açıklamalı Meali*, s. 1319

‘Tartılan ameller’ diye tefsir edilen ‘mevazîn’ (موازين) kelimesi ya ‘tartılan şey’ anlamına gelen ve amelleri ifade eden ‘mevzûn’ (موزون) kelimesinin veya terazi anlamına gelen *mizanın* çoğuludur⁴¹⁶. ‘Mevazîn’ (موازين) kelimesi, birinci şekliyle kullanıldığında tartılan ameller anlamına geldiği gibi, ikinci anlamına göre de kelime, kinaye olarak tartılan amelleri ifade eder⁴¹⁷.

Mizanda ‘ağır basma’ ifadesi, Cennete giden kulların, günahları da olmasına rağmen sevapları ağır bastığından günahları affedilmiş demektir⁴¹⁸. İbn Kesîr, amellerin ağır basması ifadesini sevapların günahlara ağır basması şeklinde yorumlamıştır⁴¹⁹. Semerkandî ile Begavî aynı görüşte olup bu müfessirler, kıyamet günü namaz, oruç, hacc, sadaka vb., kimin amelleri günahlarından üstün ise cennete gireceklerini ifade ederler.⁴²⁰ Mukatil, kalpten söylenen kelime-i tevhid kadar mizanda daha ağır basan başka bir amelin olmadığını söyler⁴²¹. Zeki Duman, amelleri ağır basanların ‘sâbıkûn’ yani dünyada iman ile beraber salih amel ve hayır yarışında önde olanlar ve ‘eshâbü’l-Yemîn’ yani amel defterleri sağdan verilenler olduğunu belirtmiştir⁴²². Beydavî de amelleri ağır çekenlerin, amel defterlerinde iyilik çeşitlerinden çokça bulunanların olduğunu belirtmiştir⁴²³.

Tabatabaî ise ‘mîzan’ kelimesinin geçtiği Âraf sûresi 7 ve 8. Âyetlerini tefsir ederken, insanların amellerinin bir tartı işleminden geçirileceğini ifade eder. Tartılan şeyin amel olduğunu belirten müfessir, iyiliklerin tartıda ağır olarak değer ifade edeceğini, kötülüklerin ise hafif olarak ortaya çıkacağını belirtir. Kıyamet günü amellerin tartılması ile ilgili olarak, her bir amelin o amelle ilgili hakka uyarlanarak, onunla mukayese edileceğini açıklayan

⁴¹⁶ Zuhaylî, et-Tefsîru’l- Münîr, 29/380

⁴¹⁷ Ateş, *Kur’ân-ı Kerîm Tefsîr’i*, VI/3117; Heyet, *Kur’ân Yolu*, V/675; Neseî, *Medâriku’t-Tenzîl ve Hakâiku’t-Te’vîl* XX/ 695; Tabersî, *Mecmeu’l-Beyan*, XX/427; Havva, *el-Esas fi’t-Tefsîr*, XVI/343; Mevdûdî, *Tefhîmu’l-Kur’ân*, VII/211; Râzî, *Mefâtihu’l-Gayb*, XXIII/364-365; Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, s. 64-65; Yadsıman, 30. *Cüz Tahlili*, s. 378; Küçük, *Besâiru’l-Kur’ân*, s. 176; Gazalî, Muhammed, *Kur’ân’ın Konulu Tefsîr’i*, s.677

⁴¹⁸ Bilmen, Ömer Nasûhi, *Kur’ân-ı Kerîm Meâlî ve Tefsîr’i*, Bilmen Yayınları, İstanbul, 1988, VIII/4085; Yadsıman, *a.g.e.*, s. 378

⁴¹⁹ İbn-i Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ânî’l-Azîm*, I/541

⁴²⁰ Es-Semerkandî, *Tefsîru’l-Kur’ân*, VI/465; Begavî, *Tefsîrü’l-Begavî*, VIII/513

⁴²¹ Mukatil, Süleyman, *Tefsîr’i Kebîr*, IV/445

⁴²² Duman, *Beyânü’l-Hak*, I/182

⁴²³ Beydavî, *Envârü’t-Tenzîl, ve Esrarü’t-Te’vîl*, V/555

Tabatabâî, konu ile ilgili görüşü şöyle ifade eder: ‘Allah (c.c) kıyamet günü dili ve iki kefeşi olan bir terazi kurar ve bu terazi ile kulların iyiliklerinden ve kötülüklerinden oluşan amelleri tartılır. Bazı tefsirciler, amellerin tartılması konusunda farklı görüşler ileri sürmüşler. Çünkü bu ameller yapılıp yapılmaz yok olurlar ve söz konusu tefsircilere göre yok olan arazların geriye getirilmesi mümkün değildir. Üstelik arazların ağırlıkları da yoktur. Bu nedenle amellerin kendileri değil de yazılı oldukları sayfaları tartılır⁴²⁴. Seyyid Kutub da tartıların ağır ve ya hafifliğini Allah katında değerli veya değersiz olma durumuna bağlarken, bu konu ile ilgili aklî ve filolojik tartışmaya girmenin Kur’â’nın verdiği hissi kuruttuğunu, dolayısıyla böyle düşünmenin gereksiz şeylerle meşgul olma manalarına geldiğini savunur⁴²⁵. Ali Arslan da insanların amellerini tartacak olan mizanın bir adet olduğunu, bu tartının ümmetin bütün amellerini tartmaya yeteceğini açıklamıştır⁴²⁶. M. İzzet Derveze ise amellerin tartılmasıyla ilgili olarak bu âyette kastedilenin, kefelere olan maddi terazilerin kastedildiğini söylemiştir. Yani insanların amelleri cisim haline getirilerek tartılacak, salih amelleri üstün gelenler cennete; kötü amellerin ağır bastığı kefe sahibinin ise cehenneme gideceğini ifade edilmiştir. Derveze, yukarıdaki görüşün kelimelerine ait olduğunu söyler. Kelam alimlerinin, bu görüşünü desteklemek için Buhârî’nin Sahih’inden şu hadisi rivayet ettiklerini söyler⁴²⁷: *‘İki kelime vardır ki dile hafif, mizana ağır, Allah’a (c.c) sevimli ve güzel gelmektedir. Subhanallahi ve bihamdihî ve Subhanallahil azim*⁴²⁸.

Bazı araştırmacılar ise, Âhiret’te amellerin tartılması maksadıyla kurulacak olan terazinin, gaybî bir mesele olması sebebiyle hakkında detaylı bilgiye sahip olunmadığını belirtirler. Terazinin keyfiyet ve biçiminin Allah’a (c.c) bırakılmasının en doğru yol olduğunu savunmuşlardır⁴²⁹. Münafıklar da itikadî olarak kafirlere dâhil olduklarından onların da amellerinin tartılacağını ifade eden Ali Arslan, Müslüman cinlerin ve kafirlerin amellerinin tartılacağını da söyler. Arslan, herkesin amellerinin tartılmayacağını belirtir. Bu görüşünü sahih bir hadise dayandırır. *‘Ya Muhammed! Cennete ümmetinden üzerlerinde hesap*

⁴²⁴ Tabatabâî, Muhammed Hüseyin, *el-Mizan fî Tefsîri’l-Kur’ân*, Trc. Salih Uçan, Kevser Yayınları, İstanbul, 2005, VIII/15-19

⁴²⁵ Kutub, *fî Zılali’l-Kur’ân*, XVI/335

⁴²⁶ Arslan, *Büyük Kur’ân Tefsîri*, XVI/150

⁴²⁷ Derveze, *et-Tefsîru’l-Hadis*, I/297

⁴²⁸ Buhârî, *Eymân*, 19, *Daavât*, 66, *Tevhid*, 58; Müslim, *Daavât* 31; Tirmizî, *Daavât* 59; İbn Mâce, *Edeb* 56; *Müsned*, II,232

⁴²⁹ Candan, *Abdulcelil, Kur’ân Okurken Zihne Takılan Âyetler*, s. 533

*olmayanları sağ kapıdan götür*⁴³⁰. Allah (c.c) kimin amelinin tartılmasını isterse o tartılır. Müfessir, Kadı Münzir b. Said el-Berûti'nin '*sabır ehlinin amelleri tartılmaz. Cenâb-ı Hak onlara oluk halinde sevap verir*' şeklindeki sözünü eserine alarak, herkesin amellerinin tartılmayacağı fikrini delillendirir⁴³¹.

Özet olarak '*mevazîn*' (موازين) tüm davranışları, duyguları kaydeden hassas bir kompütere benzetilebilir. İlahî yasalara göre programlanan bu kompüter, mahşerde ekrana sonuçları yansıtacak, alınan puanlar değerlendirilecek, eksiler artılar birbirini götürecektir, salih amelleri ağır basanlar hoşnut olacaklar⁴³². Buradaki terazi Allah'ın (c.c) şaşmaz adaleti anlamına gelir. Çünkü insanlar adaleti terazi ile sembolize ederler. Nitekim Hukuk Fakültelerinin sembolü terazidir. Hâkimin adaleti iki kefesi dengede duran bir teraziye benzetilir. Bundan dolayı Kur'ân'ın anlattığı Âhiret ahvâlini bizim bildiğimiz şeylerle karşılaştırmak ve bu teraziye de böyle dünya terazisi şeklinde düşünmek hatalı olur⁴³³.

2.4.7 Yedinci Âyet: (فهو فى عيشة راضية)

‘ Memnun kalacağı bir hayata girer’⁴³⁴

Âyet, Cennet ve Cehennem arasına kurulacak olan terazinin, kefelelerinde salih amelleri çok olan kulların baş başa kalacağı ve kendisinden razı olunacağı bir hayata işaret etmektedir⁴³⁵. Bu yönüyle bir önceki âyete göre (Kâria, 101/6) terazisi sevap yönünden ağır çeken kullar böyle bir hayata sahip olacaklardır. Burada belâgatlı bir anlatım söz konusudur. ‘Îyşetin ve Râdiyetin kelimelerinin (راضية), (عيشة) beraber kullanılması *hoşnutluk* üzerine *hoşnutluk* manasında belîğ bir ifade ortaya çıkmaktadır. Bu tabirden, her an ayrı bir saadet ve ebedî hayatın sonsuz zevki anlaşılır. Çünkü ‘Îyşetin’ zaten hoşnut bir hayat

⁴³⁰ Buhârî, *Enbiya* 3, 9; *Tefsiru Sure-i İsrâ* 1, Tirmizî, *Et'ime* 34, *Sıfatu'l-Kıyamet* 10; İbn Mâce, *Et'ime* 28

⁴³¹ Arslan, *Büyük Kur'ân Tefsîr'i*, XVI/151

⁴³² Nurbaki, *Haluk, Namaz Surelerinin Yorumu*, s.198,199

⁴³³ Aydüz, *Kısa Sûreler'in Tefsîri*, s.121

⁴³⁴ Kâria, 101/7

⁴³⁵ Celâlî, *Evdahu'l-Beyân*, s. 132

demektir⁴³⁶. Hakikatte razı ve hoşnut olmak hayatın şanı olmayıp o hayatın sahibinin sıfatı olduğu için normal olarak ifadenin hakkı, hayatın razı olması değil, hayattan razı olmak yani ‘kendisinden hoşnut olunmuş bir hayat’ denilmesi gerekirken; normalin dışında ‘hoşnut bir hayat içindedir’ (فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ) buyurulması yine belagatli bir nükteye işaret etmektedir. Bu terkîb, hoşnutluğun tasavvurlar üstünde olan yüceliğini belagatli bir şekilde ifade ederek, sahibinin o hayata tam yetkili olduğunu, hem hoşnut olmuş hem de hoşnut olunmuş makamında bulunduğunu bildirir⁴³⁷. Allah (c.c) Tealâ bu duruma Fecr sûresinde bu duruma açıklık getirir.

(يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ)
‘Ey gönül رَاضِيَةٌ مَرْضِيَّةٌ فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَادْخُلِي جَنَّاتِي
huzuruna ermiş ruh! Sen Rabbinden razı, O (c.c) senden razı olarak dön Rabbine! Sen de katıl has kullarımın içine, gir Cennetime!’⁴³⁸. Allah (c.c) Tealâ buradaki memnuniyeti, bu âyette belirtilen ‘Îşetin Râdiyetin’ terkihiyle ifade etmiştir. Alûsiye göre burada meşhur olan raziye ’nin nisbet babından olmasıdır. Yani rızalı hoşnutlu bir hayat demektir. Kelimenin kendisinde veya nisbette mecaz olarak ‘raziye ’nin (razı olmuşun) ‘merziyye’ (kendisinden razı olunmuş) anlamında olması da caiz görülmüştür. Bunun hakiki anlamı, sahibinin hoşnut olacağı bir hayat demektir. Alûsi, ‘raziye’ kelimesinin, nisbet babından değil de anlamının gereği ism-i fail durumunda olduğunu belirtir. Çünkü bir şeye razı olan ve onu isteyen kişi ona beraberlik eder, ondan ayrılmaz. Kelimenin sonundaki ‘he’ ‘allame’ gibi , fe’al veznine özgü olamayıp mübalağa içindir⁴³⁹.

Tabersî buradaki terkihi, sahibini razı edecek bir yaşantı şeklinde tefsir etmiştir⁴⁴⁰. Said Havva eserinde, İbn Kesir’in görüşüne yer vererek, içinde hoşnutluk bulunan bir hayat demiştir.⁴⁴¹ Razî, Said Havva ile aynı görüştedir⁴⁴². Kurtubî bu terkihin, cennetteki nimetleri

⁴³⁶ Nurbaki, a.g.e., s. 199

⁴³⁷ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, VIII/68

⁴³⁸ Fecr, 89/27-30

⁴³⁹ Alûsi, Ebü’s-Senâ Şehâbeddîn Mahmûd b. Abdullâh b. Mahmûd, (v.1270) *Ruhu’l-Meânî fî Tefsîri Kur’âni’l-Azîm ve’s-Seb’il-Mesâni*, İhyâi’t-Turâsi’l-Arabi, Beyrut, 29/222; Tapanoğlu, Meliha Zeyneb, *Kur’ân Lügati*, Nil Yayınları İzmir, 1992, s.154

⁴⁴⁰ Tabersî, *Mecmeu’l-Beyan*, XX/429

⁴⁴¹ Havva, *el-Esas fî’t-Tefsîr*, XVI/343

bir araya getiren bir 'yaşayış' diye tefsir etmiştir. Semerkandî de bu ayetin ifade ettiği hayatı, ölümsüz bir yaşantı şeklinde anlamıştır⁴⁴³. İbn-i Kesir, bu hayatın cennet olduğunu ifade etmiştir⁴⁴⁴. Seyyid Kutub, bu tabirin insanın hissine hoşnutluk ve rahatlık duygusunu verdiğini belirtir⁴⁴⁵. Şenkîfî de razı olunan ve onu razı eden hayat olduğunu belirtir⁴⁴⁶. Zuhaylî, kıyamet gününde insanların iki kısma ayrılacaklarını, sevapları günahları karşısında ağır çekenlerin cennette razı olacağı bir hayata ulaştırılacaklarını belirtir⁴⁴⁷.

Özetle, insanları bayıltıp yere seren, dağları savuran yeryüzünü dümdüz eden kıyamet olayının ardından gelen bir hayat dikkat çekmektedir. Tasvir edilen kıyamet manzaralarının etkisiyle, kalplerin acı çektiği ve ürperdiği bir atmosferin hemen sonrasında gelen bu âyet, inanan insanların gönüllerine su serpmektedir. İlk anda bir yıkım olsa da ardından gelen bu beyan, insanlara ebedi bir hayat müjdeleyen feyizli bir hayatı vaad eden âyettir. Bu feyizli hayat, elbette amel defterinde salih amellerin çok olduğu kişilere bahşedilecektir. Allah Tealâ'nın rızasını kazanmak şartıyla ulaşılabilecek bu hayattan herkes razı ve hoşnut olacaktır.

2.4.8 Sekizinci Âyet: (وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ)

'Amma kimin de tartıları hafif gelirse'⁴⁴⁸.

Tartıların hafif gelmesinin anlamı, günahlarının fazla sevaplarının az olması⁴⁴⁹, ya da hiç olmaması demektir⁴⁵⁰. Beydavî, tartıların hafif gelmesini, önem verilecek bir iyiliğe sahip olmayanlar olarak değerlendirmiştir⁴⁵¹. Bazı müfessirler, tartıları hafif gelenlerin günahları sürekli artanlar ve sevapları hiç olmayan kişiler olduğunu öylemişlerdir⁴⁵². Bazıları da kayda

⁴⁴² Razî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXIII/364; Kurtubî, *Câmiu'l-Ahkâmî'l-Kelâm*, 19/303

⁴⁴³ Es-Semerkandî, *Tefsîru'l-Kurân*, s. 465

⁴⁴⁴ İbn-i Kesir, *Tefsîru'l-Kur'ân'il-Azîm*, I/541

⁴⁴⁵ Kutub, *fî Zilâli'l-Kur'ân*, XVI/336

⁴⁴⁶ Şenkîfî, Muhammed Emin b. Muhtar, *Edvâu'l-Beyan fî İdâhi'l-Kur'âni bi'l-Kur'ân*, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1995, III/461

⁴⁴⁷ Zuhaylî, *et-Tefsîru'l-Münîr*, 29/380

⁴⁴⁸ Kâria, 101/8

⁴⁴⁹ Begavî, *Tefsîru'l-Begavî*, VIII/514

⁴⁵⁰ Bayraklı, *Yeni Bir Anlayış Işığında Kur'ân Tefsîr'i*, XXI/314

⁴⁵¹ Beydavî, *Envârü't-Tenzîl*, ve *Esrarü't-Te'vîl*, VI/555l

⁴⁵² Celâlî, *Evdahu'l-Beyân*, s. 132

değer iyiliği olmayanlardır demişlerdir⁴⁵³. Tartıları hafif gelenlerin *eshâbü’ş-şimal* olduğunu belirten Zeki Duman, bu kimselerin amel defterlerinin sol taraftan verileceğini söyler⁴⁵⁴. Kafirlerin amelleri iyi bile olsa değerlendirmeye tabi tutulmayacaktır. Bu gerçeği Kur’ân-ı Kerîm Âl-i İmrân sûresinde açıklar. **(أُولَئِكَ الَّذِينَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي)** *İşte onların bütün yaptıkları, dünyada da ahirette de boşa gitmiştir. Kendilerini bu halden kurtaracak hiçbir yardımcısı yoktur*⁴⁵⁵.

Müfessirler ‘amelleri hafif gelenler’ tabirinden hemen hemen aynı mana üzerinde ittifak etmişlerdir. Tetkik ettiğimiz tefsir kaynaklarında bu tabirden maksadın, *yeterince salih ameli bulunmayan, günahları sevaplarına üstün gelen ya da hiç ameli bulunmayan*’ kişiler olduğunu gördük.

Süleyman Ateş, bu âyette belirtilen kişilerin, dünyada değersiz ve adi işler yapmış kişiler olduğunu belirtmiş⁴⁵⁶, Elmalılı, iyilikleri olmayan ya da kötülükleri ağır basıp da iyilikleri hafif gelenler olduğunu ifade etmiştir⁴⁵⁷. Taberî, hiç hasenatı olmayan ya da günahları sevaplarına ağır gelen kişiler olduğunu söylemiştir⁴⁵⁸. Kur’ân Yolu adlı eserde günahları ağır basanların terazisinin hafif çekeceği vurgulanmıştır⁴⁵⁹. Âlusî bu kişiler için, tartılarının sevap yönünden hafif çekenler demiştir⁴⁶⁰. Muhammed Gazalî, hayrı az şerri baskın olanlar demiştir⁴⁶¹, İsmail Hakkı Bursevî, hesaba katılacak iyi ameli bulunmayanlar veya kötülükleri iyi amellerinden fazla olan kişilerdir demiştir⁴⁶². Ebussuûd ve Hakkı Yılmaz, tartıları hafif çekmesine sebep olan durumun küfür ve şirk hali olduğunu belirtmişlerdir⁴⁶³.

⁴⁵³ Sâbûnî, *Kur’ân’ın Nurundan Amme Cüzü Tefsiri*, s.398

⁴⁵⁴ Duman, *Beyânü’l-Hak*, I/182

⁴⁵⁵ Âl-i İmrân, 3/22

⁴⁵⁶ Ateş, *Kur’ân-ı Kerîm Tefsiri*, VI/3117

⁴⁵⁷ Elmalî, *Hak Dini Kur’an Dili*, VIII, s.69

⁴⁵⁸ Taberî, Ebu Cafer Muhammed İbni Cerir, (310/923), *Câmiu’l-Beyan an Te’vîli Âyi’l-Kur’âni bi’l-Kur’ân*, Thk., Muhammed Ali el-Sâbûnî, Salih Ahmed Rıza, Ter., Mehmet Keskin, Ümit Yayınları, İstanbul, 1995, VI/2864

⁴⁵⁹ Heyet, *Kur’ân Yolu*, 2008, Ankara, V/676

⁴⁶⁰ Âlusî, *Ruhu’l-Meânî*, 29/222

⁴⁶¹ Gazalî, *Kur’ân’ın Konulu Tefsîr’i*, s.677

⁴⁶² Bursevî, *Rûhû’l-Beyan Tefsîri*, XX/154

⁴⁶³ Yılmaz, *Tebyînu’l-Kur’ân İşte Kur’ân*, I/598; ve Ebussuûd, *Ebussuud Tefsiri*, XX/5845

Mir Muhammed Kerim, hayır amelinden bir şey olmayıp amelinin tartıları yelli olan kişiler olduğu beyan etmiştir⁴⁶⁴. Mukatil bin Süleyman, ameli hafif olanların durumunu anlatırken, şiddetli rüzgarın savurduğu kül gibi amelleri savrulacak olanların, amellerinin hafif gelenler olduğunu ifade etmiştir⁴⁶⁵. Semerkandi ve İbn-i Kesir, terazide günahları sevaplarından ağır basanların bu ayetin işaret ettiği kişiler olduğunu belirtmiştir⁴⁶⁶. Seyyid Kutub, amelleri hafif gelenlerin, Allah'ın değer ve ölçüsünde hafif ölçülere sahip olanlar olduğunu ifade etmiştir⁴⁶⁷. Mevdudî, amelleri hafif çekecek olanların, küfür hali üzerinde bulunanlar ve Hak'kı (c.c) inkar ederek kötülük kefesinin ağır bastığı kişiler olarak nitelemiştir⁴⁶⁸. Mehmet Okuyan da Allah'ın (c.c.) âyetlerini ve Ahiret'i inkâr edenlerin amelleri silineceğinden kıyamet gününde onlar için tartı kurulmayacağını ifade eder⁴⁶⁹.

Sonuç olarak amellerin tartılacağı o günde insanlar iki kısma ayrılacak. Terazisi, dünyada iken yaptıkları salih ameller sebebiyle ağır çekenler; bir de hiç sevabı olmayan veya az olanların günah kefesi ağır çekenler. Bu âyette sevabı az olanlara yöneltilen bir tehdit söz konusudur. Arkasından gelen âyet, mevcut olan tehdidi somutlaştırıp, onun cehennem olduğu bildirmektedir.

2.4.9 Dokuzuncu âyet: (فَأَمَّهُ هَاوِيَّةٌ)

'Onun anası Haviye'dir'⁴⁷⁰

Cenâb-ı Hak (c.c), sûrenin dokuzuncu âyetinde bazı kişilerin akıbeti için Cehennem'e doğrudan işaret eden bir üslûb kullanmıştır. Bir önceki âyette tartıları hafif gelenlerden bahsetmiştir. Bu âyette ise tartıları hafif gelenlerin mukadder gidecekleri cehenneme işaret için 'haviye' (هاوِيَّةٌ) kelimesini kullanmıştır. 'Ümm' (أُمُّ) kelimesi anne manasına

⁴⁶⁴ Kerim, *Gerçeğin Doğuşu Alevî Kur'an Tefsîr'i*, II/1223

⁴⁶⁵ Mukatil, Süleyman, *Tefsîr'i Kebîr*, IV/445

⁴⁶⁶ Es-Semerkandî, *Tefsîru'l-Kurân*, s.465; İbn-i Kesir, *Tefsîri'l-Kur'an'il-Azîm*, I/541

⁴⁶⁷ Kutub, *fî Zilali'l-Kur'an*, XVI/336

⁴⁶⁸ Mevdudî, *Tefhimu'l-Kur'an*, VII/215

⁴⁶⁹ Okuyan, *Kısa Sûrelerin Tefsîri*, I/429

⁴⁷⁰ Kâria, 101/9

gelmektedir. Bu kelime bu âyette mecaz olarak ‘barınak’ manasına kullanılmıştır. Âyette, annenin çocuğuna kucak açıp onu bağrına basmaya can attığı gibi, cehennem de suçlulara kucak açarak onları içine almak için iştiaqla beklediğini ifade eden kinayeli bir anlatım söz konusudur⁴⁷¹. Burada görüldüğü gibi kelimeler, manayı kuvvetlendirmek için çeşitli edebi sanatlar kullanılarak yeni anlamlar kazanırlar⁴⁷². Sûrenin bu âyetinde, mecaz sanatı kullanılarak anlatım durağanlıktan kurtarılıp, verilmek istenen mesajın en yüksek bir perdeden verildiğine şahit olmaktayız.

‘Haviye’ (هاوية) kelimesi ekser müfessirlere göre Cehennem demektir. Kelimenin Cehennem’in isimlerinden biri olduğunu söyleyenler de vardır⁴⁷³. Bazılarına göre de Cehennem’in aşağı kapısının ismidir⁴⁷⁴. Âlûsî de Cehennem’e ‘haviye’ (هاوية) denilmesinin sebebini, onun derin bir çukur olmasına bağlar⁴⁷⁵. Bu âyette tartıların hafifliğinden dolayı Cehennem’e gidecek kişilerin ilk durağı haviye (هاوية) olarak resmedilmektedir. Burada Cehennem kelimesi direk değil de müphem olarak kastedilmiştir. Sûrenin son âyetinde ‘haviye’nin Cehenmen olduğu müphem değil açıkça belirtilmiştir⁴⁷⁶. Müfessirler bu âyette ‘anası haviyedir’ (فأمة هاوية) şeklindeki kullanım ile ilgili açıklamalar yapmışlardır. Onlardan bazılarına değinmeye çalışacağız.

Birincisi, yukarıda işaret ettiğimiz gibi, ana kucağı bir kişinin kendisini güvende hissettiği, annesine nispetle ona sığındığı, bebeklik zamanında ana kucağında karnını doyurduğu bir barınaktır. Cehennem’e aday kişinin, sığınacağı ve barınacağı yer olması sebebiyle bu âyette istiâre yoluyla mecaz sanatı kullanılmıştır. Âyetin ifadeye ettiği manaya göre verilen mesaj, sığınıp varacağı en şefkatli anası, himayecisi, kızgın bir ateşten ibaret olan bir kimsenin, içinde bulunduğu felaket ve acıklı bir tablonun nazarlara verilmesidir⁴⁷⁷. Yani âyetin işaret ettiği manaya göre, anne çocuklarına şefkatle kucak açtığı gibi, amelleri

⁴⁷¹ Heyet, Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, *Kur’ân Yolu*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2008, V/676

⁴⁷² Okuyan, *Kısa Sûrelerin Tefsîri*, I/430

⁴⁷³ Begavî, *Tefsîrü’l-Begavî*, VIII/514; Beydavî, *Envârü’t-Tenzil, ve Esrarü’t-Te’vil*, V/5551

⁴⁷⁴ Ebussuûd, *İrşâd-ı Akl-ı Selîm*, (Ebussuûd Tefsiri) XII/5845

⁴⁷⁵ Âlûsî, *Ruhu’l-Meânî*, 29/222

⁴⁷⁶ Ebussuûd, *a.g.e.*, s.5845

⁴⁷⁷ Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, VIII/68

olmayan ya da hafif gelenlere de Cehennem ateşi kucak açacaktır⁴⁷⁸. Aynı zamanda burada cehennemlik olan kullar için alay söz konusudur⁴⁷⁹.

İkincisi, Araplar bir kimsenin yok olması ve perişan olması içi beddua makamında (هُوتَ امه) ‘anası ağlayıp düşerse, anası bayılası’ tabiri kullanırlar⁴⁸⁰. Çünkü bir kimse düşüp helak olduğu zaman anası ağlar, merakından ve üzüntüsünden düşüp bayılır. Bu ifade bizde ‘anası ağlasın’ ya da ‘anası ağladı’ şeklinde deyim olarak kullanılır. Bu anlama göre ‘ümm’ (ام) kelimesi, âyette gerçekten ana manasına kullanıldığı gibi, Cehennem anlamında kullanılmayıp ‘düşen kadın’ anlamında kullanılmıştır. Bu durumda ‘anası düşmüştür’ ifadesiyle yine o kişinin ehl-i cehennem olduğu mecaz olarak anlatılmıştır. Aynı zamanda bu ifadede, ‘Kâria’ (قارعة) kelimesinin ortaya çıkaracağı helak ve azabın şiddetine işaret eden bir kinaye söz konusudur. Görüldüğü gibi âyette, ‘ümm’ kelimesinin her iki anlamı da kıyametin dehşet ve şiddetine işaret etmekte, insanları bu günden sakındıran bir üslûbu göze çarpmaktadır.

2.4.10 Onuncu Ayet: (وما أدراك ما هية)

‘O nedir bilir misin?’⁴⁸¹

Bu soru, Haviye’nin büyük ve korkunç, aynı zamanda tasavvur sınırlarının ötesinde bir şey olduğunu göstermek için sorulmuştur. Yani bu soru kalıbıyla anlam, ‘sen onun durumunu ve niteliğini, ya da yerini bilir misin’ şeklinde olur⁴⁸².

Ayetin sonundaki ma (ما) edatı, inkârî istifhamdır. Haviye kelimesine râci müennes bir zamirdir. Sonundaki fasıla için hâ-i şehittir. Aslı (ما هي) dir. Yani ‘hakikati neyden

⁴⁷⁸ Yemânî, *Kitâbü't-Tercümân an Garîbü'l-Kur'ân*, s. 203

⁴⁷⁹ Duman, *Beyânü'l-Hak*, I/183

⁴⁸⁰ Yazır, a.g.e., s. 70; Ateş, *Kur'ân-ı Kerîm Tefsiri*, VI/3117

⁴⁸¹ Karia, 101/10

⁴⁸² Sâbûnî, *Kur'ân'ın Nurundan Amme Cüzü Tefsiri*, s.399

ibarettir' demektir⁴⁸³. Âyetteki (مَا هِيَ) kelimesinin sonundaki (ه) vakf ve sekt ha'sıdır. Okuyan kişi âyeti sonrakine bağlarsa 'ha'yı düşürür. Düşürmeden okunması da caiz görülmüştür. Hamza ve Kisaî vasl halinde 'hâ' siz, durulduğunda 'ha' ile okumuşlardır. Geri kalan imamlar ise hem vasl hem de vakf halinde okurlar⁴⁸⁴. Yemânî, burada (مَا هِيَ) kelimesindeki 'ha' için, Kâria'nın zamiri olduğunu söyler⁴⁸⁵.

Dokuzuncu âyette 'haviye' (هَاوِيَةٌ) kelimesinin Cehennem'e işaret etmesi doğrudan değil, müphem olarak gelmişti. Hz. Muhammed 'in (s.a.v) 'haviye'nin (هَاوِيَةٌ) ne anlama geldiğini bilmesi imkânsızdı. Cenâb-ı Allah (c.c), bu âyetle müphem olanı açmak ve onun (هَاوِيَةٌ), ne olduğunu bir sonraki âyette haber vermek için bu soruyu sormuştur⁴⁸⁶. Mukatil b. Süleyman, bu âyetin, ateşin şiddet ve azametini anlatmaya yönelik bir ifade olduğunu açıklar⁴⁸⁷. Seyyid Kutub, bu âyetteki sorunun, bahsi geçen Cehennem'in, insanların idrak ve tasavvurlarından öte bir dehşet içerisinde olduğunu göstermek için geldiğini söyler⁴⁸⁸. Râzi ve Nesefî bu âyetin sonundaki zamirin bir önceki âyette geçen 'haviye' (هَاوِيَةٌ) kelimesine raci olduğunu veya bir bela musibete (الداهية) işaret ettiğini söylemişlerdir⁴⁸⁹. Şenkâtî de aynı görüşte olup, 'haviyenin' (هَاوِيَةٌ) ne olduğu hümeze suresi⁴⁹⁰ 4-9 âyetlerinde ayrıntılı anlatıldığına işaret eder⁴⁹¹. Bazı müfessirler de bu âyetle Cehennem'in dibinin mahiyetine dikkat çekildiğini beyan ederler⁴⁹². Ebussuûd Efendi ise Cehennem ateşinin insan zihninin ve mantığının kavramaktan aciz olduğunu ifade ederek, bu âyette onun azametini işaret edildiğini belirtmiştir⁴⁹³.

⁴⁸³ Aydüz, *Kısa Sûrelerin Tefsiri*, s. 123

⁴⁸⁴ Bursevî, *Ruhu'l-Beyan*, XX/156; Râzî, *Mefatihü'l-Gayb*, XXIII/365

⁴⁸⁵ Yemânî, Abdülbâkî b. Abdülmecid, *Kitâbü't-Tercümân an Garibü'l-Kur'ân*, Thk. Halit Zavalı, Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları, İstanbul, 2007, s. 203

⁴⁸⁶ Bayraklı, *Yeni Bir Anlayış Işığında Kur'ân Tefsiri*, XXI/315; Tabersi, *Mecmau'l-Beyan*, XX/427

⁴⁸⁷ Mukatil b. Süleyman, *Tefsîr-i Kebîr*, IV/ 446

⁴⁸⁸ Kutub, *fî Zılali'l-Kur'ân*, XVI/336

⁴⁸⁹ Râzî, *a.g.e.*, XXIII/365; Nesefî, *Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vîl*, XX/695

⁴⁹⁰ Bu sûrede tasvir edilen cehennem özellikleri için bkz, Hümeze, 104/4-9

⁴⁹¹ Şenkâtî, *Edvâu'l-Beyan fî İdâhi'l-Kur'âni bi'l-Kur'ân*, III/464

⁴⁹² Baküvî, *Gerçeğin Doğuşu Alevî Kur'ân Tefsîr'i*, II/1223

⁴⁹³ Ebussuûd, *İrşâd-ı Aklî Selîm*, XII/5845

Özetle bu âyet, ister kendinden önceki haviye (هَاوِيَّة) kelimesine dikkat çeksin, ister Cehennem'in bir özelliğini anlatan son âyeti nazara versin, insanları Cehennem'den uzaklaştırmaya matuf, sakındırmaya yöneliktir. Zira Kur'ân-ı Kerîm insanları Cennet ile müjdelirken, Cehennem ve onun dehşetiyle korkutur. Kendinden sonra gelen ve Cehennem'in yakıcı azap olduğunu ifade eden âyetin şiddetini ve tehdidini ziyadeleştirmeye yönelik olması kuvvetle ihtimaldir. Allah (c.c) en doğrusunu bilir

2.4.11 Onbirinci Âyet: (نَارُ حَامِيَّة)

'Haviye bir ateştir, kızgın mı kızgın'⁴⁹⁴.

Müfessirler 'hamiyeh' (نَارُ حَامِيَّة) kelimesi için hararetin son noktası, harareti çok çetin olan ateş, Cehennem, körüklenmiş bir ateşle dolu derin bir çukur, son derece kızgın bir ateş, tutuşturularak kızgın hale gelen ateş..., şeklinde tanımlar yapmışlardır⁴⁹⁵. Şenkî'tî bu kelimeyi Cehennem'in en alt tabakası olarak açıklamıştır⁴⁹⁶. Ukberî, mahzuf mübtedanın haberi demiştir. Yani, ifadenin (هِيَ نَارُ حَامِيَّة) şeklinde anlaşılması gerektiğini ifade ederek, âyetle Cehennem'e işaret edildiğini açıklamıştır.⁴⁹⁷

Sûrenin son âyetinde bulunan 'hâmiyeh' (حَامِيَّة) kelimesi ile ilgili Elmalılı Hamdi Yazır şu tespitle bulunmuştur: 'Ateşe kendisi zaten kızgın demek iken *nâr* (نَار) denildikten sonra ayrıca 'hâmiye' (حَامِيَّة) diye nitelenmesi, sâir ateşlerin buna oranla sanki kızgın değil de soğuk imiş gibi, onun yanında hafîf kalacaklarını bildiren bir

⁴⁹⁴ Karia, 101/7

⁴⁹⁵ Sâdî, Abdurrahman b. Nâsır, *Tefsîru'l-Kerîmu'r-Rahman fî Tefsîr'i Kelâmi'l-Mennan*, Çev. M. Beşir Eryarsay, *Tefsîr-i Sâdî*, Guraba Yayınları, İstanbul, 2006, V/592; Taberî, Ebu Cafer Muhammed İbni Cerir, *Câmiu'l-Beyan an Te'vîli Âyi'l-Kur'âni bi'l-Kur'ân*, VI/2864; Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'ân Tefsiri*, XXI/315; Mevdudî, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, VII/211; Hüseyin Muhammed, *Kelîmatu'l-Kur'ân*, s.433; Bursevî, *Ruhu'l-Beyan*, XX/156

⁴⁹⁶ Şenkî'tî, *a.g.e.*, s.465

⁴⁹⁷ Ukberî, *İ'ğrâbü'l-Kur'ân*, II/1301

tehdittir⁴⁹⁸. Sûrenin dokuzuncu âyetinde geçen ‘haviye’ kelimesinden sonra, onuncu âyette bu kelimenin ne olduğu ve keyfiyeti sorulmuştu. Bu âyette ise onun son derece şiddetli bir ateş olduğu açıklanmıştır. Ayette ‘hamiyeh’ (حامية) kelimesi, lafzî olarak sıfat olmakla birlikte ateşin (cehennemin) ana vasfını açıklamayı hedeflemektedir⁴⁹⁹.

Celalî, ‘hamiye’nin (حامية) vasıflarını ve mahiyetini ancak Allah (c.c.) bilir demiştir⁵⁰⁰. Kurtubî bu âyeti açıklarken ‘Hamiyeh’ (حامية) kelimesini, sıcaklığı çok ileri derecede olan bir ateşten bahsederek, Ebu Hureyre’den (r.a) bir hadisi eserine almıştır. Dünya ateşiyle Cehennem ateşinin kıyaslandığı hadis şöyledir: ‘Sizin şu Âdemoğlunun yaktığı ateş, cehennem sıcaklığının yetmişte biridir. Allah’a (c.c.) and olsun ki bu kadarı dahi yeterli idi ey Allah’ın Rasûlu, dediler. Peygamber şöyle buyurdu: ‘O cehennem ateşi bu ateşten altmış dokuz kat daha şiddetlidir. Her bir katı(nın harareti) bunun gibidir’⁵⁰¹. Yukarıdaki hadis, cehennem ateşinin dünya ateşine göre şiddetini ve hararetini göstermektedir. Müslümanlara bu ateşten kendilerinin korumaları gerektiği ifade edilmiştir. Ebu Hureyre’den (r.a) rivayet edilen başka bir hadiste hamiyeh kelimesi ile ilgili bir kullanım mevcuttur. Hamiyenin ‘çok kötü bir ana ve kötü bir mürebbiye’ olarak anlatıldığı hadis şöyledir: ‘Ölüler kendilerine gelen bir ölüye ondan önce ölmüş birisini sorarlar. O: O şahıs benden önce ölmüştü, size uğramadı mı? Der. Onlar Allah’a (c.c) yemin olsun ki hayır, derler. Bu sefer: İnna lillahi ve inna ileyhi râciûn. O anası Haviye’ye götürüldü. O ne kötü bir anadır, ne kötü bir mürebbiyedir der’⁵⁰² Kurtubî bu hadisi et-Tezkire adlı eserinde naklettiğini beyan eder. Cehennemin (hamiyenin) şiddetini haber veren bir başka sahih hadis de, ‘Cehennem Rabbine dert yanıp dedi ki: Ya Rabbî, benim parçalarım birbirini yiyor. Ona izin ver de iki kere nefes alsınlar. Bir kışın bir de yazın soluklansın. Kışın en çok onun soğuşunu, yazın da en çok onun sıcaklığını görürler’⁵⁰³ şeklindeki hadistir. Buna benzer başka bir hadis de, İbn Kesir’in Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm adlı

⁴⁹⁸ Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, VIII/71

⁴⁹⁹ Esed, *Kur’ân Mesajı*, III, s.1300

⁵⁰⁰ Celalî, *Evdahu’l-Beyân*, s. 132

⁵⁰¹ Taberani, *Cehennem* 1; Buhârî, *Bed’ü’l-Halk* 10

⁵⁰² Hakim Müstedrek, II/581, Taberani, *Kebir*, IV/129, 130; Heysemi, *Mecma*, II/327; Nesâî, *Cenâiz*, 9

⁵⁰³ Buhârî, *Kitabu Bed’i’l-Halk* 69, *Kitabu Mevâkiti’s-Salât* 14; Müslim, *Kitabu’l-Mesadd* 185,187; İbn Mace, *Sünen*, *Kitabu’z-Zühd*, 17

eserine aldığı,⁵⁰⁴ *‘Sıcak arttığında namaz ile serinleniniz Çünkü sıcaklığın şiddeti cehennemin alevindendir’*⁵⁰⁵ hadisidir.

Kâria sûresinin son üç âyeti, cehennemin ürkütücü bir tablosunu anlatırken bütün insanları uyarmakta, herkes için mukadder olan ahiret hayatı için hazırlıklı olmaları gerektiğini öğütler. Bu âyetler, yarım yamalak iman ile hiçbir hayırdan nasibi alamayanlar, helal dairesini bırakıp, harama bulaşanlar, kulluk vazifesini unutup sadece dünyaya bel bağlayanları şiddetli bir şekilde cehennem azabı ile korkutur. Herkesi içten kulluğa davet eder.

⁵⁰⁴ İbn Kesîr, *Tefsîru ‘l-Kur‘âni ‘l-Azîm* I/541

⁵⁰⁵ Buharî, *Mevâkitü’s-Salât* 9; Müslim, *el-Mesâcid* 32.

SONUÇ

İnsanlık âleminin hidayet kaynağı Kur'ân-ı Kerîm, esas maksadını bazen orta, bazen de kısa uzunlukta bir sûrede dile getirir. Bu sûrede kısa âyetlerde maksadın etkili bir üslûb içerisinde açıklandığına şahit olmaktayız.

Kâria Sûresi'nin Gramatik Edebî ve Analitik Yorumu adlı Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamaya çalıştığımız bu mütavazî çalışmamızda ulaştığımız neticelerden biri kısa sûre çalışmalarının önemini kavramak oldu. Günümüz dünyasının insanı okuma araştırma yoksunu olduğunu düşünmekteyiz. Bunun sebebi olarak, insanların uğraş alanları ve takip ettikleri iş kalemleri sayıca artmış olduğundan, merak ettikleri konular itibariyle yeterince araştırma ve kendilerini geliştirme gayretinde bulunamayış olmalarına bağlıyoruz. Bu iddiadan hareketle insanların, değil klasik tefsir kitapları gibi hacimli telif edilmiş eserlere müracaat etmeleri, küçük çapta kitaplarla meşgul olmaları bile zor hale gelmiştir. İşte böyle bir ortamda küçük hacimli ve belli bir konuyu ele alan eserler önem kazanmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'in tamamının tefsirini okumakta zorlanan çağın insanına belli bir konuyu ele alan küçük hacimli müstakil sûre tefsirleri çok uygun düşmektedir. Yani insanlara kısa sûre tefsirlerini küçük risalecikler şeklinde ellerine verseniz, otobüste, metrobüste, uçakta ve benzeri ulaşım vasıtalarında işe gelirken ve giderken kullanım kolaylığı nedeniyle okuyabilirler, ellerinden düşürmedikleri mobil cihazlardaki Kur'ân-ı Kerîm uygulamaları sayesinde meal, tefsir veya belli bir konu üzerinde malumat sahibi olabilirler. Böylece Kur'ân-ı Kerîm'in hitab ettiği kitleye halk kitlesi de dâhil olmuş olur.

Kâria sûresi Mekkî sûrelerden biri olması itibariyle metin olarak kısa olan sûrelerdendir. Anlatılan konu Kıyamet olayları ve insanların amellerinin sonuçlanacağı Âhiret manzaralarıdır. Sûre, ebedî hayatın başlangıcını ve sonrasını çok kısa on bir âyet ile haber vermiştir. Bu Kur'ân'ın mucize oluşuna bir delildir. Bu sûrede, yukarıda işaret ettiğimiz özel maksadın dile getirilmesi bakımından ne eksiklik ne de fazlalık bulunmaktadır. Ayetler arasında keskin geçişler mevcuttur. Kıyametin kopma manzaralarının dehşetini atamadığından huzursuz olan muhataplar, birden; salih amel yüklü olanların rahat bir yaşantı sürecekleri Cennet'e işaret edilerek yüksek bir dereceye çıkarılır. Ardından, amel defterlerinde seyyiâtı

çok olanlar, ironik bir şekilde azab edilecekleri ana kucağına (Cehennem) gidecekleri haber verilir. Bu yönüyle hem teşvik hem de caydırıcılık mevcuttur. Sûrede, ritm psikolojisi gereği önce teşvik, sonra da caydırıcılık metoduna başvurulmuştur. Bu şekilde bir metodun kullanılması, insan psikolojisini durağanlıktan kurtarıp dinamik ve hareketli bir hale getirmektir. Bu yönüyle sûre, insanların tûl-i emellerini kesip, kalplerini ebediyete bağlamaktadır.

Münâsebât konusunu işlerken de değindiğimiz gibi Kur'ân-ı Kerîm'de bir konuyu araştırmak için onun tamamına bakmak lazımdır. Mesela, Bakara sûresinde mü'minlerden bahsedilirken, onların özelliklerini anlamak için aynı zamanda Mu'minûn sûresine de başka sûrelere de mürâacat etmek lazımdır. Bunun yanında bazı sûreler vardır ki, Kur'ân-ı Kerîm'in belli konularda maksadını tek başına karşılama durumunda bulunabilirler. Âsr suresinde olduğu gibi. İşte Kâria sûresi de kıyamet konusunu ve Âhiret'teki amellerin sonuçlarının haber verilmesi bakımından kısa sûreler içersinde tek başına derin mesajlar ihtiva etmektedir. Bu mesajlar, kişinin amellerinin keyfiyetine göre korkutma ve ümit arasında değişmektedir.

Müstakil sûre tefsirlerinde, ilgili sûreyi bölümlere ayırarak tefsir etmek onun anlaşılması bakımından önemlidir. Müfessirler Kâria sûresini genel olarak iki kısma ayırarak incelemişlerdir. Birinci bölümde kıyametin kopması, insanlar ve dağlar üzerinde dehşete düşüren etkisi; ikinci bölümde ise insanların amellerinin sonuçları üzerinde durulmuştur. Birinci bölümden çıkaracağımız sonuca göre, Kıyamet mutlaka kopacaktır. Artık tartışmalar, kıyametin vuku bulup bulmaması konusunda değil; onun hangi keyfiyette meydana geleceği ve muhtemel kıyamet senaryolarının ne olabileceği konuları üzerinde meydana gelmektedir. Araştırmamızda değindiğimiz kıyamet ile ilgili bazı senaryolara gelince, tahmin edilen bu senaryolardan bazıları bilimsellikten uzak bazı varsayımlardan ibarettir. Kozmik kıyamet senaryolarını kısaca incelemiş olmamız, kıyametin kopma hadisesinin zihinlerde canlandırmaya yönelik olmasındandır.

Mekkî sûrelerde, o zamanın edebiyat ve sanatı alanındaki terakkiyât göz önünde bulundurulduğunda büyük bir edebî üslûb göze çapar. Bilindiği gibi bu dönem sûrelerinin genel konusu nübüvvet, tevhid, ulûhiyet, âhiret ve kıyamet konularının yoğun işlendiği meselelerdir. İşte Kâria sûresi de 11 sütunlu bir saray gibi 11 âyetiyle Kıyamet hadisesini muhteşem tasvirlerle, insanları bu gün için uyaran, sakındıran bir üslûb içerisinde dile getirmektedir. Sûre *el-Karia* şeklinde bir kelime dizisi ile başlamış, ilk mesaj ilk âyette

verilmiştir. İnsanlar, habersiz olarak ses bombasının patlaması karşısında veya kulağının yakınında duyduğu şiddetli bir ses neticesinde ödü kopacak hale gelmekte ve kendine gelmekte zorlanmaktadır. İşte Kâria'nın (şiddetli patlama ve ses) meydana getireceği ses ile Kıyamet'in ne kadar şiddetli ve kalpleri hoplatan bir vaziyette vukû bulacağını göstermektedir. Sûredeki fevâsılın (fasılalar) ortaya koyduğu ses ve mana, kıyamet hadisesine işaret etmesi bakımından mükemmel bir diziliş içersindedirler. **Kâriah, Radiyeh, Haviyeh, Mâ hiyeh, Hamiyeh** gibi âyet sonundaki kelimeler adeta kıyamet hadisesini anlatmak için ard arda dizilmiş kelimeler olup, sûrenin başından sonuna kadar resmigeçit halindedirler. Yani bu sûredeki kıyamet olayı ve kıyamet sahnelerinin vermek istediği mesajı, yukarıda belirttiğimiz kelimelerin ses ve mana tonlaması da vermekte ve tek bir hakikatı seslendirmektedirler. Sûre bu açıdan ele alındığında, insanlara *el Kâria* kelimesinin manasına uygun olarak, kıyamet musikisini tarifi olamayan bir beste ile anımsatmış, adeta bütün insanlara kıyametin sesini işittirmiştir. Sûre bütün bu özellikleri nedeniyle Kur'ân-ı Kerîm'in mucizevî yönüne işaret etmektedir.

El-Kâria sûresinin ana teması kıyamet olup 11 âyet bu ana temayı desteklemektedir. Kıyametin önce şiddetli bir ses eşliğinde aniden ortaya çıkacağını belirterek başlayan sûre insanları çekirgeler gibi sağa sola kaçıştığını haber vermektedir. Bu tasvir bizlere bir kaza anında insanların can havliyle en yakınına bile farkedemez hale geldiği bir manzarayı tasvir etmektedir. Günümüz dünyasında böyle bir kazanın olmaması için olağanüstü tedbirler alınmaktadır. Bu tedbirler içersinde bir daha araç kullanmama dâhil, hapis cezaları da mevcuttur. Ebedi bir hayatın kazanılması ve amellerin sevap yönünden ağır çekmesi için ise Yüce Allah (c.c) daha dünyada iken Kur'ân-ı Kerîm vasıtasıyla tedbirler almıştır. Bu tedbirlere riayet edenler için ebedî bir cennet vaad edilirken, yüce mahkemenin adalet terazisinde tartılan amellerin sevap bakımından hafif gelenler için ise, sığınacağı yer olarak kızgın bir ateş nazara verilmiştir. Bu durum da insanlara hidayet kaynağı olan Kur'ân-ı Kerîm'in aldığı tedbirlerden sayılmıştır. Özellikle son üç âyet insanları en üst perdeden uyarmakta ve kulluğa çağırmaktadır.

Özetle bu sûrede Kıyamet ve Ahiret olayları dile getirilerek haşre iman ve hesap verme inancı pekiştirilmiştir. Kıyamet olaylarının şiddetinden haber verilerek insanlar küfürden ve günahkâr olmaktan sakındırılmıştır. Allah'a (c.c) iman ve salih ameller işlemeye teşvik edilmiştir. İnsanların daha dünyada iken Allah'ın (c.c) rızasını kazanmak ve cennetine

girebilmek için salih ameller işlemenin farz olduğu belirtilmiştir. Küfür ve isyan ile öldüğünde ebedî cehenneme gidileceği vurgulanmıştır. Doğrusunu Allah (c.c) bilir.

KAYNAKÇA

ABDULBÂKÎ, Muhammed Fuad, *el-Mu'cemü'l-Müfehres li-elfaz'i-Kur'âni'l-Kerîm*, Darü'l-Hadis, 2. Baskı, 1988, Kahire

-----, Muhammed Fuad, *Tafsîl'u Âyâtî'l-Kur'ân*, Ter. Bekir Karlıağa, *Konularına Göre Kur'ân-ı Kerim*, Şamil Yayınları, İstanbul, 2008

AKDEMİR, Mustafa, *Kıraat ilmi ve Yedi Harf Meselesi*, Yeni Ümit Dergisi, Yıl, 24, Sayı 94, Ekim Kasım Aralık, 2011

AKSOY, Fikri, *Kur'ân-ı Kerîm'i Okuma Âdabı*, Din Kültürü Neşriyyatı, İstanbul, 1970

ALÛSÎ, Ebü's-Senâ Şehâbeddîn Mahmûd b. Abdullâh b. Mahmûd, (v.1270) *Ruhu'l-Meânî fî Tefsîr-i Kur'âni'l-Azîm ve's-Seb'il-Mesâni*, İhyâi't-Turasi'l-Arabi, Beyrut, Ths

AŞKAR Süleyman Ömer, *Yevm'ül-Ahir Kıyamet'ül-Kübrâ*, Dârü'n-Nefâis, Ürdün, 1990

ATALAY, Orhan, *20. Yüzyıl Tefsir Akımı*, Beyan Yayınları, İstanbul, 2004

ATEŞ, Süleyman, *Kur'ân'ı Kerîm Tefsîri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1988, s. 3117

AYDÜZ, Davut, Kısa *Sûrelerin Tefsîri Fâtîha, Duhâ-Nâs*, Yeni Akademi Yayınları, Mayıs, 2009

-----, Davut, *Nebe Sûresi Tefsîri*, Işık Yayınları, İzmir, 2013

AYINTÂBÎ, Mehmet Efendi, Mehmed b. Hamza ed-Debbağ, *Tıbyan Tefsîri*, Trc. Süleyman Fâhir, *Kur'ân-ı Kerim Mealî ve Tefsîri*, Bütün Kitabevi, İstanbul, 1963

AYVERDİ İlhan, *Misalli Büyük Sözlük*, 'Kıyamet', Kubbealtı Yayınları, İstanbul, 2005

BAKÜVÎ, Mir Muhammed Kerim, *Keşfü'l-Hakayık an Nüketi'l-Âyât ve'd-Dekayık*, Çev. Ahmet Dolunay, Gerçeğin Doğuşu Alevî Kur'ân Tefsîr'i, Merkür Yayınları, İstanbul, 2000

BALTACI, Burhan, *Müstakil Âyet Tefsirleri*, Emin Yayınları, Bursa, 2013

BAYRAKLI, Bayraktar, *Yeni Bir Anlayış Işığında Kur'ân Tefsîri*, Bayraklı Yayınları, İstanbul, 2007

BAYRAM, Yusuf, *Kur'ân'da Edebi Sanatlar*, Yeni Ümit Dergisi, sayı.31, İstanbul, 1996

BEGAVÎ, Ebu Muhammed Muhyissünneh Hüseyin b. Mesud, (ö.516h.) *Tefsîrû'l-Begavî*, thk. Halid Abdurrahman Âk, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, 1987

BELLAMY, James A., *Fa Ummuhu Hâviyeh : A Note on Surah 101:9*, in Journal of the American Society, vol. 112, no.3, 1992

BEYDAVÎ, Ebu Said Nasîrüddin Abdullah b. Ömer, b. Muhammed, *Envârü't-Tenzîl, ve Esrarü't-Te'vîl*, Ter. Abdülvehhab Öztürk, *Beydavî Tefsîri*, Kahraman Yayınları, İstanbul, 2011

BIKÂÎ, İbrahim b. Ömer b. Hasan Rabîb b. Ali b. Ebi Bekir, (v.885h.) *Nazmü'd-Dürrer fî Tenâsibi'l-Âyâtî ve's-Süver*, Dârü'l-Kütüb'il-İslamiyye, Kahire, ths

BİLMEN, Ömer Nasûhi, *Kur'ân-ı Kerîm Meâlî ve Tefsîr'i*, Bilmen Yayınları, İstanbul, 1988

BİRİŞİK, Abdülhamit, *Kıraat md.* TDV İslam Ansiklopedisi, XXV

BOLAY, Hayri, *Kur'ân Davet Ediyor*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1990.

BULUT Mehmet, *İman Açısından Ehl-i Kitap I*, Yeni Ümit Dergisi, Sayı 30, Ekim, Kasım, Aralık, 1996

-----, Mehmet, *İman Açısından Ehl-i Kitap II*, Yeni Ümit Dergisi, Sayı 31, Ocak, Şubat, Mart, 1996

BURSEVÎ, İsmail Hakkı, (ö.1725m) *Rûhû'l-Beyan Tefsîri*, Trc. Abdullah Öz, Ali Rıza Temel, Cüneyt Kökçe, Halil Sevimli, Harun Ünal, Hasan H. Tunçbilek, *Muhtasar Rûhû'l-Beyan Tefsîri*, Damla yayınları, İstanbul, 1996

CABİRÎ, Muhammed Âbid, *Fehmul-Kur'âni'l-Hakim et-Tefsîru'l Vadîh Hasebe Tertîbî'n-Nuzul*, Çev. Muhammed Coşkun, *Fehmu'l- Kur'an* (Nüzul Sırasına Göre Hikmetli Kur'ân'ın Anlaşılır Tefsiri), Mana Yayınları, İstanbul, 2003

ÇAĞATAY, Neşet, *İslamiyetten Önce Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1963

CAN, Mehmet, *İslam Akâidi*, Şefkat Yayınları, İstanbul, 2012

CANDAN, Ergün, *Kıyamet Alametleri*, Sınır Ötesi Yayınları, İstanbul, 2000

CANDAN, Abdulcelil, *Kur'ân Okurken Zihne Takılan Âyetler*, Elest Yayınları, İstanbul, 2004

CELÂLÎ, Muhammed Hüseyin Hüseyini, *Evdahü'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, (30. Cüz), Müessesetü'l-Ârifi'l-Matbuât, Beyrut, 1991

ÇELİK, Ahmet, *Kur'ân Semantiği Üzerine*, Ekev Yayınları, Erzurum, 2002

CEVAD Ali, (h.1408) *el Mufasssal fî Tarihi'l-Arab Kable'l-İslam*, Dârü'l-İlm Lil-Melayin, Beyrut, 1998

CEZÂİRÎ, Ebubekir Câbir, *Eyseru't-Tefâsir*, Trc. Ziya Eryılmaz, Salih Uçan, *Kur'ân-ı Anlamanın en Kolay Yolu*, Miraç Yayınları, İstanbul, ths

- CEZERÎ**, Muhammed b. Muhammed, *Müncidü'l-Mukri'in ve Mürşidü't-Talibîn*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1980
- ÇÖRTÜ**, Mustafa Meral, *Arapça Dilbilgisi Sarf*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları, İstanbul, 2014
- COWEN**, Ron, *Galaxy Hunters, Galaksi Avcıları*, National Geographic Dergisi, Şubat, 2003, İstanbul
- DEMİRCİ**, Muhsin, *Konulu Tefsîr'e Giriş*, Ensar Neşriyat, I. Baskı, İstanbul, 2006
- , Muhsin, *Kur'ân ve Yorumu*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2006
- , Muhsin, *Tefsir Usûlü*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları, İstanbul, 2013
- DEMİRCİ**, Muhsin, *Esbâb-ı Nüzûl md.*, DİA., XI/360
- DERVEZE**, M. İzzet, *et-Tefsîru'l-Hadis*, Çev. Şaban Karataş, *Nüzul Sırasına Göre Kur'ân Tefsiri*, Ekin Yayınları, İstanbul, 1997
- DİMYATÎ**, Ahmed b. Muhammed, *İthâfu Fudelâi'l-Beşer fî'l-Kiâati'l-Erbeate Aşere*, thk. Ali Muhammed Debbağ, Mısır, 1940
- DÖNDÜREN**, Hamdi, *İnsanlığa Son Çağrı Kur'ân-ı Kerîm*, Yeni Şafak Gazetesi Baskı Merkezi, İstanbul, 2003
- DUMAN**, Zeki, *Beyânü'l-Hak*, Fecr Yayınları, Ankara, 2006
- DURMUŞ**, İsmail, Pala-**İSKENDER**, Pala, DİA, *İstiare* md, 23/37
- EBÛ HAYYÂN EL-ENDELÜSÎ**, Muhammed b. Yusuf, *el-Bahru'l-Muhît fî't-Tefsîr*, thk. Adil Ahmed Abdulmevcud, Ali Muhammed Muavvaz, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1993
- EBÛ ZEYD**, Nasr Hâmid, *Mefhûmun-Nass Dirâsetun fî Ul'umi'l-Kur'ân*, trc. Mehmet Emin Maşalı, *İlâhi Hitabın Tabiatı*, Kitâbiyât Yayınları, Ankara, 2001
- EBUSSUÛD EFENDÎ**, *İrşâd-u Akli's-Selîm ilâ Mezâyâyı'l-Kitâbi'l-Kerîm*, Trc. Ali Akın, *Ebussuûd Tefsiri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2007
- EKBER**, Seyid Ali Kureşi, *Kâmûsu'l-Kur'ân*, Dârü'l-Kütübi'l-İslamiyye, Tahran, 1988, VI/53
- EL-HÛLÎ**, Emin, *Menâhicu Tecdidin fî'n-Nahvi ve'l-Belagâti ve't-Tefsîri ve'l-Edeb*, Ter. Mevlüt Güngör, *Kur'an Tefsîri'nde Yeni Bir Metod*, Bayrak Matbaası, İstanbul, 1995

- ENSÂRÎ**, Ebu Yahya Zeynüddin Zekerriya b. Muhammed b. Ahmed Zekerriyya, *İ'rabü'l-kur'ân*, Thk. Muhammed Osman, Mektebetü's-Sekafeti'd-Diniyye, Kahire, 2009
- EREN** Şadi, *Kur'an'da Teşbih ve Temsiller*, Yeni Akademi Yayınları, İzmir, 2006
- EREN**, Cüneyt, *Kur'ân-ı Kerîm'in Eşsiz Belâgati*, Yeni Ümit Dergisi, Sayı, 81, Temmuz, Ağustos, Eylül, İzmir, 2008
- , Cüneyt- **TANÇ**, İbrahim, *Klasik Kaynaklarda Anlama Kavramı*, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, sayı.25, Erzurum, 2004
- EREN**, Cüneyt, Uzunoğlu, M. Vecih, *Arap Edebiyatında Edebî Sanatlar Belâgat*, Sütün Yayınları, İzmir, 2006
- ERİŞ**, Zehra, *Kısa Sûrelerin Tefsiri*, Kampanya Kitapları (Erkan Yayınları) İstanbul, 2012
- ERTUĞRUL**, Osman, *Kur'ân-ı Kerîm'de Medih ve Zem Üslûpları*, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013
- ESED**, Muhammed, *The Message of the Qur'an*, Trc. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, *Kurân Mesajı*, İşaret Yayınları, İstanbul, 1996
- FÎRÛZÂBÂDÎ**, Ebü't-Tahir Mecdüddin Muhammed bin Yakub bin Muhammed, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, Dâru'l-Hadîs, 1. Baskı, Kahire, 2008
- , *Besâir Zevî't-Temyiz fî Letâifi'l-Kitabi'l-Aziz*, Thk. Ali en-Neccâr, Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut, ths.
- GEZGİN**, Ali Galip, *Tefsirde Semantik Metod*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2002
- GHAZÂLÎ**, Shaykh Muhammed, *a Thematic Commentary On The Qur'an surahs: 1-9*, International Institute Of İslamic Thought, Herndon, 1999
- GÜMÜŞ**, Sadreddin, *Kur'ân Tefsîri'nin Kaynakları*, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 1990
- GÜNGÖR** Mevlüt, *Kur'ân Araştırmaları*, Kur'ân Kitaplığı, İstanbul, 1995
- GÜRDİLEK**, Reşit, *Yıldızlar Çarpışır*, Bilim ve Teknik Dergisi, Aylık Popüler Bilim Dergisi, Tübitak, Ankara, 2003
- , Reşit, *Komşu Süpernova'nın İzleri*, Aylık Popüler Bilim Teknik Dergisi, Ankara, 1999
- GÜRKAN** Salime Leyla, *Yahudilik*, Türkiye Diyanet Vakfı İslami Araştırmalar Merkezi İsam Yayınları, Ankara, 2010

- GÜVEN**, Şahin, *Çağdaş Tefsir Çalışmalarında Konulu Tefsir Metodu*, Şura Yayınları, İstanbul, 2001
- HAMIDULLAH**, Muhammed, *Aziz Kur'ân*, Beyan Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2000
- HAVVA**, Said, *el-Esas fi't-Tefsîr*, Ter. Abdüsselam Arı, Şamil Kitapevi, İstanbul, 1992
- HAWKİNG**, Stephen, *The Universe in a Nutshell*, Çev. Kelam Çömlekçi, *Ceviz kabuğundaki Evren*, Alfa yayınları İstanbul, 2002
- HEYET**, Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrıçı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, *Kur'ân Yolu*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2008
- HİCAZÎ**, Mahmut, et-Tefsîru'l-Mevdûi fi'l-Kur'âni'l-Kerim, Kahire, 1970,
- HUSEYİN** Muhammed Mahlûf, *Kelimâtu'l-Kur'ân Tefsîr'u ve'l-Beyân*, Dâru't-Tebliğ, İstanbul, 1981
- İBN HALDUN**, *Mukaddime II*, Çev. Süleyman Uludağ, Dergah Yayınları, İstanbul, 2013
- İBN KESÎR**, Ebu'l Fidâ İsmail b. Kesîr ed-Dımeşkî (v.774) *Tefsîru'l-Kurân'il Azîm*, Thk. Muhammed Ali Sâbûnî, Dâr'ul-Fikr, Beyrut, 1401
- IBN TEYMIYE**, Ebu'l-Abbas Takıyyuddîn Ahmet b. Abdulhalîm b. Mecdiddîn b. Adüselam, *Mukaddimetun fi Usûli't-Tefsîr*, Ter. Cemal Güzel, *Tefsir Usûlü*, Tevhid Yayınları, İstanbul, 1999
- İBNU MANZÛR**, Ebu'l-Fadl Cemaluddîn Muhammed bin Mükerrrem, (v.711) *Lisânu'l-Arab*, Dâru'l-İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, 1997
- ISFEHÂNÎ**, Rağıp, *el- Müfredatu fi Garibu'l-Kur'ân*, Çıra Yayınları, Trc. Abdulbaki Güneş, Mehmet Yolcu, *Kur'an Kavramları Sözlüğü* 3. Baskı, İstanbul, 2012
- İŞİK**, Hikmet, *Fatiha Üzerine Mülâhazalar*, Çağlayan Yayınları, İzmir., ts.
- İSMAIL**, Muhammed Kasım, *İğrâbu'l-Kur'ân'il-Kerîm*, Dârü'n-Nemîr, Dımeşk, ts.
- IZUTSU**, Toshihiko, *God and Man in the Koran*, Çev. Süleyman Ateş, *Kur'ân'da Allah ve İnsan*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 2009.
- KAPLAN**, Abdullah, *Adiyat Suresi, Gramatik, Edebî ve Analitik Yorumu*, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014
- KARACA** Mustafa, *Evreni Bekleyen Büyük Son Kıyamet*, Nokta Kitap, İstanbul, 2006
- KARAÇAM**, İsmail, *Kur'ân-ı Kerim'in Nüzûlü ve Kıraatı*, Nedve Yayınları, Konya, 1981

KARAMANLI, Durmuş Ali, *Tarihsellik ve Evrensellik Bağlamında Kur'ân Hitâbının Tabiatı*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2008

KILIÇ, Sadık, *İslama Giriş Evrensel Mesajlar Kur'ân*, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları, Ankara, 2008

KILIÇ, Hulusi, '*Belagat*' md. DİA, İstanbul, 1992

KOCA, Ferhat, , *Mecaz* md, DİA, İstanbul, 1992

KOÇAK, Kasım, *Kaos ve Atmosfer*, ilim ve Teknik Dergisi, Aylık Popüler Bilim Dergisi, Tübitak, Cilt: 33, Sayı: 391, Haziran 2000, Ankara

KÜÇÜK, Ali, *Besâiru'l-Kurân*, Adım Yayınları, Konya, 2006

KURTUBÎ, Muhammed b. Ahmed, *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kurân ve'l-Mubeyyinu limâ Tedammenehû mine's-Sunneti ve Âyi'l-Furkân*, Trc. M. Beşir Eryarsay, Kurtubî Tefsiri, Buruç Yayınları, İstanbul, 2003

KUTUB, Seyyid, *et-Tasvirü'l-Fenniyyü fi'l-Kur'an'i*, Ter. Süleyman Ateş, *Kur'an'da Edebi Tasvir*, Hilal Yayınları, Ankara 1967

-----, Seyyid b. Kutub b. İbrahim Seyyid, *fi Zılâli'l-Kur'ân*, Ter. M. Emin Saraç, İ. Hakkı Şengüler, Bekir Karlığa, Hikmet Yayınları, İstanbul, 1986

-----, Seyyid, *et-Tasvirü'l-Fenniyyü fi'l-Kur'an'i*, Dârü's-Şûrûk, Kahire, 16.Baskı, 2004

-----, Seyyid, *Mealim fi't-Tarîk*, Ter. Salih Karataş, *Yoldaki İşaretler*, Dünya Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1997

-----, Seyyid, *et-Tasvirü'l-Fenniyyü fi'l-Kur'an'i*, Ter. Süleyman Ateş, *Kur'an'da Kıyamet Sahneleri*, Hilal Yayınları, İstanbul, 1995

LANE EDWARD William, *An Arabic-English Lexicon*, A-H-R md, William and Norgate, Beyrut, 1980

MANASTIRLI MEHMET RIFAT, (h.1328) *Mecâmiu'l-Edeb: Usûl-ü Fesâha*, Der Saâdet, İstanbul, 1308

MARAŞLI, Ahmet, *Kur'ân'da Sırlı Diziliş*, Okul Yayınları, İstanbul, 2003

MARULCU, Hasan Tevfik, *Kelam Belâgat İlişkisi*, Dilara Yayınları, Isparta, 2012

MAVERDÎ Ebu'l-Hasan Ali bin. Muhammed bin. Habib (450/1058), *en-Nüketu ve'l-Uyunu Tefsiru'l-Maverdi*, Darü'l-Kütüb'il-İlmiyye, Beyrut, thz

MEVDÛDÎ, Seyyid Ebü'l Âlâ, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, Ter. Muhammed Han Kayani, Ali Ünal, Hamdi Aktaş, Nazife Şişman, Yusuf Karaca, İsmail Bosnalı, *Tefhîmu'l-Kur'ân Kur'ân'ın Anlamı ve Tefsiri*, İnsan Yayınları, İstanbul, 1988

MUHAMMED HASAN, Osman, *İ'râbu'l-Kur'ân'il-Kerîm ve Beyâni Meânihî*, Dâru'r-Risale, Kahire, 2012

MUHAMMED, Tayyib İbrahim, *İ'ğrâbu'l-Kur'ân'il-Kerîm'il-Müyesser*, Dâru'n-Nefâis, 5. Baskı, Beyrut, 2012

MUHASİBÎ, Haris, *Farzet ki Öldü*, Karınca Polen Yayınları, Ter. Abdulâziz Hatip, İstanbul, 2013

MUKATİL b. Süleyman, Ebu'l-Hasan el- Ezdî el-Horasânî el Belhî, (ö.150h) *el Eşbâh ve'n-Nezâir fi'l-Kur'âni'l-Kerim*, Çev. M. Beşir Eryarsoy, *Kur'ân-ı Kerim Terimler Sözlüğü*, el-Âhiret md. İşaret Yayınları, İstanbul 2004

MUKATİL b. Süleyman, *Tefsîr-i Kebîr*, Ter. M.Beşir Eryarsay, İşaret Yayınları, İstanbul, 2006

MUSAOĞLU, Ahmet, *Ölüm Yeniden Doğuş İçin Kıyamet*, Okul Yayınları, İstanbul, 2004

NECCAR, Zağlûl, *Tefsîru'l-Âyâtî'l-Kevniyye fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Mektebetü's-Şurûke Devliyye, Kahire, 2008

NESEFÎ, Hâfîzuddîn Ebu'l-Berekât Abdullah b. Ahmed b. Mahmud, (ö.1310) *Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vîl*, Trc. Seyfettin Şenaslan, Faruk Haznedaroğlu, *Nesefî Tefsiri*, Ravza Yayınları, İstanbul, 2012

NURBAKÎ, Haluk, *Namaz Surelerinin Yorumu*, Damla Yayınları, İstanbul, 1997

NURSÎ, Sâid, *İş'âretü'l Îcaz*, Şahdamar Yayınları, İstanbul, 2007

-----, Said, *Mektubat*, Şahdamar Yayınları, İstanbul, 2007

-----, Said, *Sözler*, Şahdamar Yayınları, İstanbul, 2007

OKUYAN, Mehmet, *Kısa Sûrelerin Tefsîri*, Düşün Yayıncılık, İstanbul, 2002

ORDULU, Mehmet Akif, *Türkçe Sözlük*, Feza Gazetecilik Yayınları, İstanbul, 2001

ÖZCAN, İsmail, *Kur'ân-ı Kerim ve Özellikleri*, Ufuk Matbaası, İstanbul, 1985

ÖZEK, Ali, *Celalaeyn Tefsirinden Tebareke ve Amme cüzü ile Nevevî Kırk Hadisi*, (derleme eser) Salah Bilici Kitapevi, İstanbul, 1967

ÖZGÜL, Eda Gönül, *Farklı Bir Görme Biçimi Olarak Tasvir*, Milli Folklor Dergisi, Yıl, 24, Sayı, 96, İstanbul, 2012

ÖZTOPRAK, Seraceddin, *Kur'an kıraati Kıraat-i Aşere*, Beyan Yayınları, İstanbul, 2005

ÖZTÜRK, Yener, *Kur'an'ı Kerim'in Ahiret'in Varlığını Isbat ve İkna Metodu*, Harran Üniversitesi ilahiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa, 1999

ÖZTÜRK, Yaşar Nuri, *Kur'an'ın Temel Kavramları*, Yeni Boyut Yayınları, İstanbul, 1997

RÂĞIB, Ebu'l-Kasım Huseyin b. Muhammed b. Mufaddal elğ'Isfehânî, *el- Müfredatu fi Garibu'l-Kur'an*, Dârü'l-Kalem, Beyrut, 1412

RÂZÎ, Ebu Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer b. Hüseyin, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihi'l-Gayb*, Trc. Suat Yıldırım, Lütfullah Cebeci, Sadık Kılıç, Sadık Doğru, Akçağ Yayınları, Ankara, 1995

REINHART PIETER Anne Dozy, , *Tekmiletü'l-Meacimi'l-Arabiyye*, 'Kıyamet' md. Trc., Muhammed Selim Nuaymi, Vizaretü's-Sekâfe ve'l-Fünun, Bağdat 1978

ŞA'BÂN, Zekiyyüddîn, *Usûlü'l-Fıkhi'l-İslamî*, Trc. İbrahim Kâfi Dönmez, *İslam Hukuk İlminin Esasları*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1999

ŞÂ'RÂVÎ, Muhammed Müteveli, *Mu'cizetü'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Ter. M. Sait Şimşek, Esra Yayınları, İstanbul, 1993

SÂBÛNÎ, Muhammed Ali, *Kur'an'ın Nurundan Amme Cüzü Tefsiri*, Trc. Ahmet İyibildiren, Uysal Kitapeve, 1996, Konya

SÂBÛNÎ, Muhammed Ali, *Safvetü't-Tefasîr Tefsîru li'l-Kur'an'il-Kerîm*, Dâr'u'l-Fikr, Beyrut, 1996

SÂDÎ, Abdurrahman b. Nâsır, *Teysîru'l-Kerîmu'r-Rahman fî Tefsîr'i Kelâmi'l-Mennan*, Çev. M. Beşir Eryarsay, *Tefsîr-i Sâdî*, Guraba Yayınları, İstanbul, 2006

ŞAHINER, Necmettin, Yaşar, Selehattin, *Edebi Sanatlar ve Mazmunlar*, İstanbul, 1988

SALİH, es-Subhi, *Mebâhis fî Ulûmi'l-Kur'an*, Dârü'l-İlmi lilmelâyin, 5.Baskı, 1967, Beyrut

SARUHAN. A. Metin, *Kur'an'ı-Kerîm'in Türkçe Meali ve Tefsiri*, Kendi Baskılı, İstanbul, 2005

SEÂLİBÎ, Abdurrahman b. Muhammed b. Mahluf Ebî Zeyd, (ö.875) *Cevahirü'l-Hisan fî Tefsiri'l-Kur'an*, Thk, Abdulfettah Ebü's-Sünneh, Dârü İhyai't-Turasi'l-Arabî, Beyrut, 1997

ŞEHRİSTÂNÎ, Ebü'l-Feth Taaceddin Hüccetülhalk Muhammed b. Abdülkerim Ahmed, *el-Milel ve'n-Nihal*, Ter. Muharrem Tan, *Dinler ve Mezhebler Tarihi*, Yeni Akademi Yayınları, İzmir, 2006

SELLS, Michael, *Sound and Meaning in surat Al-Qariah*, İn Arabica, Vol. 40, Cairo, 1993

SEMERKANDÎ, Ebü'l-Kasım b. Ebi Bekr el-Leysî (ö.883) *Tefsîru'l Kur'ân*, Çev. Mehmet Karadeniz, *Tefsîru'l Kurân*, Sezgin Neşriyat, İstanbul, 1996

SEMÎN el-Halebî, Ahmed b. Yusuf, *Umdetu'l-Huffaz*, thk. Muhammed Altuncu, Alemu'l-Kütüb, Beyrut, 1993

----- el-Halebî, Ebu'l-Abbas Şihabüddin Ahmed b. Yusuf b. İbrahim (Abdiddaim) (ö.h.756), *ed-Durru'l-Mesun fî Ulûmi'l-Kitabi'l-Meknun*, thk. Ahmed Muhammed Harrat, Daru'l-Kalem, Dimeşk, ths

ŞENKİTÎ, Muhammed Emin b. Muhtar, *Edvâu'l-Beyan fî İdâhi'l-Kur'âni bi'l-Kur'ân*, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1995

SEVİNÇGÜL, Ömer, *Küçük Lügat*, Zafer Yayınları, 'sahne md.' İstanbul, 2001

ŞİRAZÎ, Muhammed b. Abdurrahman b. Muhammed b. Abdullah eş-Şafî, *Câmiu'l-Beyan fî Tefsîri'l-Kur'ân*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, , (ö.905h.) thk. Abdurrahman Handavî, Beyrut, 2004

SÜNBAVÎ, Ebu Abdullah Muhammed b. Muhammed b. Ahmed Emîrü'l-Kebîr, (ö.1232) *Tefsîru Süreti'l-Kadr*, Thk. Ahmed Ezher, Merkezü'd-Dirâseti'l-Kur'âniyye er- Rabitati'l-Muhammediye li'l-Ulema, Rabat, 2010

SUYÛTÎ, Celaledin Abdurrahman, *el-İtkan fî Ulumu'l-Kur'ân*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1987

SUYÛTÎ, İmam Celaledin, *el-İtkan fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Ter. Sakıp Yıldız, Avni Çelik, *Kur'an İlimleri Ansiklopedisi*, Hikmet Neşriyat, İstanbul, 1987

TABATABÂÎ, Muhammed Hüseyin, *el-Mîzan fî Tefsîri'l-Kur'ân*, , Trc. Salih Uçan, Kevser Yayınları, İstanbul, 2005

TABERÎ, Ebu Cafer Muhammed İbni Cerir, *Câmiu'l-Beyan an Te'vîli Âyi'l-Kur'âni bi'l-Kur'ân*, Thk., Muhammed Ali el-Sabuni, Salih Ahmed Rıza, Ter. Mehmet Keskin, Ümit Yayınları, İstanbul, 199

TABERÎ, Ebu Ma'ser Abdülkerim b. Abdussamed b. Muhammed Kattan, (h.478v.) *et-Telhis fî'l-Kıraati's-Seman*, thk, Muhammed Hasan Akil Musa, Cemaatü'l-Hayriyye li't-Tahfîz, Cidde, 1992

TABERSI, Ebu Ali Fazl b. Hasan b. Fazl (548.h), *Mecmeu'l-Beyan fî Tefsîri'l-Kur'ân*, Müessesetu'l- Alemiyyi lil-Matbûât, Beyrut, 1995

- TAPANOĞLU**, Meliha Zeyneb, *Kur'ân Lügati*, Nil Yayınları İzmir, 1992
- TAŞPINAR**, İsmail, *Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilikte Ahiret İnancı*, Gelenek yayıncılık, İstanbul, 2003
- TOK**, Gökhan, *Doğal Felaketler*, Aylık Popüler Bilim Teknik Dergisi, Tübitak, sayı, 396, Kasım, 2000, Ankara
- TOPALOĞLU**, Bekir, *'Kıyamet'*, md., TDV İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınlar, İstanbul 1994
- , Bekir, Karaman Hayrettin, *Arapça Dilbilgisi Sarf-Nahiv Kitabı*, Nesil Yayınları, İstanbul, 1995
- TUNCER** Faruk, *el-Hakka Sûresi Tefsir Denemesi ve Bu Suredeki Kıyamet Sahneleri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1991
- TÜRCAN**, Galip, *Kur'ân'da Ahiret İnancı*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış doktora Tezi, Isparta, 2002
- ÜÇÖK**, Necip, *Genel Dilbilim*, Ankara Üniversitesi Dil Ticaret Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara , 1947
- UKBERÎ**, Beka Mühibbüddin Abdullah b. Hüseyin b. Abdullah (ö.616h.) *İ'râbü'l-Kur'ân*, Thk. Ali Muhammed Cebâvî, Darü'l-Cîl, Beyrut, 1987
- ULUTÜRK**, Veli, *Kur'ân-ı Kerim Allah'ı Nasıl Tanıtıyor*, Yeni Akademi Yayınları, İzmir, 2007
- ÜNAL**, Ali, *Kur'ân'da Temel Kavramlar*, Nil Yayınları, İstanbul, 2001
- , Ali, *Allah Kelamı Kur'ân'ı Kerîm ve Açıklamalı Meali*, Define Yayınları, İstanbul, 2007
- ÜNAL**, Mehmet, *Kur'ân'ın Anlaşılmasında Kıraat Farklılıklarının Rolü*, Fecr Yayınları, Ankara, 2005
- ÜNSAL**, Ali, *Cennet ve Cehennem*, Rehber Yayınları, İstanbul, 2009
- VEHBÎ**, Mehmet, *Hülâsat'ül-Beyân*, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1969
- YADSIMAN**, Leyla, *30. Cüz Tahlili*, Cemre Kitap Yayın Dağıtım, İzmir, 2012

- YAFİÎ**, Ebu Muhammed Abdullah b. Esad el-Yemânî, *ed-Dürrü'n-Nazım fî Havassî'l-Kur'ânî'l-Azim*, Ter. Hami Eren, *Kur'ân-ı Kerîm'in Havas ve Esrarı*, Pamuk Yayınları, ths, İstanbul
- YAKUB** Adem, *Kur'an Mucizeleri*, Nesil Matbaası, İstanbul, 2003
- YAVUZ** Faruk, *Kur'ana Göre Kıyamet ve Sosyal Yaşantımıza Etkileri*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 1996
- YAZIR** Elmalılı M. Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1994
- YEMÂNÎ**, Abdülbâkî b. Abdülmecid, *Kitâbü't-Tercümân an Garîbü'l-Kur'ân*, Thk. Halit Zavalı, Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları, İstanbul, 2007
- YILDIRIM**, Celal, *İlmin ışığında Asrın Kur'â Tefsîri*, Anadolu Yayınları, İstanbul, ths
- YILDIRIM**, Mustafa, *Kur'ân Sanatı ve Estetiği Üzerine*, İSTEM, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl 8, Sayı. 16, 2010
- YILDIRIM**, Suat, *Kur'an'ı Kerim'in Açıklamalı Meali*, Işık Yayınları, İstanbul, 2003
- , Suat, *Kur'an'da Ulûhiyet*, Kayihan Yayınları, İstanbul, 1987
- , Suat, *Kurân İlimlerine Giriş*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1983
- , Suat, *Peygamberimizin Kur'ân'ı Tefsîri*, Işık Akademi Yayınları, İzmir, 2001
- YILMAZ**, Hakkı, *İşte Kur'ân Tebyin'ul-Kur'ân*, İşaret Yayınları, İstanbul, 2007
- YÜKSEL**, Ali Osman, *İbn Cezeri ve Tayyibetu'n-Neşr*, MÜİFVY, İstanbul, 1996
- YÜKSEL**, Ali Osman, *Kıraat-ı Aşere*, Şamil İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1990
- ZAHİRANÎ**, Ahmet Muhammed, *et-Tefsîru'l-Mevdûiyyu li'l-Kur'ânî'l-Kerîm ve Nemazicu Minhu*, Çev. Fatih Kesler, Örneklerle Konulu Tefsir, Ankara, 2002
- ZEBİDÎ**, Ebül Feyz Mutaza Muhammed bin Muhammed (1205), *Tacü'l-Arûs min Cevahiri'l-Kamus*, 'k.v.m'' md. Darü'l-Fikr, Beyrut,
- ZEMAŞERÎ**, Ebü'l-KasımCârullah Mahmud b. Ömer b. Muhammed, (538/1144), *el-Keşşaf an Hakaiki't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvil fî Vücûhi't-Te'vîl*, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, t.y
- ZERKÂNÎ**, Muhammed Abdilazim, *Menâhilu'l-İrfan fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Daru'l-Kitabi'l-Arabi, Beyrut, 1994
- ZUHAYLÎ**, Vehbe, *et-Tefsîru'l- Münîr fî'l-Âkideti ve's-Serîati ve'l-Menhec*, Dârü'l-Fikr, 1991, Dimeşk

-----, Vehbe, *et-Tefsîru'l-Münir*, Trc. Hamdi Arslan, Ahmet Efe, Beşir Eryarsor, H. İbrahim Kutluay, Ebubekir Sifil, Nurettin Yıldız, Bilimevi Yayınları, İstanbul, 2003

ZÜLALOĞLU, Fevzi, *Temel Kaynağımız Kur'ân*, Ekin Yayınları, İstanbul, 2002